

Sveučilište u Zagrebu

Arhitektonski fakultet

Poslijediplomski specijalistički studij
Arhitektura i urbanizam, Prostorno uređenje
Ciklus: Strateško planiranje i održivi razvoj

Mihaela Skurić

IMPLEMENTACIJA ZELENE INFRASTRUKTURE U PROSTORNI RAZVOJ DUBROVNIKA

ZAVRŠNI RAD

Dubrovnik, prosinac 2021.

University of Zagreb

Faculty of Architecture

Postgraduate Specialist Study

Architecture and Urbanism, Physical Planning

Cycle: Strategic Planning and Sustainable Development

Mihaela Skurić

IMPLEMENTATION OF GREEN INFRASTRUCTURE IN SPATIAL DEVELOPMENT OF DUBROVNIK

FINAL THESIS

Dubrovnik, December 2021

Sveučilište u Zagrebu

Arhitektonski fakultet

Poslijediplomski specijalistički studij
Arhitektura i urbanizam, Prostorno uređenje
Ciklus: Strateško planiranje i održivi razvoj

Mihaela Skurić, dipl.ing.građ.

IMPLEMENTACIJA ZELENE INFRASTRUKTURE U PROSTORNI RAZVOJ DUBROVNIKA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica:

Prof. dr. sc. Bojana Bojanić Obad Šćitaroci

Dubrovnik, prosinac 2021.

SAŽETAK

Radom se istražuje zelena infrastruktura u gradovima sa zaštićenim povijesnim urbanim cjelinama koje su UNESCO-va svjetska baština, kroz aspekte zastupljenosti zelene infrastrukture u dokumentima strateškog planiranja - planovima upravljanja područjima svjetske baštine.

Značajna tema prevencije, postizanja otpornosti i pripravnosti na klimatske promjene uvelike ovisi o mogućnosti razvijanja sustava zelene infrastrukture. Današnja suvremena načela i principi strateškog i urbanističkog planiranja, a posebice održivog razvoja, podrazumijevaju uspostavu integralnog pristupa vrjednovanju svih vrijednosti prostora, pa tako i razvijanju sustava zelene infrastrukture. U povijesnim gradovima, gradovima sa zaštićenim povijesnim urbanim cjelinama, koji su u prvom redu područja velikih toplinskih otoka, razvijanje sustava zelene infrastrukture ima ograničenja, no s druge strane doprinosi očuvanju i unaprjeđenju vrijednosti povijesnog urbanog krajolika.

Istraživanje je provedeno na primjeru Dubrovnika, čija povijesna jezgra je 1979. godine uvrštena na UNESCO-ov Popis svjetske kulturne baštine, kroz analizu prostorno planske dokumentacije te plana upravljanja svjetskim dobrom. Radi mogućnosti usporedbe sa Dubrovnikom, odabrani su europski gradovi Bath u Engleskoj i Firenca u Italiji, također upisani na UNESCO-ov Popis svjetske kulturne baštine.

Doprinos provedenog istraživanja očekuje se kroz ukazivanje na važnost sagledavanja zelene infrastrukture kao sustava te obrade iste kroz prostorno plansku dokumentaciju; mogućnost korištenja planova upravljanja svjetskim dobrima kao strateškog okvira za implementaciju zelene infrastrukture u gradovima sa zaštićenom svjetskom kulturnom baštinom.

Ovim radom identificirana su ključna vrijedna područja u ukupnom urbanom krajoliku Dubrovnika koja predstavljaju elemente zelene infrastrukture a na koja se, po uzoru na promatrane gradove, mogu primijeniti alati i prakse kojima bi se unaprijedila njihova zaštita, razumijevanje i korištenje. To je od osobite važnosti za očuvanje izvanredne univerzalne vrijednosti svjetskog dobra Starog grada Dubrovnika u kontekstu povijesnog urbanog krajolika.

Ključne riječi: zelena infrastruktura, plan upravljanja svjetskim dobrom, povijesni urbani krajolik.

SUMMARY

The paper studies the green infrastructure in cities with protected historic urban areas listed on the UNESCO World Heritage List, through the aspects of the presence of green infrastructure in strategic planning documents - WHS Management Plans.

Significant topics such as prevention, resilience and preparedness for climate changes largely depend on the possibility of developing a green infrastructure system. Today's modern principles of strategic and urban planning, especially of sustainable development, imply an integrated approach to the evaluation of all values of space, and so the development of green infrastructure systems. In historic cities, cities with protected historic urban areas, primarily areas of large thermal islands, the development of green infrastructure has limitations, but on the other hand contributes to preserving and improving the value of the historic urban landscape.

The research is based on the example of Dubrovnik, whose historic centre has been inscribed in the UNESCO Cultural World Heritage List in 1979, through the analysis of spatial planning documentation and the WHS Management Plan. For comparison with Dubrovnik, the European cities of Bath in England and Florence in Italy, also inscribed in the UNESCO World Heritage List, were selected.

The contribution of this research is expected through pointing out the importance of considering green infrastructure as a system and processing it through spatial planning documentation; the possibility of using WHS management plans as a strategic framework for the implementation of green infrastructure in cities with protected cultural world heritage sites.

This paper identifies key valuable areas in the overall urban landscape of Dubrovnik that represent elements of green infrastructure and to which, following the example of the observed cities, tools and practices can be applied, in order to improve their protection, understanding and use. This is of particular importance for preserving the outstanding universal value of the world heritage site - the Old City of Dubrovnik, in the context of the Historic Urban Landscape.

Key words: Green Infrastructure, WHS Management plan, Historic Urban Landscape

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. PODRUČJE ISTRAŽIVANJA	1
1.2. MOTIVI ISTRAŽIVANJA	1
1.3. KRITERIJ ODABIRA TEME / PRIMJERA	2
1.4. CILJ ISTRAŽIVANJA	2
1.5. METODOLOGIJA IZRADE	3
1.6. OČEKIVANI DOPRINOS ISTRAŽIVANJA	3
2. POJMOVNIK	4
3. TEORIJSKI PREGLED	8
3.1. O ZELENOJ INFRASTRUKTURI	8
3.2. O SVJETSKOJ BAŠTINI I PLANOVIMA UPRAVLJANJA	11
3.3. O POVIJESNOM URBANOM KRAJOLIKU	14
4. ZAKONODAVNI OKVIR	16
4.1. ZELENA INFRASTRUKTURA U MEĐUNARODNOM KONTEKSTU	16
4.2. ZELENA INFRASTRUKTURA U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU I STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	21
5. ZELENA INFRASTRUKTURA U GRADOVIMA SA ZAŠTIĆENOM SVJETSKOM BAŠTINOM	23
6. ODABRANI PRIMJER ISTRAŽIVANJA - DUBROVNIK, REPUBLIKA HRVATSKA	24
6.1. O DUBROVNIKU I KONTEKSTU ZAŠTITE	24
6.2. PRETHODNO ISTRAŽIVANJE O ZELENOJ INFRASTRUKTURI U DUBROVNIKU	30
6.3. PROSTORNO PLANSKI OKVIR	32
6.3.1. PROSTORNI PLAN DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE	32
6.3.1.1. ZAŠTITA POVIJESNOG URBANOG KRAJOLIKA, PPDNŽ	33
6.3.1.2. ZAŠTITA PRIRODNIH I KULTURNIH VRIJEDNOSTI, PPDNŽ	34
6.3.2. PROSTORNI PLAN UREĐENJA GRADA DUBROVNIKA	38
6.3.2.1. ZAŠTITA PRIRODNIH, KULTURNIH I KRAJOBRAZNIH VRIJEDNOSTI, PPUGD	39
6.3.3. GENERALNI URBANISTIČKI PLAN GRADA DUBROVNIKA	41
6.3.3.1. UVJETI UREĐENJA POSEBNO VRIJEDNIH PODRUČJA, GUPGD	43
6.3.3.2. UVJETI UREĐENJA ŠPORTSKO-REKREACIJSKIH, JAVNIH I ZAŠTITNIH ZELENIH POVRŠINA, GUPGD	49
6.3.3.3. URBANA PRAVILA, GUPGD	51
6.3.3.4. ZAŠTITA PRIRODNIH, KULTURNIH I KRAJOBRAZNIH VRIJEDNOSTI, GUPGD	53
6.4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA ODABRANOG PRIMJERA – DUBROVNIK, HRVATSKA	55

7. KOMPARATIVNA ANALIZA PLANOVA UPRAVLJANJA ZAŠTIĆENOM SVJETSKOM BAŠTINOM UNESCO-A GRADOVA DUBROVNIK, BATH I FIRENCA

7.1.	KRITERIJI ZA ODABIR GRADOVA ZA USPOREDBU	57
7.2.	DUBROVNIK – SVJETSKO DOBRO „STARI GRAD DUBROVNIK“	58
7.2.1.	STARI GRAD DUBROVNIK - PLAN UPRAVLJANJA SVJETSKIM DOBROM 2021. - 2026.	58
7.3.	BATH – SVJETSKO DOBRO „GRAD BATH“	62
7.3.1.	GRAD BATH - PLAN UPRAVLJANJA SVJETSKIM DOBROM 2003.-2009.	63
7.3.2.	GRAD BATH - PLAN UPRAVLJANJA SVJETSKIM DOBROM 2010. - 2016.	63
7.3.3.	GRAD BATH - PLAN UPRAVLJANJA SVJETSKIM DOBROM 2016. - 2022.	64
7.3.4.	GRAD BATH - STUDIJA OKRUŽENJA SVJETSKOG DOBRA, 2013.	64
7.4.	FIRENCA – SVJETSKO DOBRO „POVIJESNO SREDIŠTE FIRENCE“	66
7.4.1.	POVIJESNO SREDIŠTE FIRENCE - PLAN UPRAVLJANJA SVJETSKIM DOBROM 2006. - 2008.	67
7.4.2.	POVIJESNO SREDIŠTE FIRENCE - PLAN UPRAVLJANJA SVJETSKIM DOBROM 2016. - 2021.	67
7.4.3.	POVIJESNO SREDIŠTE FIRENCE - PLAN UPRAVLJANJA I ODRŽIVOSTI SVJETSKOG DOBRA 2021. - 2026.	68
7.5.	KOMPARATIVNA ANALIZA -	–
	PREGLEDNI PRIKAZ PLANOVA UPRAVLJANJA SVJETSKIM DOBRIMA	68
7.6.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA	77

8. IZBOR SUVREMENIH PROJEKATA U ISTRAŽIVANIM GRADOVIMA U KONTEKSTU ZELENE INFRASTRUKTURE

8.1.	BATH - STRATEGIJA ZELENE INFRASTRUKTURE	81
8.2.	BATH - MULTIDISCIPLINARNI PROJEKT <i>BATHSCAPE</i>	82
8.3.	FIRENCA - PROJEKT <i>ZELENA TRANZICIJA I URBANO POŠUMLJAVANJE</i>	83
8.4.	FIRENCA - <i>ZELENI PLAN</i>	84
8.5.	FIRENCA – PROJEKT <i>TOSCANA CARBON NEUTRAL</i>	84
8.6.	FIRENCA – PROJEKT <i>FIRENZE GREENWAY</i>	85
8.7.	ZAKLJUČAK ANALIZE ODABRANIH PRIMJERA PROJEKATA U ISTRAŽIVANIM GRADOVIMA	85

9. ZAKLJUČAK

LITERATURA

PRAVNI IZVORI

DOKUMENTACIJSKI I MREŽNI IZVORI

POPIS TABLICA

POPIS SLIKA

BIOGRAFIJA

1. UVOD

Kvaliteta urbanog života uvelike se oslanja na zelene površine u gradovima, te je uloga zelenih površina uvijek multifunkcionalna (ekološka, zdravstvena, psihološka, kulturna, turistička, ekonomska, boravišna, infrastrukturna). Pored toga, urbanizirana područja se oslanjaju na neizgrađeni okoliš u suočavanju s klimatskim promjenama. Potreba intenzivnije prevencije, postizanja otpornosti i pripravnosti na klimatske promjene, što je značajna tema suvremenih politika, uvelike ovisi o mogućnosti razvijanja sustava zelene infrastrukture. Problematika vrjednovanja zelenih područja prisutna je u prostornim planovima gdje se ona sagledavaju kao pojedinačni elementi prostora, umjesto skupa povezanih otvorenih prostora. Dodatno, uopćena tipologija izostavlja mnoge tipove zelenih površina, koji se gube pod pritiskom razvoja urbanog tkiva. Današnja suvremena načela i principi strateškog i urbanističkog planiranja, a posebice održivog razvoja, podrazumijevaju uspostavu integralnog pristupa vrjednovanju svih vrijednosti prostora, pa tako i razvijanju sustava zelene infrastrukture. U povijesnim gradovima, gradovima sa zaštićenim povijesnim urbanim cjelinama, koji su u prvom redu područja velikih toplinskih otoka, razvijanje sustava zelene infrastrukture ima dodatna ograničenja.

1.1. Područje istraživanja

Ovim radom istražuje se zelena infrastruktura u gradovima sa povijesnim središtima, odnosno UNESCO-vim zaštićenim cjelinama. Na odabranim primjerima razmatra se zastupljenost zelene infrastrukture u planovima upravljanja područjima svjetske baštine, kao dodatnim dokumentima strateškog planiranja. Pri tome je prostorni obuhvat istraživanja temeljen na različitim slojevima zaštite. Osim navedenog, razmotriti će se zelena infrastruktura kroz kontekst ostalih planskih dokumenata. Također, za potrebe istraživanja, sagledati će se i različiti zakonski okviri te usklađenost sa dokumentima prostornog uređenja.

1.2. Motivi istraživanja

Tema zelene infrastrukture u prostornom razvoju gradova sa UNESCO-vim zaštićenim cjelinama odabrana je radi njezine presudne važnosti u očuvanju prostornih vrijednosti, podizanju kvalitete urbanog života, a ujedno i zbog njezinog sagledavanja kao medija za djelovanje u pogledu klimatskih promjena. Vidljivi ekološki problemi kao posljedice

klimatskih promjena, te povezanost istih sa nestajanjem zelenih prostora od osobitog su interesa. Odabir teme istraživanja potaknut je višegodišnjim profesionalnim djelovanjem u razvijanju plana upravljanja za područje svjetske baštine, te uviđanjem da se temu zelene infrastrukture nerijetko izostavlja ili barem u velikoj mjeri zanemaruje.

1.3. Kriterij odabira teme / primjera

Rad se bavi problemskim pitanjem mogućnosti implementacije zelene infrastrukture u prostorni razvoj Dubrovnika, uzimajući u obzir da se njegova povijesna jezgra od 1979. godine nalazi na UNESCO-vom Popisu svjetske kulturne baštine, te da je za isti u 2021. godini izrađen Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“. Hrdalo, Tomić i Pereković (2015.) analizirajući povezanost ekoloških problema sa neuravnoteženom urbanom morfologijom Dubrovnika, nude moguće rješenje u primjeni načela zelene infrastrukture, gdje je očuvanje i povezivanje ekološki vrijednih zelenih površina unutar urbanog tkiva ključno. Sveobuhvatni pregled koji je prezentiran u ovome radu upotpunjen je komparacijom s dva grada koji su u bliskom vremenskom kontekstu stjecanja statusa zaštićene svjetske kulturne baštine kao i Dubrovnik i u čije se dokumente i rezultate provedbe pojedinih projekata mogao steći kvalitetan uvid. Nastojanja su bila odabrati za primjere one gradove kod kojih je izrada planova upravljanja svjetskim dobrima već ustaljena praksa, odnosno kod kojih su važeći planovi upravljanja već druga ili treća generacija planova. Na taj način moguće je sagledati razvoj ideje zelene infrastrukture kroz navedene dokumente. Na temelju odabranih primjera - gradova Bath u Engleskoj, te Firenca u Italiji, analizira se zastupljenost zelene infrastrukture u planovima upravljanja svjetskim dobrima u povijesnim gradovima kao moguće rješenje za prilagodbu klimatskim promjenama i smanjenje ekoloških problema. Odabrani primjeri obrađeni su u 7. poglavlju.

1.4. Cilj istraživanja

Osnovni cilj istraživanja ovog specijalističkog rada je analizirati tezu kako je kroz funkciju strateških dokumenata - planova upravljanja svjetskim dobrima, moguće stvaranje okvira za implementaciju zelene infrastrukture u prostorni razvoj gradova sa zaštićenom svjetskom kulturnom baštinom. Planovi upravljanja svjetskim dobrima su multisektorski dokumenti koji

identificiraju specifičnosti, razvojne probleme i prilike područja pod UNESCO-vom zaštitom. Posebni cilj je dati pozitivne primjere realizacije projekata zelene infrastrukture u gradovima sa zaštićenim povijesnim urbanim sredinama.

1.5. Metodologija izrade

Metodološki okvir korišten u radu obuhvaća više metoda temeljem kojih je provedeno ovo istraživanje. Proučavanjem relevantne literature prvotno su razmotrena tri osnovna tematska područja koja se obrađuju: zelena infrastruktura u urbanim područjima, planovi upravljanja svjetskim dobrima, te povijesni urbani krajolik. Pregledom zakonodavnog okvira na međunarodnoj i europskoj razini, te razini Republike Hrvatske sagledao se postojeći okvir unutar kojeg se zelena infrastruktura ostvaruje.

Metodom analize istraženi su prostorno planski i strateški dokumenti za odabrane primjere, te su izrađeni pregledni prikazi u formi tabelarnog prikaza elemenata. Metodom komparacije planova upravljanja svjetskim dobrima za odabrane gradove, kroz korištenje određenih kriterija i usporedbom odgovarajućih podataka izdvojeni su ciljevi i aktivnosti koji doprinose implementaciji zelene infrastrukture. Sintezom podataka dobivenih komparativnom analizom, identificirani su elementi koje je moguće primijeniti na prostoru Dubrovnika, odnosno data su usmjerenja za budući pristup sagledavanju zelene infrastrukture u prostornom razvoju Dubrovnika.

1.6. Očekivani doprinos istraživanja

Očekivani doprinos ovog rada i provedenog istraživanja obuhvaća sljedeće:

- ukazivanje na važnost sagledavanja zelene infrastrukture kao sustava te obrade iste kroz prostorno plansku dokumentaciju;
- mogućnost korištenja planova upravljanja svjetskim dobrima kao strateškog okvira za implementaciju zelene infrastrukture u gradovima sa zaštićenom svjetskom kulturnom baštinom;
- primjeri dobre prakse projektnih aktivnosti zelene infrastrukture.

2. POJMOVNIK

Kroz pojmovnik se daje pregled relevantnih izraza iz stručne literature, a koji se koriste u radu prilikom obrade teme. Tematska područja koja se obrađuju su zelena infrastruktura u urbanim područjima, svjetska baština i planovi upravljanja svjetskim dobrima, te povijesni urbani krajolik.

Zelena infrastruktura je strateški planirana i osmišljena multifunkcionalna mreža otvorenih prostora nekog područja (od regije do manjih naselja) koji mogu obuhvaćati prirodne, poluprirodne i/ili urbane površine (od močvarnih područja do urbanih parkova).¹

Zelena infrastruktura je ujedno način na koji se prirodni procesi uklapaju u prostorno planiranje, odnosno način kojim se korištenjem prirode osigurava ekološka, gospodarska i društvena dobrobit.

Zelenu infrastrukturu u urbanim područjima čine gradske šume i perivoji, parkovi, vrtovi i koridori uz prometnice. Uklapaju se i elementi plave infrastrukture; rijeke, potoci, kanali, jezera i more, kao i noviji elementi poput zelenih krovova i fasada.

Zeleni pojas je zona izvangradskog prostora koja štiti krajobraz urbanog zaleđa. On ima ulogu povezivanja velikih staništa u izvangradskim zonama koje dobivaju na vrijednosti ako su međusobno povezani (ekološka, urbano-morfološka i socijalna vrijednost). Zeleni pojas ima veliku ulogu u ekološkom smislu, ali ujedno i kontrolira širenje grada. Njegova socijalna uloga je vezana za potrebe gradskog stanovništva, pa se u njemu često razvijaju sportsko-rekreacijski sadržaji (šetnice, biciklističke staze, trim staze...).

Zeleni klinovi kroz urbano tkivo su izuzetno važne linearne strukture koje povezuju bitne prostorne urbane elemente. Najčešće imaju ulogu povezivanja zelenog pojasa i samog centra grada kako bi osigurali veze izvangradskog prostora s centralnim dijelom grada. Time se djeluje na ekološke veze unutar grada, koje se mogu ostvariti u obliku punih koridora, puknutih koridora ili u obliku „otoka“. Istovremeno se klinovima razrahljuje urbano tkivo, a koriste se kao socijalni prostor za svakodnevni život građana.

¹ Andlar, Goran; Hrdalo, Ines; Udovč; Tanja
Studija i Strategija razvoja zelene infrastrukture grada Siska, 2018. (krajobrazna studija).

Pojedinačni elementi su točkasti elementi u urbanom tkivu koji imaju veliku vrijednost za razvoj zelene infrastrukture (ekološka, socijalna, urbano morfološka), ali ih je izuzetno teško povezati u linearni sustav. Njihove međusobne veze bi se trebale uspostavljati uz pomoć drvoreda, krovnih vrtova i zelenih krovova te zelenih zidova kako ne bi ostali izolirani elementi u urbanom tkivu.

Ekološka mreža je sustav funkcionalno povezanih područja važnih za ugrožene vrste i staništa. Područja ekološke mreže sukladno EU ekološkoj mreži NATURA 2000 podijeljena su na područja važna za ptice te područja važna za divlje svojte osim ptica i stanišne tipove.

Svjetska baština je oznaka za mjesta na Zemlji koja su od izuzetne univerzalne vrijednosti za čovječanstvo i kao takva su upisana na Popis svjetske baštine kako bi ih buduće generacije mogle cijeniti i uživati.

Iznimna univerzalna vrijednost predstavlja kulturni i/ili prirodni značaj koji je toliko izniman da nadmašuje nacionalne granice i od zajedničkog je značaja za sadašnju i buduće generacije cijelog čovječanstva.

Kako bi se opravdao upis na **Popis svjetske baštine**, potrebno je ispuniti barem jedan kriterij, od šest kriterija utvrđenih za kulturna, te četiri utvrđena za prirodna dobra. Uz navedene kriterije, potrebno je ispuniti zahtjeve integriteta i autentičnosti, te osigurati odgovarajuće mehanizme za upravljanje.

Kriteriji za upis na Popis svjetske baštine su:

Kriterij I - predstavljati remek-djelo ljudskog stvaralačkog genija;

Kriterij II - pokazati važnu razmjenu ljudskih vrijednosti, tijekom vremenskog razdoblja ili unutar kulturnog područja svijeta, o razvoju arhitekture ili tehnologije, monumentalne umjetnosti, urbanizma ili krajobraza;

Kriterij III - dati jedinstveno ili barem iznimno svjedočanstvo o kulturnoj tradiciji ili civilizaciji koja živi ili je nestala;

Kriterij IV - biti izvanredan primjer vrste građevine, arhitektonske ili tehnološke cjeline ili krajolika koji ilustrira značajnu fazu u ljudskoj povijesti;

Kriterij V - biti izniman primjer tradicionalnog ljudskog naselja, korištenja zemljišta ili korištenja mora koji je reprezentativan za kulturu, ili primjer ljudske interakcije s okolišem, posebno kada je postao ranjiv pod utjecajem nepovratnih promjena;

Kriterij VI - biti izravno ili opipljivo povezani s događajima ili živim tradicijama, s idejama ili s vjerovanjima, s umjetničkim i književnim djelima izvanrednog univerzalnog značaja.

Kriterij VII - sadržavati vrhunske prirodne pojave ili područja iznimne prirodne ljepote i estetske važnosti;

Kriterij VIII - biti izvanredni primjeri koji predstavljaju glavne faze Zemljine povijesti, uključujući zapise o životu, značajne tekuće geološke procese u razvoju reljefa ili značajne geomorfne ili fiziografske značajke;

Kriterij IX - biti izvanredni primjeri koji predstavljaju značajne tekuće ekološke i biološke procese u evoluciji i razvoju kopnenih, slatkovodnih, obalnih i morskih ekosustava i zajednica biljaka i životinja;

Kriterij X - sadržavati najvažnija i najznačajnija prirodna staništa za in-situ očuvanje biološke raznolikosti, uključujući ona koja sadrže ugrožene vrste izvanredne univerzalne vrijednosti sa stajališta znanosti ili očuvanja.

Od navedenih kriterija, od I do VI odnose se na kulturnu, a od VII do X na prirodnu baštinu.

Integritet je mjera cjelovitosti i netaknutosti prirodne i/ili kulturne baštine i njenih atributa. Uvjeti integriteta temelje se na tri elementa:

Uključenost svih elemenata potrebnih za izražavanje izvanredne univerzalne vrijednosti;

Primjerena veličina kako bi se osigurala potpuna zastupljenost značajki i procesa koji prenose značaj baštine;

Izloženost štetnim učincima razvoja i/ili zanemarivanja.

Autentičnost svjetskog dobra je stupanj do kojeg se izvori informacija o vrijednosti baštine mogu shvatiti kao vjerodostojni ili istiniti. Kulturna baština mora se razmatrati i prosuđivati prvenstveno unutar kulturnih konteksta kojima pripada. Autentičnost se izražava kroz niz atributa uključujući:

oblik i dizajn;
materijale i stvari;
korištenje i funkciju;
tradicije, tehnike i sustave upravljanja;
mjesto i okruženje;
jezik i druge oblike nematerijalne baštine;
duh i osjećaj;
druge unutarnje i vanjske čimbenike.

Plan upravljanja svjetskim dobrom je instrument za zaštitu iznimne univerzalne vrijednosti (OUV – Outstanding Universal Value) koji na strukturiran način dokumentira sustav upravljanja procesima od utjecaja i važnosti za svjetska dobra.

Plan upravljanja kulturnim dobrom je dokument strateškog planiranja koji se donosi u svrhu upravljanja kulturnim dobrom, a podrazumijeva utvrđivanje i praćenje stvarnog stanja radi unaprjeđenja zaštite i trajnog očuvanja te održivog korištenja. Plan upravljanja sadrži analizu stanja, ciljeve upravljanja, aktivnosti za provođenje ciljeva i pokazatelje provedbe plana.

Kontaktna zona (buffer zona) uspostavlja se radi osiguranja učinkovite dodatne zaštite svjetskog dobra od negativnih utjecaja, prouzročenih stanjem ili promjenama u području koje ga okružuje.

Okruženje/ okruženje (setting) svjetskog dobra definira se kao neposredno i šire područje koje je dio, ili doprinosi značaju i jedinstvenosti dobra. Osim fizičkih i vizualnih aspekata, okruženje uključuje interakciju s prirodnim okolišem, bivše ili postojeće društvene i duhovne tradicije, običaje, tradicionalna znanja, aktivnosti i druge oblike nematerijalne kulturne baštine koji su oblikovali prostor, kao i sadašnji dinamički društveni i ekonomski kontekst.

Povijesni urbani krajolik je shvaćanje urbanog područja kao skupa kulturnih i prirodnih vrijednosti i atributa koje proširuje dosadašnje značenje povijesnoga centra i povijesne cjeline te uključuje širi urbani kontekst i njegovo okruženje (setting)².

² KRAJOLIK – ČIMBENIK STRATEGIJE PROSTORNOG RAZVOJA - stručna podloga za Strategiju prostornog razvoja Republike Hrvatske, 2014.;
https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Prostorno/StrategijaPR//Studija_Krajolik_07-2014.pdf
[25.10.2021]

Navedena definicija osnova je za sveobuhvatni i integrirani pristup planiranju održivog razvoja u okviru prepoznavanja, ocjene, očuvanja i upravljanja povijesnim urbanim krajolikom.

Pristup povijesnog urbanog krajolika povezuje ciljeve zaštite urbane baštine, socijalnog i ekonomskog razvoja, te osigurava mehanizme za upravljanje fizičkim i društvenim promjenama.

3. TEORIJSKI PREGLED

U ovom poglavlju daje se teorijski pregled kojim se pobliže objašnjava problemsko pitanje. Aktualne relevantne spoznaje o zelenoj infrastrukturi obrazlažu se pregledom stručne literature - vodiča na temu zelene infrastrukture u urbanim područjima. Navedeni vodiči izrađeni su kao svojevrsni pregledi primjera dobre prakse i preporuka za planiranje zelene infrastrukture u urbanim područjima.

Planovi upravljanja svjetskim dobrima, te općenito svjetska baština obrazlažu se pregledom dokumenata i priručnika UNESCO-a za primjenu Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine.

Preporuka o povijesnim urbanim krajolicima iz 2011. godine je teorijska podloga za razumijevanje koncepta Povijesnog urbanog krajolika. Preporuka upućuje na potrebu razvijanja strategije za zaštitu i upravljanje područjima koja imaju vrijednosti povijesnog urbanog krajolika koja doprinosi očuvanju autentičnosti i integriteta povijesnog dijela grada.

3.1. O zelenoj infrastrukturi

Polazne osnove različitih vodiča imaju kao zajedničku karakteristiku da zelenu infrastrukturu obrađuju kao koncept planiranja kojim se osigurava zaštita prirodnog kapitala, te doprinos u nastojanju da gradovi postanu ugodni za život, održivi i istovremeno otporni. Pritom se baziraju na pregledu literature i zakonodavnog okvira i praktičnih iskustava projektnih partnera i dionika. Naime, priručnici su rezultat projekata na transnacionalnoj razini, te kroz različite

višetematske *case study* stvaraju teren za prepoznavanje i razumijevanje vrijednosti zelene infrastrukture i njezinog, ako ne globalnog, onda svakako prekograničnog karaktera.

Tako Program Europske unije *Interreg Central Europe* ima za cilj smanjiti postojeće nejednakosti između regija Europske unije u pogledu njihovog ekonomskog i društvenog razvoja i održivosti okoliša, pritom uzimajući u obzir njihove specifične prostorne značajke i mogućnosti. U okviru tog programa kroz projekt *MaGICLandscapes* za upravljanje zelenom infrastrukturom u srednjoeuropskim krajolicima, operacionalizira se koncept zelene infrastrukture u srednjoj Europi. **Priručnik zelene infrastrukture** (*Green infrastructure Handbook*)³ iz 2019. namijenjen je kreatorima politika a ujedno i zajednici, kako bi se osigurala trajnost funkcionalnosti zelene infrastrukture i koristi koje ista predstavlja za društvo.

S druge strane RAMBOL-ov priručnik **Jačanje plavo - zelene infrastrukture u gradovima** (*Strengthening blue-green infrastructure in our cities*)⁴, bazira se na međunarodnom istraživačkom projektu „*Povećanje plavo-zelenih i društvenih performansi u urbanim sredinama visoke gustoće*“ čiji cilj je bio usmjeravanje prema sveobuhvatnijem razumijevanju temeljnih koncepata koji doprinose učinkovitoj primjeni koncepta plavo – zelene infrastrukture. Analizirani su izazovi, prepreke i uspjesi odabranih primjera, na temelju kojih je koncipiran skup prilagođenih preporuka koje bi olakšale strateški pristup implementaciji koncepta plavo-zelene infrastrukture.

Iako se već iz naslova priručnika uočava razlika u nazivlju, te korištenje pojmova zelena, odnosno zeleno – plava infrastruktura, bitno je istaknuti da oba sagledavaju i zelenu i plavu infrastrukturu, te se u različitim primjerima dobre prakse pojavljuju nazivi sukladno nacionalnom zakonodavnom okviru.

Oba priručnika kao zajedničku crtu imaju predstavljanje pojma i koncepta zelene infrastrukture, prikaz razvoja pojma, kao i definiranje pojmova relevantnih za zelenu infrastrukturu. Nadalje, obrađuju višestruke funkcije zelene infrastrukture; okolišne (npr. očuvanje biološke raznolikosti ili prilagodba klimatskim promjenama), društvene (npr. osiguranje kvalitetne odvodnje ili zelenih površina) i gospodarske (npr. stvaranje radnih mjesta i rast cijena nekretnina). Analiziraju i ističu koristi i dodanu vrijednost koje zelena infrastruktura generira,

³ Interreg Central Europe. *Green Infrastructure Handbook*, 2019.; <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/MaGICLandscapes-Green-Infrastructure-Handbook.pdf>[25.10.2021]

⁴ Rambol. *Strengthening Blue-Green Infrastructure In Our Cities*, 2016.; <https://ramboll.com/-/media/38fc23d12a5d47dcb7b3821716d69270.pdf> [25.10.2021]

budući su *"još uvijek mnogi gradovi, inženjeri, planeri i donositelji odluka u početku otporni na ZI"*.

Tako Priručnik zelene infrastrukture prikazuje jasan niz prepoznatljivih prednosti, koje koncept zelene infrastrukture može pružiti, što može biti ključno u prepoznavanju potreba i mjesta za ulaganja u zelenu infrastrukturu. U priručniku dati primjeri usluga pejzaža za odgovarajuće koristi; Poboljšana učinkovitost prirodnih resursa, Ublažavanje klimatskih promjena, Sprječavanje katastrofa, Upravljanje vodama, Gospodarenje zemljištem i tlom, Koristi očuvanja, Poljoprivreda i šumarstvo, Promet i energija s niskim emisijama ugljika, Ulaganje i zapošljavanje, Zdravlje i dobrobit, Turizam i rekreacija, Obrazovanje, Otpornost.

RAMBOL daje argumente za pozitivan utjecaj plavo-zelene infrastrukture na društveni život i životni razvoj grada, kao i njegove financijske prednosti i potencijal za poboljšanje slike grada. Pritom se razmatra širok raspon izravnih koristi za privatne i / ili javne dionike, ali i prateće društvene koristi za stanovnike, četvrti i sam grad. To postiže analizirajući koristi kroz šest glavnih prioriteta - Prirodni kapital, Izgrađeni kapital, Ljudski kapital, Društveni kapital, Simbolički kapital, Financijski kapital.

Bitno se razlikuju u razini na kojoj se promatraju sve odrednice zelene infrastrukture.

Priručnik zelene infrastrukture ne analizira elemente zelene infrastrukture, već ih samo identificira, za primjer: šume, jezera, poluprirodne površine, močvare, heterogene poljoprivredne površine, urbane zelene površine. Kroz primjere dobre prakse u priručniku je prikazano kako se konceptom zelene infrastrukture može riješiti specifične teritorijalne i zajedničke izazove na širim područjima. Procjena zelene infrastrukture u okviru projekta MaGICLandscapes obuhvatila je devet područja srednje Europe. U primjerima dobre prakse odabrana su područja različitih krajobraznih obilježja i staništa kao i različitih kulturnih ili socioekonomskih karakteristika. Zaštićena područja poput Nacionalnih parkova Karkonosze (Poljske divovske planine) / Krkonoše (Češke divovske planine) i Thayatal (Austrija) ili Park prirode Dübener Heide (Njemačka), područja karakterizirana velikim rijekama poput gornje nizine rijeke Po (Italija), zatim područja u kojima dominira poljoprivredna upotreba poput regije Kyjovsko (Češka) ili Wald / Weinviertel (Austrija), kao i područja koja sadrže veće gradove sa više od 100 000 stanovnika, poput trigraničnog područja Češka Republika-Njemačka-Poljska, sa gradom Liberec do brda Po oko Chierija sa gradom Torinom (Italija). Za svaki od navedenih primjera navedene su specifične lokalne potrebe za procjenu zelene infrastrukture te utvrđeni lokalni problemi, prijetnje ili prekidi zelene infrastrukture.

RAMBOL istraživački projekt bio je usmjeren na okolišnu urbanu infrastrukturu koja uključuje vegetaciju i hidrološka svojstva u okviru intervencija urbanog dizajna. Razmatrani su primjeri dobre prakse na dvije razine, grada i projekta, a da bi se sagledali izazovi relevantni u cijelom svijetu i u raznim kontekstima, odabrani primjeri su iz nekoliko kontinenata (Amerika, Europa i Azija), raznih tipova klime od klime tropske prašume (Singapur), tropske vlažne i suhe klime (Mumbai) i vlažne kontinentalne klime (Njemačka, Danska itd.). Na projektnoj razini to su Emerald Necklace, Boston, SAD; Hannover-Kronsberg, Njemačka; Bishan-Ang Mo Kio Park, Singapur; Khoo Teck Puat bolnica i jezero Yishun, Singapur; Ulu Pandan Park Connector (UPPC), Singapur, dok su na razini grada primjeri dobre prakse Hamburg, Njemačka; Portland, Oregon, SAD; Copenhagen, Danska; New York City, SAD; Jakarta, Indonezija, Mumbai, Indija. Europski gradovi Hamburg i Kopenhagen bili su proglašeni Europskom zelenom prijestolnicom. Rambol uočava da brzi urbani rast predstavlja ogromne izazove širom svijeta i to istovremeno u pogledu kakvoće i količine vode, degradacije okoliša, kao i socijalnih pitanja, no da istodobno, mnogi gradovi imaju neiskorištene plave, zelene, i društvene resurse za rješavanje navedenih izazova.

Općenito, smjernice oba priručnika se odnose na promociju pojmova zelene infrastrukture i integraciju u okolišne edukacije. Ističe se potreba unaprjeđenja mreže urbanog zelenila, te posebnog poboljšanja i upravljanja periurbanim zonama kao kontaktnim područjem između krajolika i visokourbaniziranih područja.

Ono što se provlači kao ključna odrednica smjernica jest potreba političke i društvene potpore integraciji zelene infrastrukture u planiranje urbanih prostora, kroz donošenje zelenih politika te programa održivosti. Tome prethodi izgradnja kapaciteta te stvaranje baze znanja o dobrobitima zelene infrastrukture, koja urbana područja čini privlačnijim za život zajednice.

3.2. O svjetskoj baštini i planovima upravljanja

Opća skupština UNESCO-a je 1972. godine usvojila Konvenciju o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine⁵, kojom se utvrđuje kako su „dijelovi kulturne ili prirodne baštine od izuzetnog interesa i kako ih stoga treba sačuvati kao dio svjetske baštine čovječanstva u cjelini“.

⁵ UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage; UNESCO: Paris, France, 1972; <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>[25.10.2021]

Zemlje koje ratificiraju Konvenciju o svjetskoj baštini pozvane su nominirati dobra za upis na Popis svjetske baštine, ispunjavajući zahtjeve utvrđene u **Operativnim smjernicama za provedbu Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine** (*Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*)⁶. Kulturna baština može se odnositi na spomenike i skupine dobara koje se odlikuju izvanrednim univerzalnim vrijednostima (eng. Outstanding Universal Value - OUV) sa stajališta povijesti, umjetnosti ili znanosti, a koje nadmašuju nacionalne granice i od zajedničkog su značaja za sadašnju i buduće generacije cijelog čovječanstva.

Prema Konvenciji, sva dobra koja su upisana na Popis svjetske baštine moraju imati odgovarajuću dugoročnu zakonodavnu, regulatornu, institucionalnu i/ili tradicionalnu zaštitu i upravljanje kako bi se osigurala njihova zaštita. Svako nominirano dobro trebalo bi imati odgovarajući plan upravljanja ili drugi dokumentirani sustav upravljanja koji mora navesti kako treba čuvati izvanrednu univerzalnu vrijednost dobra, po mogućnosti participativnim načinima. Uobičajeni elementi učinkovitog sustava upravljanja mogu uključivati:

- temeljito razumijevanje dobara od strane svih dionika
- cikluse planiranja, provedbe, praćenja, evaluacije i povratnih informacija
- procjenu ranjivosti na socijalne, ekonomske i druge pritiske
- mehanizme za uključivanje i koordinaciju različitih aktivnosti
- raspodjelu potrebnih resursa
- jačanje kapaciteta
- odgovoran i transparentan opis sustava upravljanja

Integrirani pristup planiranju i upravljanju bitan je za usmjeravanje razvoja dobara tijekom vremena i osiguravanje održavanja svih aspekata njihove izvanredne univerzalne vrijednosti.

Smjernice za ispunjenje zahtjeva Konvencije o svjetskoj baštini sadržane su u priručniku **Upravljanje kulturnim dobrima svjetske baštine**⁷ (*Managing cultural world heritage*) iz 2013. godine. Priručnik je namijenjen kao alat za izgradnju kapaciteta za učinkovito upravljanje baštinom, a posebno dobrima svjetske baštine, kako bi se ojačala znanja i vještine u očuvanju i

⁶ UNESCO World Heritage Centre. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention; WHC.19/01; UNESCO: Paris, France, 2019; <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> [25.10.2021]

⁷ ICCROM; ICOMOS; IUCN; UNESCO World Heritage Centre. Managing Cultural World Heritage—World Heritage Resource Manual; UNESCO World Heritage Centre: Paris, France, 2013; <http://whc.unesco.org/en/managing-cultural-world-heritage/> [25.10.2021]

upravljanju baštinom, poboljšale institucionalne strukture i procesi, te kako bi se uspostavio dinamičan i održiv odnos baštine i konteksta.

ICOMOS-ova **Povelja o interpretaciji i prezentaciji lokaliteta kulturne baštine**⁸ ([Quebec, 2008.] prepoznaje interpretaciju i prezentaciju kao dio ukupnog procesa zaštite i upravljanja baštinom te postavlja sedam načela interpretacije i prezentacije. S prostornog motrišta povelja ističe potrebu fizičkog pristupa naslijeđu i izvedbu interpretativne infrastrukture koja mora biti usklađena s karakterom prostora i smještajem, te lako prepoznatljiva. Interpretaciju definira kao stalni proces, sveukupnost aktivnosti, promišljanja, istraživanja i kreativnosti koje baština stimulira i čija je namjera podići javnu svijest i poboljšati razumijevanje baštinskih mjesta. Ističe nužnost holističkog pristupa, baziranog na principima otvorenosti, održivosti i uključivanja korisnika.

ICOMOS-ova **Povelja o kulturnim rutama**⁹ predlaže definiciju, temeljna načela i specifičnu metodologiju za identifikaciju, istraživanje i ispravnu procjenu kulturnih ruta. Također se bavi smjernicama koje imaju za cilj njihovu zaštitu, očuvanje, ispravnu uporabu i upravljanje. Inovacija koju uvodi koncept „Kulturnih ruta“ otkriva baštinski sadržaj specifičnog fenomena ljudske mobilnosti i razmjene koji se razvijao putem komunikacijskih puteva koji su olakšavali njihov tijek i koji su korišteni ili namjerno služili konkretnoj svrsi.

Deklaracija iz Quebeca o očuvanju duha mjesta¹⁰ bavi se načelima i preporukama za očuvanje duha mjesta, koji se smatra inovativnim i učinkovitim načinom osiguravanja održivog i društvenog razvoja u cijelom svijetu. Duh mjesta definira se kao materijalni (zgrade, mjesta, krajolici, rute, objekti) i nematerijalni elementi (sjećanja, pripovijesti, pisani dokumenti, rituali, festivali, tradicionalno znanje, vrijednosti, tekture, boje, mirisi itd.), koji daju smisao, vrijednost, emociju i misterij mjestu kroz međusobno djelovanje.

⁸ ICOMOS. Povelja o interpretaciji i prezentaciji lokaliteta kulturne baštine, 2008.; https://www.icomos.org/quebec2008/charters/interpretation/pdf/GA16_Charter_Interpretation_20081004_FR+EN.pdf [29.11.2021]

⁹ ICOMOS. Povelja o kulturnim rutama, 2008.; https://www.icomos.org/quebec2008/charters/cultural_routes/pdf/GA16_Charter_Cultural_Routes_20081004_FR+EN.pdf [29.11.2021]

¹⁰ ICOMOS. Deklaracija o očuvanju duha mjesta, 2008.; https://www.icomos.org/quebec2008/quebec_declaration/pdf/GA16_Quebec_Declaration_Final_EN.pdf [29.11.2021]

3.3. O povijesnom urbanom krajoliku

Urbana područja povijesnih cjelina podrazumijevaju povijesno središte te uključuju njegovu okolinu, te zajedno tvore povijesni urbani krajolik. Karakteristične sastavnice povijesnoga urbanog krajolika su izgrađene urbane strukture, otvoreni prostori, prostorne veze s okolinom.¹¹ Sagledavanje urbanog prostora kao urbanog krajolika proizašlo je iz uočavanja nedostataka planiranja povijesnih urbanih cjelina koje sagledava samo centralne urbane jezgre bez promatranja njihova šireg prostora. Potreba za valorizacijom i ujedinjenjem grada i njegova šireg područja kao kulturne baštine dovela je 2011. godine do UNESCO-va prijedloga za definiciju **Povijesnog urbanog krajolika** (Historic Urban Landscape – HUL)¹².

Pristup povijesnog urbanog krajolika se prepoznaje kao “strategija za postizanje ravnoteže između urbanog razvoja i kvalitete života temeljene na održivosti”.

U njemu se teži očuvanju kvalitete ljudskog okruženja, jačanju produktivne i održive upotrebe urbanih prostora uz prepoznavanje njihovog dinamičnog karaktera i promicanju socijalne i funkcionalne raznolikosti. Ono integrira ciljeve očuvanja urbane baštine i ciljeve društvenog i ekonomskog razvoja. Ukorijenjen je u uravnoteženom i održivom odnosu između urbanog i prirodnog okoliša, između potreba sadašnjih i budućih generacija i nasljeđa iz prošlosti.

U istom se zaštićena spomenička zona ne percipira više unutar strogo definiranih granica povijesnoga grada, već obuhvaća širi urbani, kulturni i geografski kontekst i promatra ga kao cjelinu.

Godine 2013. UNESCO je izradio priručnik **Novi život povijesnih gradova – Pristup Povijesnog urbanog krajolika** (*New life for historic cities – The historic urban landscape approach explained*)¹³ kroz koji su dionicima pojašnjene i približene aktivnosti koje je potrebno provesti kako bi se ojačao pristup upravljanja povijesnim urbanim krajolikom. Istaknute su aktivnosti:

- izvršenje cjelovite procjene prirodnih, kulturnih i ljudskih resursa grada
- korištenje participativnog planiranja i konzultacija s dionicima za potrebe odlučivanja o ciljevima i aktivnostima konzervacije

¹¹ Dumbović Bilušić, B. (2015) Krajolik kao kulturno naslijeđe-metode prepoznavanja, vrjednovanja i zaštite kulturnih krajolika Hrvatske. Zagreb, Hrvatska, Ministarstvo kulture RH. <https://min-kulture.gov.hr/userdocsimages/arhiva/NAJNOVIJE%20NOVOSTI/DEB%202015/KRAJOLICI.pdf> [25.10.2021]

¹² UNESCO. Recommendation on the Historic Urban Landscape (HUL); UNESCO: Paris, France, 2011; <https://whc.unesco.org/en/hul/> [20.06.2021]

¹³ UNESCO. New life for historic cities: The historic urban landscape approach explained; UNESCO: Paris, France, 2013; <https://whc.unesco.org/document/123570> [20.06.2021]

- procjena ranjivosti urbane baštine na društveno-ekonomske pritiske i utjecaje klimatskih promjena
- integriranje vrijednosti urbane baštine i njihov status ugroženosti u širi okvir razvoja grada
- prioritiziranje politike i aktivnosti za očuvanje i razvoj, uključujući dobro upravljanje
- uspostavljanje odgovarajućih partnerstava i lokalnih okvira upravljanja
- razvoj mehanizama za koordinaciju različitih aktivnosti između različitih aktera

Zemlje članice Vijeća Europe donijele su **Konvenciju o europskim krajobrazima**¹⁴ 2000. godine, kao prvi međunarodni ugovor čiji je isključivi predmet zaštita, upravljanje i jačanje europskog krajobraza kao važnog čimbenika za dobrobit pojedinca i društva te kvalitetu života. Konvencija priznaje važnost svih krajobraza, a ne samo iznimnih krajobraza, s obzirom na njihov odlučujući utjecaj na kvalitetu života, te s obzirom na činjenicu da zaslužuju pažnju u sklopu krajobrazne politike.

Vijeće Europe donijelo je **Strategiju europske kulturne baštine za 21. stoljeće**¹⁵, u kojoj se komponenta "teritorijalnog i ekonomskog razvoja" bazira na odnosu kulturne baštine i prostornog razvoja, gospodarstva i lokalne i regionalne uprave, uz uvažavanje načela održivog razvoja. U skladu s Okvirnom konvencijom Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo (Faro konvencija)¹⁶, priznavanje baštine zamišljeno je kao zajednička odgovornost: baština više nije ograničena na one elemente koji su zaštićeni nacionalnim politikama, već uključuje elemente koji su od značaja za lokalnu zajednicu i upravu, što rezultira većom participacijom i suradnjom. Takav inovativan pristup baštini podrazumijeva da se cjelokupnom problematikom baštine ne bi trebali baviti samo stručnjaci i javna uprava već svi građani i društvo u cjelini.

¹⁴ Vijeće Europe. Konvencija o europskim krajobrazima, 2000.; <https://rm.coe.int/16807b6bc7> [1.12.2021]

¹⁵ Vijeće Europe. Strategija europske kulturne baštine za 21. stoljeće, 2000.; <https://rm.coe.int/european-heritage-strategy-for-the-21st-century-strategy-21-full-text/16808ae270> [25.10.2021]

¹⁶ Vijeće Europe. Okvirna konvencija o vrijednosti kulturne baštine za društvo, 2000.; <https://rm.coe.int/1680083746> [25.10.2021]

U ožujku 2018. Europska komisija objavila je komparativnu analizu upravljanja rizikom u EU¹⁷ u kojoj obrađuje učinkovite načine zaštite kulturne baštine u riziku. Prema istoj, kulturno nasljeđe Europe je pod stalnim pritiskom prirodnih opasnosti, antropogenih učinaka i posljedica ekstremnih klimatskih promjena. Dodatno se ističe da takve katastrofe otežavaju ionako složene izazove očuvanja baštine te ugrožavaju društvene, kulturne, povijesne i umjetničke vrijednosti, sigurnost građana i imaju utjecaj na lokalne ekonomije povezane s turizmom.

Partnerstvo Kultura i kulturna baština¹⁸ usredotočeno je na holistički i integrirani pristup kulturi i kulturnoj baštini te identificira sedam glavnih tema: kulturni turizam; kreativna i kulturna industrija; transformacija, adaptivno ponovno korištenje i urbana regeneracija; financijska održivost i financiranje; otpornost kulturne i prirodne baštine; integrirani i interdisciplinarni pristupi upravljanju; kulturne usluge i kultura za inkluzivne gradove.

Održavanje i unaprjeđenje kulturne baštine je identificirano kao sredstvo za promicanje održivog urbanog razvoja, te uz zelenu infrastrukturu čini nedjeljivu okosnicu obnove urbanog identiteta.

Očuvanje kvalitete krajolika i izgrađenog okoliša predstavlja snažno sredstvo za postizanje društvenih, ekoloških i ekonomskih ciljeva i doprinosi formiranju održivih društava.

4. ZAKONODAVNI OKVIR

Pregledom zakonodavnog okvira na međunarodnoj razini, te razini Republike Hrvatske objašnjava se postojeći okvir unutar kojeg se zelena infrastruktura ostvaruje.

4.1. Zelena infrastruktura u međunarodnom kontekstu

Svjetska komisija za okoliš i razvoj objavila je 1987. svoje izvješće i predstavila koncept održivog razvoja koji podrazumijeva proces postizanja ravnoteže između gospodarskih, socijalnih i okolišnih zahtjeva, kako bi se osiguralo "zadovoljavanje potreba sadašnje

¹⁷ Safeguarding Cultural Heritage from Natural and Man-Made Disasters, 2018.; <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8fe9ea60-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-71040971> [25.10.2021]

¹⁸ Partnerstvo Kultura i kulturna baština, <https://ec.europa.eu/futurium/en/culturecultural-heritage/partnership-culture-cultural-heritage-cultural-heritage-resource-and> [25.10.2021]

generacije, bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe"¹⁹

Opća skupština Ujedinjenih naroda 2000. usvojila je Milenijsku deklaraciju, politički dokument Ujedinjenih naroda za 21. stoljeće, koji utvrđuje ciljeve razvoja na područjima od interesa za međunarodnu zajednicu te aktivnosti koje trebaju pridonijeti njihovom ostvarivanju. Definirano je osam Milenijskih razvojnih ciljeva (Millennium Development Goals - MDGs) koji su pokazivali osnovne smjerove koje trebaju slijediti razvojne politike slijedećih 15 godina.

Program Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030 (**Program 2030**)²⁰ usvojen je 2015. godine. Taj najvažniji dokument na svjetskoj razini definira 17 novih globalnih ciljeva održivog razvoja (Sustainable Development Goals - SDGs) kojima se do 2030. nastoji zaustaviti svaki oblik siromaštva, riješiti problem klimatskih promjena, smanjiti nejednakosti istovremeno osiguravajući da nitko ne bude isključen te doprinijeti održivom gospodarskom razvoju.

Zelena infrastruktura značajna je za ostvarenje cilja 9 razvoj otporne i prilagodljive infrastrukture, cilja 13 usmjerenog na borbu protiv klimatskih promjena i ublažavanje posljedica istih, te cilj 11 koji je usmjeren na razvoj održivih gradova i naselja, pri čemu se kao jedan od prioriteta ovog cilja ističe osiguravanje univerzalnog pristupa sigurnim, uključivim i pristupačnim zelenim i javnim površinama.

Pariški sporazum o klimatskim promjenama²¹ koji je donesen na Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih naroda o promjeni klime, obvezao je zemlje potpisnice do 2030. godine smanjiti emisije stakleničkih plinova za najmanje 40 % i doprinijeti ograničenju rasta globalne temperature na manje od 2°C u odnosu na predindustrijsku razinu.

Strategija Europske komisije za provedbu Programa 2030 i ciljeva održivog razvoja je **Europski zeleni plan**²² u kojem je istaknut značaj razvoja zelene infrastrukture.

¹⁹ Izvješće Svjetske komisije za okoliš i razvoj, 1987

²⁰ Opća skupština UNa, Agenda 2030. za održivi razvoj, 2015.; <http://www.mvep.hr/files/file/2018/1812131803-rezolucija-unga-hr-prf-final.pdf> [1.2.2021.]

²¹ Pariški sporazum, dostupno na: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> [1.2.2021.]

²² *Europski zeleni plan*, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hr [1.2.2021.]

Pojam zelene infrastrukture može se definirati kao strateška mreža prirodnih i poluprirodnih područja, te zelenih površina u ruralnim, gradskim, kopnenim, slatkovodnim, obalnim i morskim područjima.²³,

Strategija za zelenu infrastrukturu Europske unije²⁴, iz 2013. godine, zagovara potpunu integraciju zelene infrastrukture u propise EU-a, odnosno u sektorske politike i financijske instrumente EU te poticanje država članica na uključivanje koncepta zelene infrastrukture u prostorno planiranje. Integriranje zelene infrastrukture u prostorno planiranje doprinijelo bi održivom razvoju, smanjenju klimatskih promjena uz poticanje ekonomske, teritorijalne i socijalne kohezije, očuvanju kulturne baštine te boljoj povezanosti ekosustava unutar i izvan ekološke mreže Natura 2000. Strategijom se potiče razvoj zelene infrastrukture na području cijele Europske unije.

U dokumentu **Teritorijalna agenda Europske unije 2020** iz 2007. godine, naglašeno je da su dobro funkcioniranje ekoloških sustava te zaštita i unapređenje kulturne i prirodne baštine važni preduvjeti za dugoročni održivi razvoj. Agenda podržava integraciju ekoloških sustava i zaštićenih područja u mrežu zelene infrastrukture na svim razinama.

Prijedlog nove **Teritorijalne agende Europske unije 2030** predstavlja reviziju TA 2020. Ona će dati strateški okvir za prostorno planiranje s naglašenim teritorijalnim pristupom u svim razvojnim politikama i na svim razinama vlasti te postaviti provedbeni okvir za potporu razvoju teritorijalne kohezije u Europi. Jedan od prioriteta TA 2030 je Zelena Europa, koja za cilj ima stvaranje klimatski neutralnih gradova i regija kao i bolje okolišne uvjete za život. Kroz dokument se podržava razvoj rješenja temeljenih na prirodi i zelenih infrastrukturnih mreža, koje povezuju ekosustave i zaštićene prostore kroz sustav prostornog planiranja i drugih razvojnih politika.

²³ Multifunkcionalnost zelene infrastrukture, 2012.;

https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/Green_Infrastructure.pdf [1.2.2021.]

²⁴ Strategija za zelenu infrastrukturu Europske unije,

https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/strategy/index_en.htm[1.2.2021.]

Strateški dokument Europske Komisije **Zelena infrastruktura – Unapređenje Europskog prirodnog kapitala**²⁵, definira zelenu infrastrukturu kao „strateški planiranu mrežu prirodnih i poluprirodnih površina koja je, s drugim elementima okoliša, projektirana i upravljana da uspostavi široki raspon usluga ekosustava. Ona obuhvaća krajobrazne i ozelenjene prostore (ili plave ukoliko se odnosi na vodene ekosustave) i ostale fizičke elemente u kopnenim (uključujući obalne) i morskim područjima. Na kopnu je zelena infrastruktura prisutna u ruralnom i urbanom okruženju.“

Europski model urbanog razvoja, stvaranje nadnacionalnog mehanizma koordinacije urbanih politika i osnaživanje gradova na razini EU-a sadržano je u **Urbanomj agendi za EU**. Agenda ima za cilj ostvariti puni potencijal i doprinos urbanih područja u postizanju ciljeva Unije i povezanih nacionalnih prioriteta, uspostaviti učinkovitiji integrirani i koordinirani pristup politikama i zakonodavstvu EU-a s potencijalnim utjecajem na urbana područja te također pridonijeti teritorijalnoj koheziji.

Urbana agenda za EU prepoznala je zelenu infrastrukturu kao iznimno važan aspekt razvoja gradova, te se razmatra kroz sva partnerstva i Akcijske planove. Kroz rad partnerstva *Održivo korištenje zemljišta i rješenja prihvatljiva za prirodu* potiče se povećanje prisutnosti zelenih površina i zelene infrastrukture i promicanje korištenja rješenja temeljenih na prirodi za poboljšanje životnih uvjeta unutar urbanih područja; dok se kroz partnerstvo *Prilagodba klimatskim promjenama* ističe važnost zelene infrastrukture kao dio sinergijskog procesa za urbanu regeneraciju i mjere prilagodbe klimatskim promjenama. Ostala "zelena partnerstva" ističu nužnost većeg naglaska na učinke na zdravlje povezane s kvalitetom zraka prilikom strateškog planiranja; razvoja pametnog integriranog energetskeg sustava unutar urbanih područja koji će gradovima omogućiti učinkovito ublažavanje klimatskih promjena i postizanje širih ekoloških ciljeva. Nadalje, nužno je adresiranje međusektorskih pitanja, između ostalih i urbane regeneracije koja uključuje društvene, gospodarske, ekološke, prostorne i kulturne aspekte u cilju ograničavanja *greenfield* potrošnje; kao i snažno povezivanje teme mobilnosti s održivim urbanim razvojem, klimatskim promjenama i kvalitetom života. Pritom su zelena infrastruktura i rješenja temeljena na prirodi snažni alati za postizanje pristupačnosti, održivosti i sigurnosti javnih prostora.

²⁵ Komunikacija Komisije „Zelena infrastruktura – Unapređenje Europskog prirodnog kapitala“ COM(2013) 249 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1577969537982&uri=CELEX:52013DC0249> [1.2.2021.]

Leipziška povelja o održivim europskim gradovima²⁶ iz 2007. godine, je dokument država članica EU koji daje zajednička načela i strategije politike urbanog razvoja. Ona, između ostalog, preporuča stvaranje i osiguravanje visoko kvalitetnih javnih prostora, moderniziranje infrastrukturnih mreža i poboljšanje energetske učinkovitosti te proaktivne inovacijske i obrazovne politike. Prijedlog **Nove povelje iz Leipziga** ima isti cilj: promovirati integrirani urbani razvoj. Dokument sagledava nove okolnosti posebice vezano za klimatske promjene, demografske izazove i promjene u gospodarskim djelatnostima. Jedan od razvojnih smjerova koji doprinosi stvaranju otpornih gradova je Zeleni grad. Ističe se potreba da gradovi koriste rješenja temeljena na prirodi koja će omogućiti razvoj visokokvalitetne zelene i plave infrastrukture koja može odgovoriti, između ostalog, izazovima stvaranja toplinskih otoka i ekstremnih padalina u urbanim područjima. Naglašeno je da razvojem zelene i plave infrastrukture stvaramo preduvjete za zdravi okoliš koji doprinosi smanjenju klimatskih promjena te čuvanju bioraznolikosti u urbanim sredinama.

Unutar regionalne politike EU zelena infrastruktura je zastupljena u *Prijedlogu Uredbe o Europskom fondu za regionalni razvoj i Kohezijskom fondu*²⁷, za programsko razdoblje 2021-2027, unutar posebnog cilja 2: *zelenija Europa s niskom razinom emisija ugljika promicanjem prelaska na čistu i pravednu energiju, zelenih i plavih ulaganja, kružnog gospodarstva, prilagodbe klimatskim promjenama i upravljanja rizikom i njegova sprječavanja*. Promiče se zelena infrastruktura u urbanom okruženju na način da se planira poboljšanje postojeće te potrebu izgradnje nove zelene infrastrukture u urbanim područjima.

Strategija za zaštitu biološke raznolikosti do 2020. godine²⁸ kroz cilj 2, koji se bavi očuvanjem i poboljšanjem usluga ekosustava te obnovom degradiranih ekosustava za minimalno 15 % (do kraja 2020. g.), traži uklapanje zelene infrastrukture u prostorno planiranje. Takav se pristup razvio radi problema nastalih fragmentacijom zemljišta koji su doveli do degradacija ekosustava i njegovih usluga. Integriranje zelene infrastrukture u prostorno planiranje bi doprinijelo održivom razvoju, smanjenju klimatskih promjena uz poticanje

²⁶ Leipziška povelja o održivim europskim gradovima, 2007.;

https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/themes/urban/leipzig_charter.pdf [1.2.2021.]

²⁷ Prijedlog Uredbe Europskog Parlamenta i Vijeća EU o Europskom fondu za regionalni razvoj i Kohezijskom fondu, COM(2018) 372 final; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1579951986596&uri=CELEX:52018PC0372> [1.2.2021.]

²⁸ Strategija za zaštitu biološke raznolikosti do 2020. godine, (COM(2011) 244 final); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1579508757688&uri=CELEX:52011DC0244> [1.2.2021.]

ekonomske, teritorijalne i socijalne kohezije, očuvanju kulturne baštine te boljoj povezanosti ekosustava unutar i izvan ekološke mreže Natura 2000.

Komisija je 2019. g. donijela dokument **Smjernice za strateški okvir za daljnju podršku implementaciji zelene i plave infrastrukture na razini EU**²⁹. Navedeni dokument nastoji potaknuti povećanje ulaganja u projekte zelene infrastrukture na razini EU-a. Cilj mu je potaknuti strateški i integrirani pristup ZI, kako bi se maksimiziralo korištenje usluga ekosustava i povećala dodana vrijednost u EU, koristeći Natura 2000 mrežu kao okosnicu. Dokument također pruža informacije o relevantnim izvorima financiranja i pomoćnim alatima. Ove smjernice doprinose uspostavljanju strateškog okvira za podršku zelenoj i plavoj infrastrukturi na razini EU, a aktivnosti bi trebale pridonijeti obnovi i boljem povezivanju funkcionalnih ekosustava i poboljšanju povezanosti mreže Natura 2000 i drugih područja od velike vrijednosti za biološku raznolikost koja su fragmentirana ili izolirana. Također je potrebno poticati integraciju usluga ekosustava u EU politike i podupirati instrumente financiranja.

4.2. Zelena infrastruktura u hrvatskom zakonodavstvu i strateškim dokumentima

U Hrvatskoj nema osmišljene i cjelovite politike koja se bavi temom zelene infrastrukture, te je intencija *u predstojećem razdoblju razvojem zelene infrastrukture u urbanim područjima RH doprinijeti održivom razvoju i jačanju otpornosti na klimatske promjene te postizanju ciljeva Europskog zelenog plana*.³⁰ Tema se obrađuje kroz pojedine zakonske dokumente i strategije. U hrvatskom zakonodavstvu je zelena infrastruktura prepoznata kao noviji koncept zaštite prostora kroz **Zakon o zaštiti prirode**³¹. Zelena infrastruktura je multifunkcionalna mreža zaštićenih i ostalih prirodnih te čovjekovim djelovanjem stvorenih područja i krajobraza visoke ekološke i okolišne vrijednosti koja unapređuju ekosustavske usluge.

²⁹ Smjernice za strateški okvir za daljnju podršku implementaciji zelene i plave infrastrukture na razini EU, 2019.; <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2019/EN/SWD-2019-193-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>[1.2.2021.]

³⁰ Mrežne stranice Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine. Zelena infrastruktura (ZI): Koristi ulaganja u razvoj ZI kao sastavnice održivog razvoja; <https://mpgi.gov.hr/vijesti/zelena-infrastruktura-zi-koristi-ulaganja-u-razvoj-zi-kao-sastavnice-odrzivog-razvoja/11195> [25.10.2021]

³¹ Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19)

Zelena infrastruktura je kao pojam definirana **Zakonom o prostornom uređenju**³² koji u čl. 3. navodi kako su zelena infrastruktura planski osmišljene zelene i vodene površine te druga prostorna rješenja temeljena na prirodi koja se primjenjuju unutar gradova i općina, a kojima se pridonosi očuvanju, poboljšanju i obnavljanju prirode, prirodnih funkcija i procesa radi postizanja ekoloških, gospodarskih i društvenih koristi održivog razvoja.

U **Strategiji prostornog razvoja Republike Hrvatske**³³, temeljnom državnom dokumentu za usmjeravanje razvoja u prostoru, otpornost na klimatske promjene je jedan od prioriteta prostornog razvoja, koji se, između ostalog, ostvaruje jačanjem prirodnog kapitala i planiranjem razvoja zelene infrastrukture. Strategija navodi da je „potrebno promišljati i postupcima planiranja uspostavljati nove te čuvati postojeće sustave urbane zelene infrastrukture – mreže zelenih površina u kojima i s pomoću kojih se doprinosi očuvanju, poboljšanju i obnavljanju prirode, prirodnih funkcija i procesa u gradovima.“

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. (NRS 2030³⁴) kao dugoročni i hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske koje se naslanjaju na strateške prioritete Europske unije. Njome su određena četiri razvojna smjera, od kojih je jedan „Zelena i digitalna tranzicija“. Zelena tranzicija odnosi se na poticanje prilagodbe na klimatske promjene, prevencije opasnosti i promicanje održivog upravljanja resursima i prostorom u cilju očuvanja okoliša i bio raznolikosti, promicanje ulaganja u energetske tranziciju, obnovljive izvore energije, pametne energetske mreže i zelenu gradnju u cilju stvaranja energetski neovisne te nisko ugljične Hrvatske, povećanja energetske učinkovitosti i prijelaza na kružno i pametno gospodarstvo. Prioriteti provedbe politike na području održivog okoliša su:

- povećanje djelotvornosti u gospodarenju komunalnim otpadom i priprema za prijelaz na kružno gospodarstvo
- kvalitetno i održivo upravljanje vodama
- smanjenje onečišćenja zraka i emisija stakleničkih plinova
- prevencija rizika, promicanje otpornosti i prilagodbe na klimatske promjene

³² Zakon o prostornom uređenju (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19)

³³ Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske (NN 106/17)

³⁴ Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine (NN 13/21)

- razvoj kružnog gospodarenja prostorom i zgradama
- razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima i stvaranje zelenih gradova
- očuvanje i poboljšanje bioraznolikosti te održivo upravljanje ekosustavima, prirodnim dobrima i bioraznolikošću.

U tijeku je izrada Programa razvoja zelene infrastrukture kao srednjoročnog akta strateškog planiranja od nacionalnog značaja kojim se pobliže definira provedba strateških ciljeva iz Nacionalne razvojne strategije i strategija.

5. ZELENA INFRASTRUKTURA U GRADOVIMA SA ZAŠTIĆENOM SVJETSKOM BAŠTINOM

Gradovi upisani na Popis svjetske kulturne baštine poznati su po svojoj izvanrednoj univerzalnoj vrijednosti, čije važne sastavnice su vrijedna urbanistička, arhitektonska i druga dostignuća, no njihovi krajolici i krajobrazno okruženje često u prošlosti nisu bili prepoznati. Okruženje je u pravilu zaštićeno politikom planiranja, ali je ograničeno razumijevanje važnosti okruženja, dokle se proteže ili kako bi se učinci trebali procijeniti. Razmatranje urbanog prostora kao urbanog krajolika kojeg uz povijesna središta tvori i njegovo okruženje oslanja se na koncept Povijesnog urbanog krajolika.

Preporuka je izrada dokumenata strateške razine da bi se osigurala valjana zaštita i upravljanje područjima koja imaju vrijednosti povijesnog urbanog krajolika koja doprinosi očuvanju autentičnosti i integriteta povijesnog dijela grada.

Zelena infrastruktura doprinosi povijesnom urbanom krajoliku, pri čemu mjestima daje identitet, kao i pejzaž urbanih i periurbanih područja na kojima ljudi žive i rade. Istraživanja pokazuju da zelena infrastruktura pruža širok raspon dodatnih pogodnosti za lokalna gospodarstva, društvo i širi okoliš.

Kroz prethodna poglavlja sagledani su teorijski i zakonodavni okviri unutar kojih je moguće razmatrati zelenu infrastrukturu. Zelena infrastruktura obrađena je kao koncept planiranja kojim se osigurava zaštita prirodnog kapitala, te koja je važan i presudan doprinos u nastojanju da gradovi postanu održivi i ugodni za život, kojim se ostvaruje otpornost urbanih područja na klimatske promjene.

U gradovima svjetske baštine zelena infrastruktura se u pravilu ostvaruje tek u određenim strukturnim elementima, ako promatramo područje svjetskog dobra, dok se u obuhvatu kontaktne zone i okružja može prepoznati zelene pojaseve i zelene klinove te pojedinačne elemente sustava, koji mogu biti povezani, ili barem imati potencijal za povezivanje.

Gradovi svjetske baštine izrađuju planove upravljanja svjetskim dobrima, dokumente strateške razine, koji omogućuju realizaciju aktivnosti za uspostavu zelene infrastrukture.

U sljedećem poglavlju sagledati će se implementacija zelene infrastrukture u prostorni razvoj Dubrovnika.

6. ODABRANI PRIMJER ISTRAŽIVANJA - DUBROVNIK, REPUBLIKA HRVATSKA

6.1. O Dubrovniku i kontekstu zaštite

Dubrovnik je grad i luka na istočnoj obali Jadranskog mora, na samom jugu Dalmacije, a time i Hrvatske. Grad podno brda Srđ administrativno je središte Dubrovačko-neretvanske županije i jedno od najvažnijih povijesno-turističkih središta Hrvatske. U gospodarskome razvoju Dubrovnika turizam i pomorstvo imaju primarno značenje, dok su industrija i poljoprivreda mnogo slabije zastupljene u ekonomskoj strukturi grada. Grad Dubrovnik simbol je hrvatske kulture i tradicije i vrhunskih dostignuća na području urbanizma, arhitekture, likovne umjetnosti, književnosti; očuvanih i prenesenih običaja od srednjega vijeka i renesanse do danas, brigom njegovih stanovnika.

“Biser Jadrana”, unatoč značajnim oštećenjima u potresu 1667. godine, stoljećima je očuvao karakter urbane cjeline iznimne baštinske vrijednosti.

Od 1979. gradska jezgra Dubrovnika nalazi se na UNESCO-vom Popisu svjetske kulturne baštine pod nazivom “Stari grad Dubrovnik”. U Domovinskome ratu 1991. oštećeni su mnogi spomenici koji su poslije obnovljeni, te je isto bilo razlog uvrštavanju na UNESCO-vu Listu ugrožene svjetske baštine.³⁵

³⁵ Dubrovnik. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16446> [25.10.2021]

Svjetsko dobro obuhvaća povijesnu jezgru, manje dijelove predgrađa Ploče i Pile te otok Lokrum, koji je dio ekološke mreže „Natura 2000“³⁶. Zajedno s okruženjem, svjetsko dobro u Dubrovniku čini integralnu cjelinu – povijesni urbani krajolik, a različite komponente doprinose ukupnom značaju mjesta.

U zadnjim desetljećima, Dubrovnik je izložen različitim pritiscima razvoja baziranim na turizmu, bez odgovarajućih strategija i politika u upravljanju povijesnim urbanim krajolikom. Posljedica su društveno-ekonomske i ekološke promjene, koje utječu na očuvanje iznimne univerzalne vrijednosti zbog koje Dubrovnik ima status svjetskog dobra.

Problemi su evidentirani u izraženim negativnim demografskim procesima, u načinu i opsegu izgradnje u urbanom prostoru, sužavanju javnog prostora, smanjenju javnih zelenih površina i zagušenju prometne infrastrukture.

6.1.1. Dubrovnik – zaštita na međunarodnoj razini

Zaštita područja svjetskog dobra osigurana je međunarodnim konvencijama i poveljama. Stari grad Dubrovnik upisan je na Popis svjetske baštine na 3. zasjedanju generalne skupštine UNESCO-a, 26. listopada 1979. godine. Tada je nominacija bila ograničena na grad omeđen zidinama. Uočeno je da je grad zadržao sve bitne elemente srednjovjekovne strukture utvrđenog grada, uključujući zidine, raspored ulica i trgova, impresivne javne zgrade i stambene građevine. Navedeno je da:

Bez obzira na bilo kakva razmatranja o posebnoj umjetničkoj vrijednosti građevina, ovdje nalazimo prvenstveno kompleks izuzetne vrijednosti, koji zahvaljujući mnoštvu poruka – umjetničkih, urbanističkih, kulturno-povijesnih – čini Dubrovnik jednim od najvažnijih dobara unutar granica Jugoslavije. Gotovo sve etape razvoja grada kroz stoljeća utisnute su i očuvane u njegovu strukturu, a posebice opsežni urbanistički zahvati 13. stoljeća kojima je ovaj kompleks dobio svoje jedinstvo.

Slijedom toga, podsjeća se da je nominacija Staroga grada Dubrovnika opravdana time što je u svojoj cjelovitosti remek-djelo ljudskog stvaralačkog genija. Također pokazuje važno

³⁶ Ekološka mreža "NATURA 2000" sastavljena je od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije od kojih je na Lokrumu zaštićeno osam stanišnih tipova koji uključuju i okružujući morski pojas od 150-ak metara.

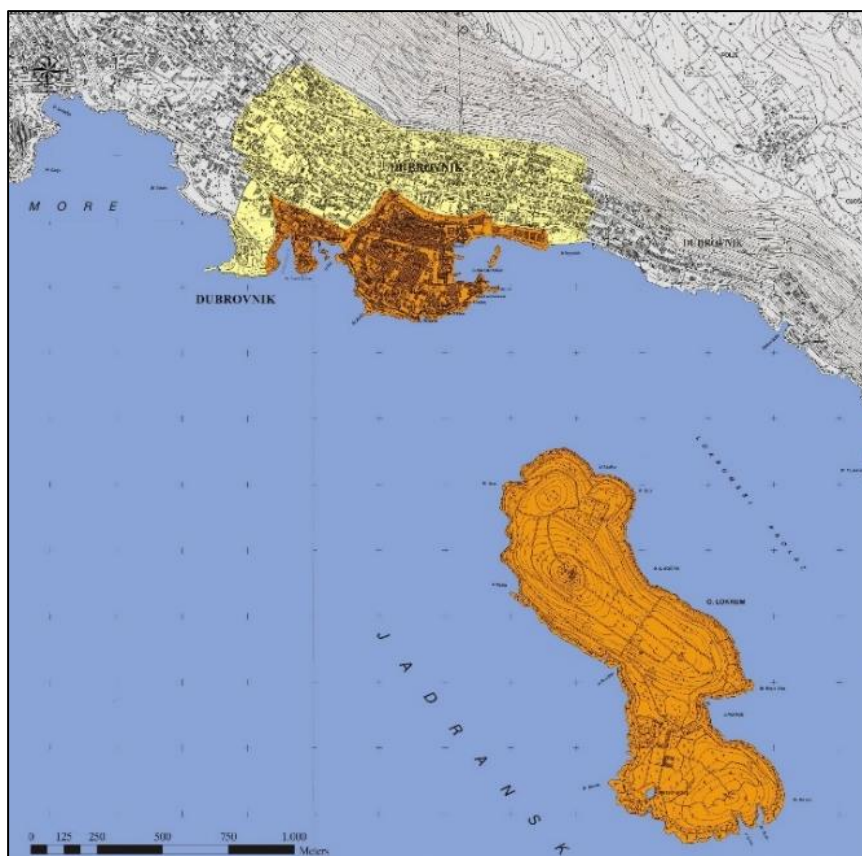
prenošenje ljudskih vrijednosti tijekom stoljeća i nosi iznimno, pa čak i jedinstveno svjedočanstvo o kulturnoj tradiciji.

Od 1991. do 1995. godine Stari grad Dubrovnik upisan je na Popis ugrožene svjetske baštine zbog šteta uzrokovanih srbo-crnogorskom agresijom u Domovinskom ratu.

Republika Hrvatska je 1992. ratificirala Konvencije čime je preuzela odgovornost za očuvanje dobara svjetske baštine na svom teritoriju. Obuhvat zaštite je 1994. godine proširen na bližu okolicu koja se smatrala sastavnim dijelom utvrđenog grada, uključujući i otok Lokrum:

Neposredna okolina spomeničkog središta grada Dubrovnika je usko urbano područje koje se proteže uz gradske zidine od istoka prema zapadu, a u čijem obodu djela koja predstavljaju elemente svojstvene cjelini ulaze u monumentalni Dubrovnik. S topografskog gledišta, otok Lokrum štiti grad na južnoj obali, a bujna vegetacija ovog zaštićenog rezervata prirode predstavlja kontrapunkt gradskom Kamenu. Svi ovi elementi čine cjelinu koherentnom s gradom.

Istovremeno, 1994. godine, Odbor je također prihvatio da se upisanom području osigura kontaktna zona koja je pokrivala posebno obalno područje koje je činilo neposredni kontekst upisanog dobra.

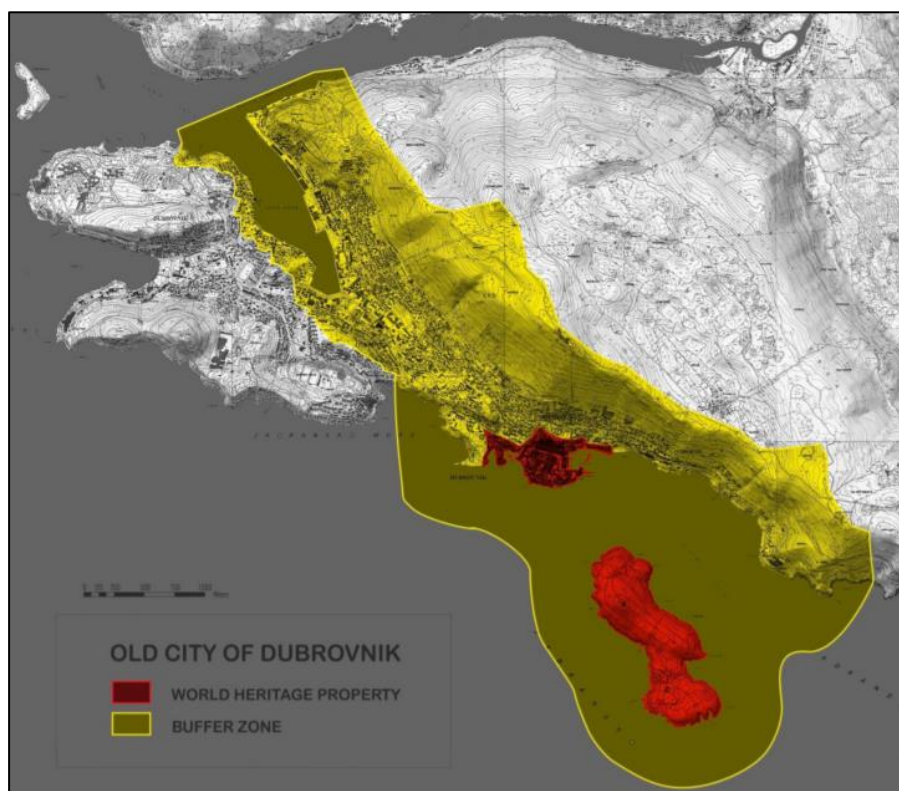
Slika 1 Grafički prikaz granice obuhvata svjetskog dobra i kontaktne zone iz 1994.

Izvor: mrežna stranica UNESCO-a, dostupno na

https://whc.unesco.org/en/list/95/multiple=1&unique_number=2315 [28.09.2021.]

U Izvješću o reaktivnoj promatračkoj misiji UNESCO-ICOMOS 2015. preporuča se: *'Država stranka treba osigurati brzu finalizaciju i odobrenje Plana upravljanja za svjetsko dobro, koji treba definirati jasne postupke za metode konzervacije, restauracije i radova održavanja, posebno u odnosu na materijale koji se koriste, kao i u odnosu na upravljanje turistima, s posebnim naglaskom na propise turizma brodova na kružnim putovanjima.'*

U 2018. godini, prema preporuci Misije iz 2015., kontaktna zona je proširena na veći teritorij na kopnu i na okolnim otocima, koji nadopunjuju i ističu povijesni funkcionalni urbani identitet i cjelovitost dobra. Uzimajući u obzir Preporuku UNESCO-a o povijesnom urbanom krajoliku (HUL) iz 2011. godine, kao i sve veću potrebu za razumijevanjem zaštite područja baštine u njihovom društvenom, kulturnom i ekološkom kontekstu, također je implicirano da zahtjev upravljanja treba primijeniti na cijeli teritorij, a ne samo na područje dobra. Ovaj pristup povijesnog urbanog krajolika ima za cilj integrirati ciljeve očuvanja urbane baštine i ciljeve društvenog i gospodarskog razvoja.

Slika 2 Grafički prikaz granice obuhvata svjetskog dobra i kontaktne zone iz 2018.

Izvor: mrežna stranica UNESCO-a, dostupno na

https://whc.unesco.org/en/list/95/multiple=1&unique_number=2315 [28.09.2021.]

6.1.2. Dubrovnik – zaštita na nacionalnoj razini

Na nacionalnoj razini zaštita se primarno ostvaruje primjenom Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Zakonodavstvo vezano za gradnju, prostorno uređenje i zaštitu okoliša također utječe na zaštitu svjetskog dobra, a specifičnost Dubrovnika je Zakon o obnovi spomeničke cjeline i drugih nepokretnih kulturnih dobara u okolici Dubrovnika.

Povijesna jezgra Dubrovnika prvi put je zaštićena i upisana u Registar spomenika kulture tadašnje Skupštine općine Dubrovnik rješenjem broj: 12-08/1-66 od 15. siječnja 1966. godine, a zaštitom je obuhvaćen grad sa zidinama, utvrdama i tvrđavskim jarkom.

U sklopu postupka usklađivanja sa Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i uvođenja jedinstvenog registra kulturnih dobara na razini Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture

donijelo je Rješenje o utvrđivanju svojstva kulturnog dobra (KLASA: UP-I612- 08/06-008/0438, URBROJ.: 532-04-01-01/4-08-2 Zagreb, od 10. rujna 2008.), temeljem kojeg je Povijesna cjelina grada Dubrovnika i njena neposredna okolina upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske pod nazivom Kulturno - povijesna urbanistička cjelina Dubrovnika pod brojem Z-3818.

Tablica 1. Podaci o zaštiti iz Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske

Kulturno – povijesna urbanistička cjelina Dubrovnika³⁷	
Opći podaci	
Naziv dobra:	Kulturno – povijesna urbanistička cjelina Dubrovnika
Lista i registarski broj:	Lista zaštićenih kulturnih dobara, Z-3818
	Lista kulturnih dobara nacionalnog značenja, N-1
Vrsta:	Kulturno povijesna cjelina
UNESCO:	Lista svjetske baštine
Pravni status:	Zaštićeno kulturno dobro Kulturno dobro nacionalnog značenja
Klasifikacija:	Urbana cjelina
Smještaj kulturnog dobra	
Županija, općina:	Dubrovačko – neretvanska županija, Dubrovnik
Nadležni konzervatorski odjel:	Konzervatorski odjel u Dubrovniku za područje Dubrovačko – neretvanske županije, Restićeva 7

Unutar područja obuhvata svjetskog dobra, područje otoka Lokruma od 1948., 1963., 1978. zaštićeno je po kategoriji Posebnog rezervata šumske vegetacije, temeljem Zakona o zaštiti prirode.

³⁷ Mrežne stranice Ministarstva kulture i medija RH, Izvod iz Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske dostupno na <https://registar.kulturnadobra.hr/#/> [rujan, 2021.]

6.2. Prethodno istraživanje o zelenoj infrastrukturi u Dubrovniku

Temu zelene infrastrukture u Dubrovniku obrađuju Hrdalo, Tomić i Pereković u radu *Implementation of Green Infrastructure Principles in Dubrovnik, Croatia to Minimize Climate Change Problems* iz 2015. Rad prikazuje ulogu i istražuje potencijal zelene infrastrukture u ublažavanju ekoloških problema, poput oluja, poplava, erozije tla, jakih vjetrova i valova vrućine. Rad sadrži analizu urbanog prostora, uzročno-posljedičnih veza, lokalnih karakteristika i specifičnih ekoloških problema, karakterističnih za područje Dubrovnika, poput jakih vjetrova, urbanih bujica i poplava, te toplinskih otoka. U radu se ističe da prostorna analiza može biti vrlo koristan alat za razumijevanje urbane strukture te da je identificiranje problema i njihovih uzroka vrlo važan korak prema razumijevanju situacije i pronalaženju rješenja. Analizom urbanog područja Dubrovnika pokazalo se da su se problemi klimatskih promjena očitovali jače posljednjih godina otkako je prostor unutar urbanog perimetra postao pretežno „siv“, tj. situacija se pogoršala sa povećanjem izgrađenog područja, odnosno gubitkom upijajućih (zelenih) površina u procesu intenzivne izgradnje. Radom su identificirana kritična područja - ekološki problematične zone.

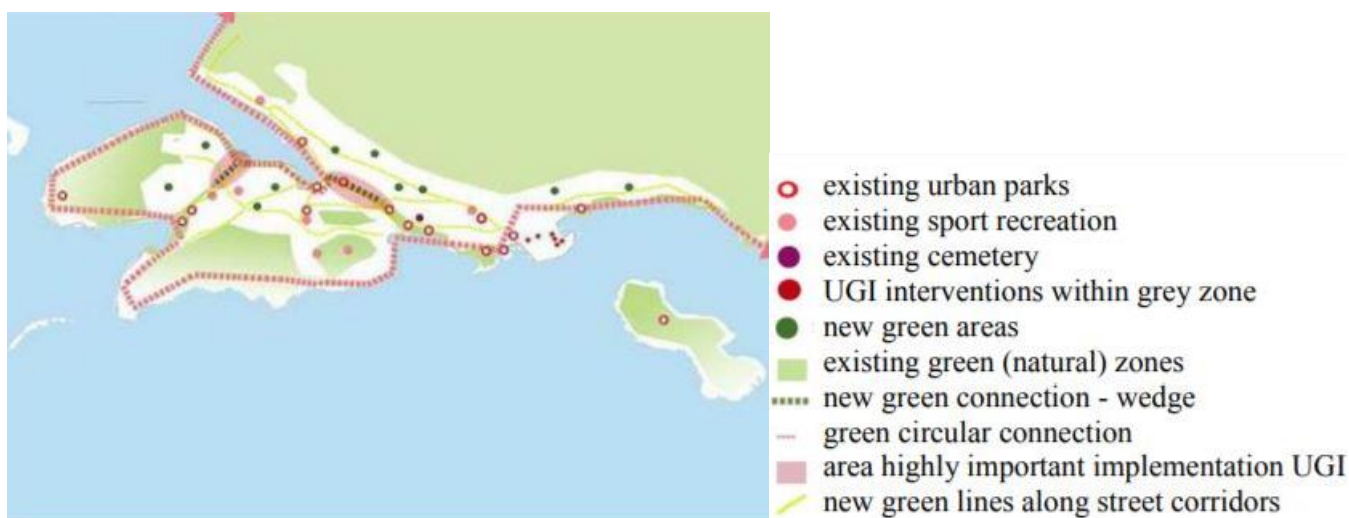

Slika 3. Karta ekološki problematičnih zona u Dubrovniku (crveno – poplave, plavo – jaki vjetrovi, zeleno- erozija tla, sivo – zelena infrastruktura) prema Hrdalo, Tomić, Pereković (2015.)

Izvor: <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-en-2015-26-supplement-003.pdf> [1.12.2021.]

Mogućnosti razvoja urbane zelene infrastrukture pretočene su u idejnu shemu urbane zelene infrastrukture. U njoj su prikazana ciljana područja zelene infrastrukture i mogućnosti povezivanja u sustav kako bi se riješili problemi fragmentacije. Obalna linija je identificirana kao potencijalna okosnica urbane zelene infrastrukture jer bi se njome moglo povezati 70%

postojećih zelenih površina. Istodobno, kroz razvoj novih zelenih područja i koridora za stvaranje ekoloških veza unaprijedila bi se ekološka vrijednost grada i ublažile posljedice klimatskih promjena. Revitalizacija brda Srđ navodi se kao vrlo važna urbana zelena infrastruktura preko koje se ostvaruje ekološka povezanost na regionalnoj razini.

Slika 4 Idejna shema urbane zelene infrastrukture prema Hrdalo, Tomić, Petreković (2015.)

Izvor: <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-en-2015-26-supplement-003.pdf> [1.12.2021.]

Nadalje, radom je predložen strateški okvir za korištenje urbane zelene infrastrukture za ublažavanje učinaka klimatskih promjena, koji se sastoji od pet koraka: 1. Identificiranje urbane zelene infrastrukture grada u cjelini; 2. Maksimalno ublažavanje posljedica klimatskih promjena u postojećim zelenim i sivim područjima; 3. Karakterizacija prioritetnih zona u novim elementima urbane zelene infrastrukture; 4. Razvijanje hijerarhije ostalih novih zelenih površina za razvoj urbanih zelena infrastruktura; te 5. Integracija urbane zelene infrastrukture na svim razinama.

Zaključno, autori ističu da urbana zelena infrastruktura treba biti važna komponenta u urbanističkom planiranju zbog multifunkcionalnosti u smislu koristi za zajednicu, ekosustave i urbana područja.

6.3. Prostorno planski okvir

Prostorni planski okvir ovog istraživanja čine važeći planovi³⁸ unutar čijih obuhvata se nalazi promatrano područje – Grad Dubrovnik. To su:

- Prostorni plan Dubrovačko neretvanske županije
- Prostorni plan uređenja Grada Dubrovnika
- Generalni urbanistički plan Grada Dubrovnika

6.3.1. Prostorni plan Dubrovačko neretvanske županije

Prostorni plan Dubrovačko neretvanske županije (PPDNŽ) je temeljni dokument kojim se planira uređenje prostora, odnosno određuju osnovni pravci prostornog razvoja gradova i općina Dubrovačko neretvanske županije. PPDNŽ uključuje niz preporuka i mjera za zaštitu i očuvanje i unaprjeđenje prirodnih, kulturno-povijesnih i krajobraznih vrijednosti, te mjere za unaprjeđenje i zaštitu okoliša. Izmjenama i dopunama donesenim 2019. godine u plan je ucertano okruženje svjetskog dobra koje kao kategorija ne postoji prikazano niti u jednom planu niže razine, a nije uvršteno ni u Rješenje o zaštiti svjetskog dobra. Sastavni dio plana čine i stručne podloge i elaborati, temeljem kojih su izrađene prostorno-planske smjernice. Kao podloga planu, izrađena je Krajobrazna studija Dubrovačko neretvanske županije³⁹ koja predlaže mjere očuvanja krajobraznih vrijednosti. Nizom konkretnih mjera i preporuka pokušava se unaprijediti razumijevanje krajobraznih vrijednosti, poboljšati njihova zaštita te ojačati postupci planiranja i upravljanja krajobrazom. Studija afirmira shvaćanje da briga o krajobrazu i zaštita vrijednih krajobraza ne znači zapreku razvoju, već upravo suprotno, razvojnu priliku.

³⁸ U tijeku su Izmjene i dopune prostornog plana uređenja Grada Dubrovnika te Izmjene i dopune Generalnog urbanističkog plana Grada Dubrovnika koje se, između ostalog, izrađuju radi usklađenja s PPDNŽ, uvrštenja kontaktne zone svjetskog dobra, usklađenja sa smjernicama Konzervatorske podloge za kontaktnu zonu svjetskog dobra, usklađenja sa smjernicama Plana upravljanja svjetskim dobrom UNESCOa Starim gradom Dubrovnikom, usklađenja sa smjernicama Krajobrazne studije (u izradi), ugradnje mjera radi ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama. [podaci su zaključeni sa 1. listopada 2021.]

³⁹ Krajobrazna studija DNŽ, 2016.;

<http://www.zzpudnz.hr/LinkClick.aspx?fileticket=Ubdi8plvWds%3d&tabid=610>[1.10.2021.]

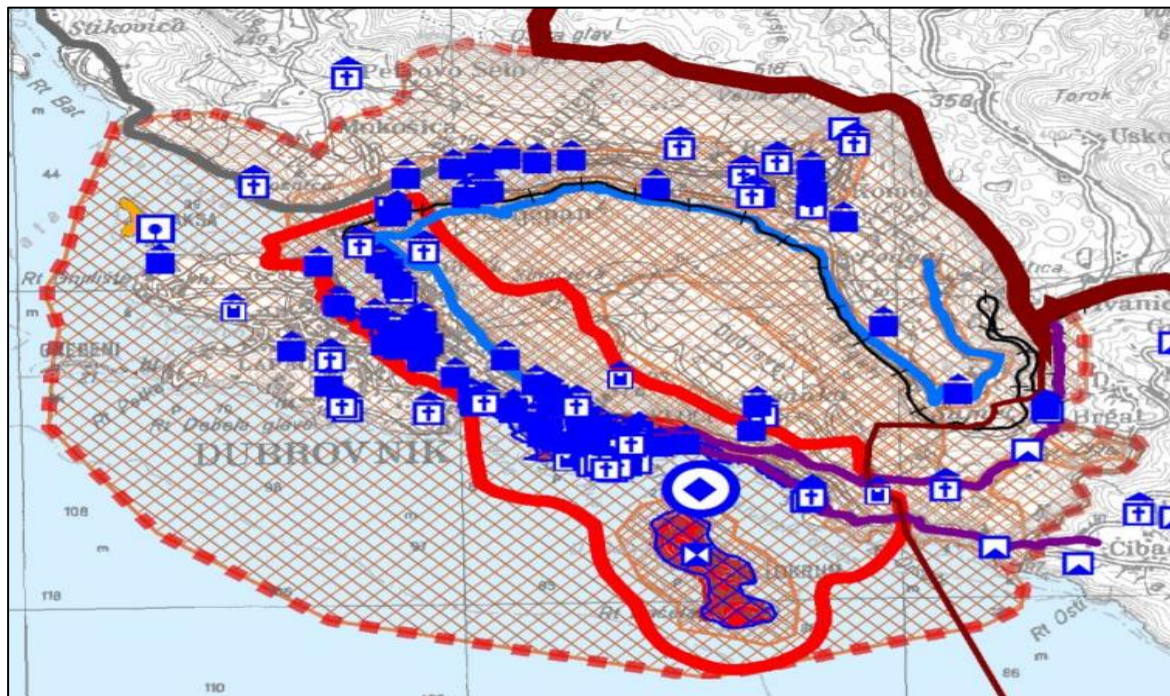
6.3.1.1. Zaštita povijesnog urbanog krajolika, PPDNŽ

PPDNŽ određuje da svjetsko dobro Stari grad Dubrovnik treba promatrati kao povijesni urbani krajolik zajedno s pripadajućim okruženjem, pri čemu pristup povijesnog urbanog krajolika ima za cilj zaštititi kvalitetu, poboljšati održivo korištenje te promicati društvenu i funkcionalnu raznolikost urbanog prostora i njegove okoline. Definirane su zone zaštite kako slijedi:

Svjetsko dobro Stari grad Dubrovnik (Kulturno-povijesna urbanistička cjelina grada Dubrovnika), proglašen 1979. god. (24,7 ha) sa proširenjem na predgrađe Pile, Lovrijenac, predio Iza Grada, Lazarete, Revelin i otok Lokrum iz 1994. godine (dodatnih 72,0 ha). Zaštićeno područje na Popisu svjetske baštine ukupne je površine 96,7 ha.

Kontaktno područje/ zona je neposredno područje uz dobro koje jača Izvanrednu univerzalnu vrijednost svjetskog dobra (Outstanding universal value - OUV) i bitno je za očuvanje njegove autentičnosti i cjelovitosti. Nova obuhvat kontaktne zone je površine 1186,6 ha.

Okružje se definira se kao neposredno i šire područje koje je dio, ili doprinosi, značaju i jedinstvenosti spomenika. Okružje nije crta na zemljovidu; ono može uključivati bilo koje područje koje je povijesno povezano sa dobrom, odnosno područje čije bi promjene ili razvoj mogle utjecati na OUV svjetskog dobra.

Slika 5 Dio kartografskog prikaza br. 3.1.2. Područja posebnih uvjeta korištenja – Uvjeti zaštite kulturne baštine, PPDNŽ

Izvor: mrežna stranica Zavoda za prostorno uređenje Dubrovačko – neretvanske županije, dostupno na http://www.zzpudnz.hr/dokumenti_3/dok282.aspx [1.10.2021.]

Planom je istaknuto da povijesno gradsko područje treba sagledavati u prostornom kontekstu, uvažavajući topografska obilježja i karakterističnu sliku grada, koju čine izgrađene i krajobrazne strukture.

Zaštita se ostvaruje provođenjem mjera: očuvanja prepoznatljive panorame, vizura, vizurnih koridora, planiranja novih građevnih područja u zonama niže vizualne izloženosti na način da s povijesnim strukturama tvore koherentnu cjelinu; poticanja uređenja i planiranja urbanog krajolika u okviru njegove povijesne namjene i omogućavanja kompatibilnog korištenja koje zahtijeva minimalne promjene njegovih prirodnih i kulturnih sastavnica; očuvanja, održavanja i obnavljanja povijesne urbane matrice u okviru mreže ulica, urbanih uzoraka, građevne strukture, odnosa javnih i privatnih površina, otvorenih (zelenih) i izgrađenih površina. Održavanje javnih prostora grada, njihovog prirodnog i antropogenog okoliša, koji pomažu stvaranju urbane kvalitete te održavanje zelenog sustava grada, parkovnih i ostalih zelenih prostora koji čine važan element slike grada bez širenja građevnih područja također su mjere zaštite. Nadalje, postojeće i planirane zelene površine treba učiniti prepoznatljivima, a pored ekološkog, rekreacijskog ili zdravstvenog, trebaju imati umjetničko, povijesno, oblikovno i identifikacijsko značenje. Cilj je stvoriti nove zelene prostore kvalitetnog oblikovanja na tragu naslijeđa povijesnog vrta i perivoja kao stvaralačke i kulturne vrijednosti, koji će biti vidljivi i prepoznatljivi u slici grada; rekreacijsko, ekološko i urbanističko značenje u slici grada imaju i park šume, jer svojom površinom, položajem i scenografskim značenjem uobličavaju prepoznatljiv obris grada.

6.3.1.2. Zaštita prirodnih i kulturnih vrijednosti, PPDNŽ

Prostornim planom identificirani su **osobito vrijedni predjeli - prirodni i kulturni krajolici**, te definirane mjere očuvanja krajobraznih vrijednosti. Među ostalim predjelima izdvajaju se i prikazuju u tablici 2. predjeli vezani za grad Dubrovnik.

Tablica 2. Osobito vrijedni predjeli - Prirodni krajolici, PPDNŽ

Naziv područja	Obuhvat	Vrsta
Obala i akvatorij Dubrovnika od Rta Petke do Rta Orsula sa Lokrumom	Okružje Kontaktna zona Svjetsko dobro	Prirodni krajobraz obale klifova i manjih otoka
Lokrum	Svjetsko dobro	Prirodni krajobraz klifova i padina s akvatorijem
Obala i akvatorij uvale Lapad s Grebenima i Daksom	Kontaktna zona Okružje	Prirodni krajobraz zaljeva i manjih otoka
Komolačka dolina	Izvan okružja	Mješoviti krajobraz udolina
Rijeka dubrovačka	Okružje	Prirodni krajobraz brda zaleđa
Srd, Žarkovica	Okružje	Prirodni krajobraz brda priobalja
Akvatorij Rijeke dubrovačke	Okružje	Krajobraz riječnog estuarija

Za grad Dubrovnik se kroz PPDNŽ preporuča izraditi *Studiju zelene infrastrukture/ sustava* za vrijedna područja prirodnih krajolika, u svrhu inventarizacije gradskog zelenila - pokazatelja s čim u prostoru grad zaista raspolaže, te valorizacije, koja upućuje na različite razine kvalitete zelenila, i zaključno, dobivanja detaljnih smjernica planiranja u tim područjima.

Područje otoka Lokruma spada u osobito vrijedne predjele - prirodne krajolike, vrste: prirodni krajobraz klifova i padina s akvatorijem koje je temeljem PPDNŽ potrebno očuvati te kroz stručne studije razmotriti mogućnosti zaštite kroz prostorno – plansku dokumentaciju.

Tablica 3. Osobito vrijedni predjeli - Kulturni krajolici, PPDNŽ

Naziv područja	Obuhvat	Vrsta	Tip
Krajolik Dubrovačke republike	Okružje Kontaktna zona Svjetsko dobro	asocijativni	Fortifikacijski, urbani, proizvodni, planirani
Urbani krajolik Dubrovnika (okružje spomeničke cjeline svjetske baštine)	Okružje Kontaktna zona Svjetsko dobro	oblikovani	Urbani, planirani
Krajolik Lokruma	Svjetsko dobro	oblikovani	Samostanski, planirani
Fortifikacijski krajolik Srđa	Okružje Kontaktna zona	oblikovani	Fortifikacijski
Krajolik povijesnog vodovoda	Okružje Kontaktna zona	oblikovani	Povijesna infrastruktura
Krajolik karavanskog puta	Okružje Kontaktna zona	organski	Povijesna infrastruktura
Ladanjski krajolik Gruža i Rijeke Dubrovačke sa estuarijem Omble (mlinovi)	Okružje Kontaktna zona	oblikovani	Ljetnikovački, planirani
Turistički krajolik Dubrovnika (Babin kuk)	Okružje	oblikovani	Hotelsko turistički, planirani

Područje Urbanog krajolika Dubrovnika (okružje spomeničke cjeline svjetske baštine) te krajolika Lokruma spada u osobito vrijedne predjele - kulturne krajolike, vrste: oblikovani krajolici koje je temeljem PPDNŽ potrebno očuvati, te se predlaže iste upisati kao Kulturne krajolike u Registar kulturnih dobara RH. Planom se preporuča izraditi *Konzervatorsku i konzervatorsko-krajobraznu dokumentaciju* radi utvrđivanja specifičnih odredbi za provođenje u obuhvatima zaštićenih kulturnih krajolika. Predlaže se izraditi takvu studiju za:

buffer zonu svjetskog dobra Starog grada Dubrovnika radi propisivanja odredbi za planiranje u navedenom obuhvatu; krajolike visoke osjetljivosti (koji uključuju UNESCO lokalitete te obalni i krajobrazni mora); krajolike koji su izloženi velikim pritiscima razvoja; degradirane krajolike u kojima treba predložiti mjere poboljšanja stanja suvremenim planerskim pristupom; te za urbane i ruralne krajolike koji se brzo mijenjaju zbog intenzivne izgradnje.

Za upravljanje zaštićenim područjima preporuča se izraditi *Plan zaštite krajolika i/ili Plan upravljanja (posebno za svjetsko dobro Stari grad Dubrovnik)*.

Za ovo istraživanje bitna su zaštićena područja otoka Lokruma, Rijeke dubrovačke, Male i Velike Petke, te platana na Pilama a koja su zaštićena temeljem Zakona o zaštiti prirode i navedena u PPDNŽ. Planom se predlaže temeljem Zakona o zaštiti prirode zaštititi akvatorij otoka Lokruma i kompleks vrtnog prostora Pile – Boninovo.

Tablica 4. Prirodna baština – kategorije zaštićenih područja, PPDNŽ

Lokalitet (Naziv prema Rješenju o proglašenju zaštićenog područja)	Obuhvat	Kategorija	Status zaštite
Lokrum	Svjetsko dobro	Posebni rezervat šumske vegetacije (od 1948., 1963., 1978.)	zaštićeno
Rijeka dubrovačka	Okružje	Značajni krajobraz (od 1964.)	zaštićeno
Velika i Mala Petka	Okružje	Park šuma (od 1987.)	zaštićeno
Dubrovnik platana	Kontaktna zona	Spomenik parkovne arhitekture – pojedinačno stablo (od 2010.)	zaštićeno
Akvatorij otoka Lokruma	Kontaktna zona	Posebni rezervat u moru	prijedlog za zaštitu
Kompleks vrtnog prostora Pile - Boninovo	Kontaktna zona Svjetsko dobro	Spomenik parkovne arhitekture	prijedlog za zaštitu

Područje otoka Lokruma je temeljem Zakona o zaštiti prirode zaštićeno po kategoriji Posebnog rezervata šumske vegetacije.

A topographic map of the Dubrovnik region in Croatia. The map shows the city of Dubrovnik, the Dubrovnik Channel (Dubrovnički kanal), and the surrounding hills. Several regions are highlighted with different patterns and colors:

- ZK** (Zeleni Krug): A green circle with a green border, located in the northern part of the map, near the Mokosica area.
- PA** (Plavi Krug): A blue circle with a blue border, located in the central part of the map, near the Dubrovnik Channel.
- PS** (Plavi Krug): A blue circle with a blue border, located in the western part of the map, near the Dubrovnik Channel.
- SV** (Sivi Krug): A grey circle with a grey border, located in the southern part of the map, near the Dubrovnik Channel.
- M** (Mali Krug): A small circle with a black border, located in the southern part of the map, near the Dubrovnik Channel.

The map also shows various geographical features, including the Dubrovnik Channel, the Dubrovnik Channel (Dubrovnički kanal), the Dubrovnik Channel (Dubrovnički kanal), and the Dubrovnik Channel (Dubrovnički kanal). The map is labeled with various place names, including Dubrovnik, Mokosica, and Dubrovnik.

Izvor: mrežna stranica Zavoda za prostorno uređenje Dubrovačko – neretvanske županije, dostupno na http://www.zzpudnz.hr/dokumenti_3/dok282.aspx [1.10.2021.]

37

zelenilo. Tako se prostor izvan građevinskog područja na kojem se namjerava graditi sportsko-rekreacijsko igralište na otvorenom može planirati na predjelima manje prirodne i krajobrazne vrijednosti tako da najmanje 30% obuhvata zahvata u prostoru bude uređeno kao parkovni nasadi i prirodno zelenilo. Izdvojena građevinska područja izvan naselja ugostiteljsko-turističke namjene u kojima se osnovna namjena (smještaj) ostvaruje u izgrađenim strukturama, te u kampovima mogu se planirati na predjelima manje prirodne i krajobrazne vrijednosti tako da najmanje 40% površine svake građevne čestice bude uređeno kao parkovni nasadi i prirodno zelenilo.

6.3.2. Prostorni plan uređenja Grada Dubrovnika

Prostornim planom uređenja Grada Dubrovnika (PPUGD) se definira namjena i korištenje prostorom, načini uređivanja prostora i zaštita svih vrijednih područja unutar obuhvata plana. Njime je postavljen okvir za razvoj grada, uključujući zaštitu i razvoj prirode, prirodnih resursa i okoliša, odnosno onoga što predstavlja sastavnice zelene infrastrukture grada.

Za razmatranje zelene infrastrukture ističu se kategorije športsko rekreacijske namjene i šume. Planom su određene zone športa i rekreacije unutar građevinskog područja naselja: športski park Gospino polje i rekreacijske površine: Babin kuk, Montovjerna, Nuncijata, Komolac, koje su sve smještene u okružju svjetskog dobra.

Planom se određuju šume pri čemu se razlikuju zaštitne šume i šume posebne namjene.

Zaštitne šume uključuju i zaštitno zelenilo i pejzažne površine na otocima, uz obalu i uz ostala naselja Grada Dubrovnika. Imaju funkciju zaštite tla od erozije, zaštite naselja, ugostiteljsko-turističkih zona i drugih gospodarskih zona, športsko-rekreacijskih i drugih zona. Pridonose krajobraznim vrijednostima područja i poboljšanju mikroklimatskih i ekoloških uvjeta, te ih treba pošumljavati autohtonim biljnim vrstama i osigurati mjere zaštite od požara. U okružju svjetskog dobra je zaštitna šuma na padinama brda Srđ.

Šume posebne namjene su istaknuti prirodni predjeli koje treba čuvati od bilo kakve izgradnje te ih rekultivirati uz provedbu mjera zaštite od požara, a uključuju zaštićene šume na području Grada Dubrovnika koje su u okružju svjetskog dobra: park šuma Mala i Velika Petka.

6.3.2.1. Zaštita prirodnih, kulturnih i krajobraznih vrijednosti, PPUGD

Prostorni plan izdvaja i štiti vrijedne dijelove prirode državnog i županijskog (preuzeto iz PPDNŽ) te lokalnog značaja, kao i područja iznimne krajobrazne vrijednosti.

Dodatno, prema ovom Planu osobito vrijedan predjel - prirodni krajobraz obuhvaća: stjenovite obronke Rijeke dubrovačke, zelene padine Babina kuka, Hladnice, Montovjerne i Gorice, prostor povijesne vrtne zone, otok Sv. Andriju i Grebene, sve u okružju svjetskog dobra.

U obuhvatu Plana su područja ekološke mreže NATURA 2000 važna za divlje svojte osim ptica i stanišne tipove : Lokrum, Srđ, Mrtvo more, Špilja kod Dubrovnika i Srđ-Dubrave. Planom su date smjernice za mjere zaštite za područja ekološke mreže.

Radi zaštite graditeljske baštine i povijesnih graditeljskih cjelina, utvrđene su zone zaštite:

Zona stroge zaštite obuhvaća registrirano i preventivno zaštićeno kulturno dobro s pripadajućom česticom i neposrednim kontaktnim prostorom. Postupak zaštite usmjeren je na potpuno očuvanje izvornosti kulturnog dobra, njegova povijesnog i prostornog okoliša s mogućnošću rekonstrukcije na temelju prethodnih istražnih radova i detaljne konzervatorske dokumentacije. **Strogo zaštićene spomeničke cjeline** podrazumijevaju registrirane i preventivno zaštićene cjeline visoke spomeničke vrijednosti. Postupak zaštite usmjeren je na potpuno očuvanje izvornosti cjeline, njezina povijesnog i prostornog okoliša. Rekonstrukcija ili eventualna nova gradnja moguća je na osnovi istražnih radova i detaljne konzervatorske dokumentacije. **Zaštićeni kultivirani krajobraz** izdvojen je kao zasebna kategorija u okviru režima zaštite i označen je režimom stroge zaštite, koji uvjetuje očuvanje krajobraznih obilježja, a obuhvaća zaštitu obalnog područja, istaknutih zona visoko - vrijednog zelenila, obradivih površina. Pod kultiviranim krajobrazom smatraju se: terasirana tla namijenjena poljoprivrednim kulturama zastupljena u priobalju, Rijeci dubrovačkoj i na Elafitima; kompleksi polja u zaleđu, na otocima i u Komolačkoj dolini kao rijetki, za krajobraz jedinstveni i zaštićeni (Šipansko polje, Komolačka dolina) kompleksi koje je potrebno sačuvati od izgradnje; naselja u zaleđu (Dubravice, Riđica, Mrčevo, Kliševo, Ljubač) koja zajedno s okolnim prostorom, obradivim tlom, ozelenjenim površinama čine jedinstveni kultivirani krajobraz u kršu ili posebno vrijedne ambijentalne cjeline; povijesni vrtovi i perivoji, tj. vrtnoarhitektonski uređeni otvoreni prostori, koji su od osobite vrijednosti u povijesnoj i kulturnoj matrici ovog podneblja (Arboretum, ladanjski sklopovi u Rijeci dubrovačkoj ispod Jadranske turističke ceste, zona gradskih povijesnih vrtova).

Područja posebnih ograničenja u prostoru odnose se na osobito vrijedne predjele - prirodni i kultivirani krajobraz, oblikovno vrijedno područje gradskih (urbanih, poluurbanih i ruralnih) cjelina – zone umjerene i stroge zaštite, te zaštitna područja uz posebno vrijedne spomenike i spomeničke cjeline. Očuvanje i unapređenje krajobraznih vrijednosti prostora postiže se pošumljavanjem, ozelenjavanjem i oblikovanje zemljišta uz infrastrukturne koridore.

Prirodni krajobraz obuhvaća oko 4.500 ha, obuhvaća područja opustošena požarima, te je potrebno pošumljavati autohtonim vrstama. Padine Srđa su u obuhvatu okružja svjetskog dobra.

Kultivirani krajobraz je potrebno ozelenjavati, obuhvaćena su područja padine Rijeke dubrovačke i kultivirana područja ladanjskih sklopova, tj. povijesnih vrtova u okružju svjetskog dobra.

Oblikovno vrijedno područje obuhvaća povijesnu jezgru Dubrovnika i kontaktno područje, s proširenjem na istočnom dijelu prema Sv. Jakovu poradi brojnih povijesnih - ladanjskih sklopova zbog izvornog ostatka dubrovačke srednjovjekovne agrikulture - XIII. st. te na zapadnom dijelu prema Konalu, Uvali Lapad i Gružu zbog ladanjskih sklopova (XVI. - XVIII. st.).

Na temelju PPUGD obavezno je donošenje drugih dokumenata prostornog uređenja. Izrada *Prostornog plana područja posebnih obilježja* obvezna je za Lokrum (zaštićen kao posebni rezervat šumske vegetacije), dok je za područje povijesne jezgre, tj. obuhvat određen konzervatorskim smjernicama planirana izrada *Urbanističkog plana uređenja* pod nazivom Grad.

U prostornom planu utvrđeni su „gradski projekti“ koji predstavljaju specifične zahvate od posebnog značaja za razvoj grada u cjelini, koji isto tako u velikoj mjeri omogućuju unaprjeđenje mreže zelene infrastrukture. Ističu se projekti: Povijesna jezgra i kontaktna zona, Rekreativna zona Velike i Male Petke i Gorice sv. Vlaha, Športsko-rekreativski centar Gospino polje, Prostor od Boninova do Grada, Humanizacija naselja Mokošica, Obnova ljetnikovaca Rijeke dubrovačke, uređenje važnih pješačkih poteza i javnih prostora, te izletišta i vidikovci i golf-centar Srđ.

6.3.3. Generalni urbanistički plan Grada Dubrovnika

Generalnim urbanističkim planom Grada Dubrovnika (GUPGD), u skladu sa Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske, Prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije i Prostornim planom uređenja Grada Dubrovnika, utvrđuje se temeljna organizacija prostora, zaštita prirodnih, kulturnih i povijesnih vrijednosti, korištenje i namjena površina, s prijedlogom uvjeta i mjera njihova uređenja.

Odredbama za provođenje prostornog plana građevinsko područje naselja je podijeljeno na sljedeće planski utvrđene namjene: stambena, mješovita, javna i društvena, gospodarska, športsko rekreacijska, javne zelene površine, zaštitne zelene površine, površine infrastrukturnih sustava, groblja, poljoprivredno tlo isključivo osnovne namjene, šuma isključivo osnovne namjene, ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište, intervencije na obali, obala u prirodnom obliku.

Na području obuhvata svjetskog dobra Starog grada Dubrovnika generalnim urbanističkim planom, točkom 1.2. *Korištenje i namjena površina* utvrđene su sljedeće namjene:

Mješovita M – cjelokupni prostor povijesne jezgre omeđen zidinama, kompleks Lazareti, predgrađe Pile; Društvena D – predgrađe Pile, kompleks benediktinskog samostana i rezidencije Maksimilijana Habsburškog na otoku Lokrumu; Javne zelene površine Z1 – park na Komardi, jarak oko zidina, park Lovrijenac, park Gradac, otok Lokrum.

Nadalje, Povijesna jezgra – kulturni centar – M5 opisana je člankom 12. u kojem se navodi da obuhvaća prostor unutar gradskih zidina i utvrda omeđen gradskim jarkom tj. prostor grada u zidinama s Lazaretima i Lovrijencom te da je registrirana 1966. godine kao kulturno dobro, a preregistrirana Rješenjem o zaštiti Povijesne cjeline grada Dubrovnika i njene neposredne okoline 2008. godine i upisana u Registar kulturnih dobara pod brojem Z 3818. Nadalje se navodi da je od 1979. godine uvrštena u UNESCO-ov registar Svjetske kulturne baštine, te da je potrebno očuvati izvornu strukturu spomenika i cjeline, u skladu s posebnim uvjetima tijela mjerodavnog za zaštitu spomeničke baštine.

Slika 7 Dio kartografskog prikaza 1. Korištenje i namjena površina, GUPGD

Izvor: WEB GIS preglednik prostornih planova Grada Dubrovnika dostupno na:
<http://gradsrv2.dubrovnik.hr/visios/Basic> [1.11.2021.]

Slika 8 Dio kartografskog prikaza 1. Korištenje i namjena površina, GUPGD

Izvor: WEB GIS preglednik prostornih planova Grada Dubrovnika dostupno na:
<http://gradsrv2.dubrovnik.hr/visios/Basic> [1.11.2021.]

6.3.3.1. Uvjeti uređenja posebno vrijednih područja, GUPGD

Radi zaštite i očuvanja okoliša te kvalitete života, kroz GUPGD su utvrđena posebno vrijedna i osjetljiva područja i cjeline, i to: zaštićene prirodne vrijednosti, vode, more i obala te posebno vrijedna izgrađena područja, pa su točkom 8. određeni uvjeti uređenja posebno vrijednih područja. **Posebno vrijedna područja prirode** u obuhvatu plana su zaštićene prirodne vrijednosti na koje se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o zaštiti prirode i drugim posebnim zakonima:

1. Otok Lokrum, posebni rezervat šumske vegetacije,
2. Mala i Velika Petka, park-šuma,
3. Rijeka dubrovačka, značajni krajobraz, (predlaže se ponovno vrednovanje te razmatranje eventualne promjene obuhvata ili promjene kategorije)
4. Močiljska špilja – geomorfološki spomenik prirode
5. Stablo azijske platane (*Platanus orientalis* L.) na Brsaljama u Dubrovniku – spomenik parkovne arhitekture (pojedinačno stablo)

Potencijalno vrijedna područja predložena planom za dodatno vrednovanje te zaštitu temeljem Zakona o zaštiti prirode:

- a. Posebni rezervat u moru – akvatorij otoka Lokruma
- b. Spomenik parkovne arhitekture - Kompleks vrtnog prostora Pile-Boninovo

GUPGD izdvaja i štiti vrijedne dijelove prirode i područja iznimne krajobrazne vrijednosti sukladno prostorno – planskoj dokumentaciji višeg reda.

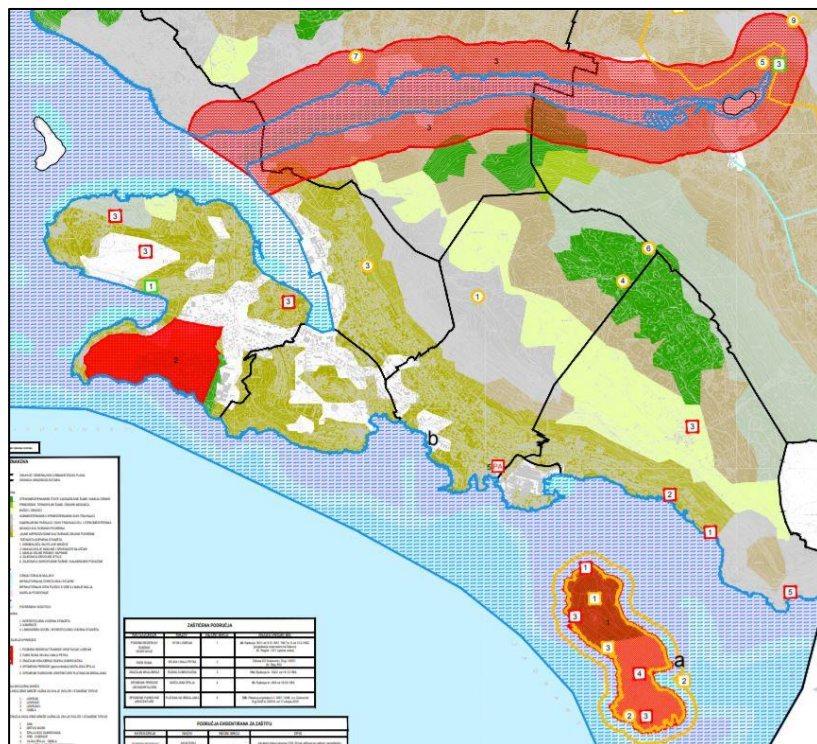
Osobito vrijedan predjel – prirodni krajobraz obuhvaća:

1. Akvatorij otoka Lokruma
2. Akvatorij Rijeke Dubrovačke i predjel Golubovog kamena
3. Spomen park otočić Daksa
4. Srd
5. Zapadni dio poluotoka Lapad-Babin Kuk
6. Skupinu stabala kod Kuće starog kapetana u Lapadu
7. Zeleni pojas od rta Milinac do Orsule, uključujući akvatorij
8. Prirodni krajobraz na Lapadskoj obali,
9. Akvatorij uvale Lapad s Grebenima

Osim navedenih, prema GUPGD osobito vrijedan predjel – prirodni krajobraz obuhvaća i:

1. stjenovite obronke Rijeke dubrovačke,

2. zelene padine Babinog Kuka, Gimana, Hladnice, Montovjerne i Gorice,
3. prostor povijesne vrtne zone,
4. Giman.

Slika 9 Dio kartografskog prikaza 4.1. Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora; područja posebnih uvjeta korištenja – Prirodna baština, GUPGD

Izvor: mrežne stranice Grada Dubrovnika dostupno na

https://www.dubrovnik.hr/uploads/pages/183/4.1%20%20%20prirodna_bastina.pdf [1.11.2021.]

Osobito vrijedan predjel – kulturni krajobraz obuhvaća:

1. Estuarij rijeke Omble
2. Elafitski otoci

U obuhvatu plana su **područja ekološke mreže** važna za divlje svojte i stanišne tipove: Lokrum, Lokrum I, Lokrum II, Ombla, te manja područja ekološke mreže važna za divlje svojte i stanišne tipove: Srđ, Mrtvo more, Špilja kod Dubrovnika i Srđ-Dubrave, Vilina špilja – Ombla, mala špilja između Dubrovnika i Komolca, sumporna špilja u Mokošici, Močiljska špilja, Vilina špilja. Planom su date smjernice za mjere zaštite za područja ekološke mreže.

Povijesna prigradska vrtne zona se u planu opisuje kao jedinstvena u Hrvatskoj pa ju je potrebno sačuvati, zaštititi i dalje istražiti. Prostor povijesne vrtne zone sa zapadne strane

omeđuju: ulica Od Graca i Dr.A.Stračevića do Boninova, put Od Republike i Splitski put do mosta, zatim uličica s vanjske strane sjevernog ogradnog zida vrtova Natali i Skočibuha, Ulica I. Matijaševića i Put V. Nazora do početka A.Hebranga pa ulica Od Gaja do spojne uličice uz vrtni ogradni zid kuće Gornji kono broj 47, odatle Gornji kono, Ulica M. Gjaje i JTC. Istočno od UNESCO-ova prostora omeđena je putom F.Supila do iza Samostana Sv. Jakova. Osim povijesnih vrtova u sklopu gradske povijesne zone potrebna je zaštita **povijesnih vrtova izvan povijesne prigradske vrtne zone:**

Tablica 5 Povijesni vrtovi izvan povijesne prigradske vrtne zone, GUPGD

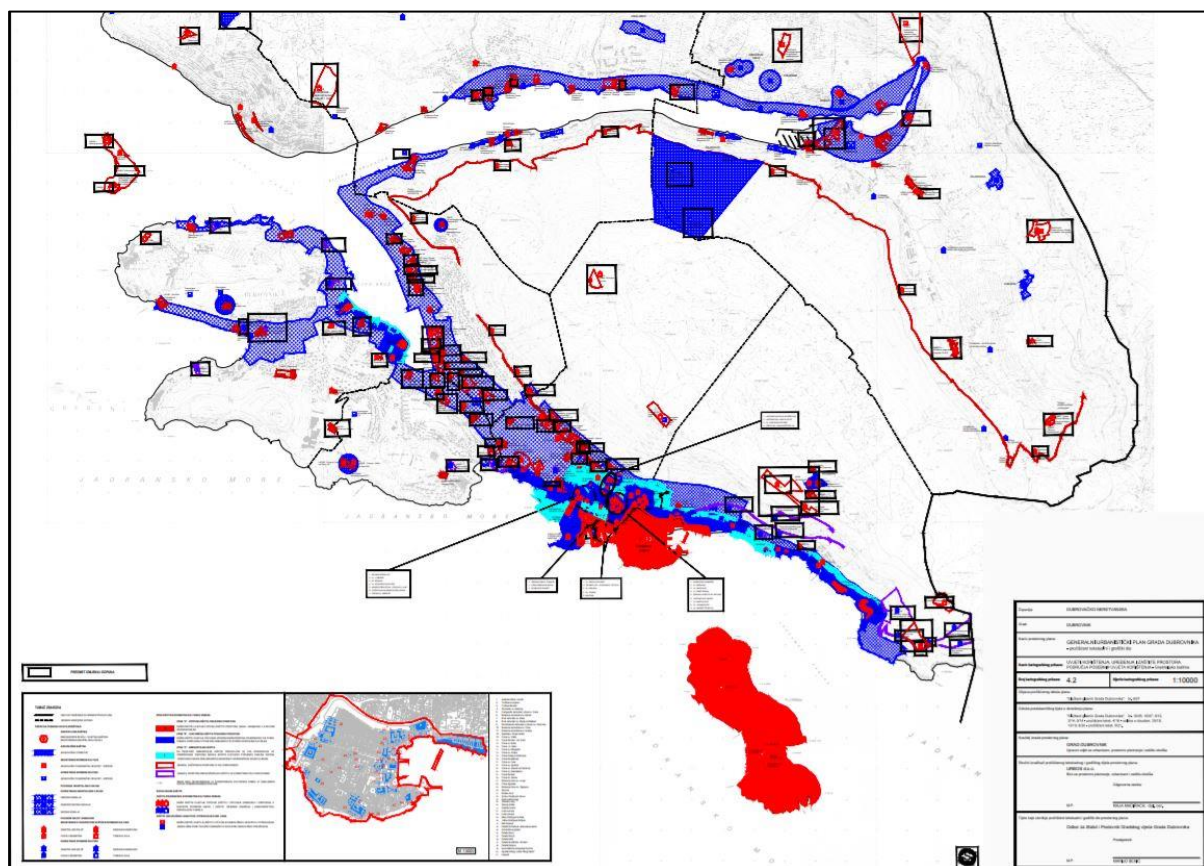
1.	Lokrumski perivoj s vrtovima oko benediktinskog samostana i ladanjskog dvorca Maksimilijana Habsburškoga (uglavnom XIX. st.)
2.	Ograđeni vrt starog ljetnikovca na Gornjem Konalu (sada Košta)
3.	Ograđeni vrt gotičko-renesansnog ljetnikovca Bundić na Obali Nikole Tesle (sada Majstorović)
4.	Ograđeni, cjelovito očuvani vrt s bosketom gotičko-renesansnog ljetnikovca Bunić-Gradić na Obali S. Radića
5.	Ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Bunić na Obali S. Radića
6.	Ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Gundulić (jedan od najvećih u Dubrovniku iz toga doba -1535.g.) na Obali S. Radića
7.	Dijelom ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Sorkočević -Natalić na Kantafigu
8.	Ograđeni, cjelovito očuvani vrt gotičko-renesansnog ljetnikovca Petra Sorkočevića iz 1521.g. na Lapadskoj obali
9.	Ograđeni vrt gotičko-renesansnog ljetnikovca Pucić (Kosor) Lapadskoj obali
10.	Ograđeni vrt renesansnih obilježja nekadašnjeg ljetnikovca Sorkočević (Jordan) na Lapadskoj obali
11.	Ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Gučetić (Rašica), jedan od najprostranijih u Dubrovniku toga doba, na putu Ispod Petke
12.	Povijesno značajan lokalitet Benešinih srednjovjekovnih vrtova i vinograda na Gorici –Opuhu s gotičkorenesansnom kapelicom i ugrađenom pločom relevantnog teksta iz 1286.g.

13.	Preuređeni vrt gotičkorenesansnog ljetnikovca Kaboga na Batahovini (Rijeka dubrovačka)
14.	Preuređeni vrt renesansnog ljetnikovca Staj na Batahovini
15.	Osobito vrijedni ostaci vrta baroknog ljetnikovca Bozdari-Škaprlenda u Čajkovićima (Rijeka dubrovačka)
16.	Obnovljeni renesansni vrt obnovljenog ljetnikovca Sorkočević u Komolcu (Rijeka dubrovačka)
17.	Dijelom ograđeni vrt preuređenog starog ljetnikovca (Kolić) u Komolcu (Rijeka dubrovačka)
18.	Dijelom ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Rastić u Rožatu (Rijeka dubrovačka)
19.	Ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Crijević u Obuljenom (Rijeka dubrovačka)
20.	Dijelom ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Klementa Gučetića u Obuljenom (Rijeka dubrovačka)
21.	Ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Zamanja u Obuljenom (Rijeka dubrovačka)
22.	Ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Gučetić (posljednje vijeće Republike) u Mokošici (Rijeka dubrovačka)
23.	Dijelom ograđeni vrt renesansnog ljetnikovca Bobaljević na Mirinovu (Rijeka dubrovačka)
24.	Ograđeni vrt starog ljetnikovca u Vrbici

U povijesnoj vrtnoj zoni i u pojedinačno upisanim povijesnim vrtovima zabranjeno je bilo kakvo zadiranje u gradbenu komponentu izvorne ili zatečene uređajne osnove vrtnog prostora, kao što je razgrađivanje ili mijenjanje: ogradnih zidova vrtnog prostora, terasiranosti zemljišta i potpornih zidova vrtnih terasa i vidikovaca, predvorja, vrtnih staza, vrtnih stepeništa i opločenja, odrina, stuporeda i stupova za odrinu te obrubnih zidića, gustijerna, vrtna plastike i kamenog namještaja, drugih vrtnih uređaja. Zabranjeno je uklanjanje zelenila prve i druge kategorije boniteta. Geodetskim metodama potrebno je snimiti sva odrasla stabla te ih prikazati na situaciji pri podnošenju zahtjeva za dokumente kojima se regulira građenje i uporaba građevina kako bi građevine bile maksimalno uklopljene u postojeću vegetaciju te kako ne bi narušavale krajobrazne i panoramske vrijednosti prostora u kojem se nalaze. Na građevinskoj čestici je potrebno zadržati zelenilo prve, druge i treće kategorije boniteta, a u slučaju potrebe uklanjanja zelenila niže kategorije boniteta, obvezna je nadosadnja iste ili više kategorije

boniteta. Obvezno je prikazivanje postojećih i planiranih zelenih površina u aktima za gradnju.

Posebno vrijedna izgrađena područja na području obuhvata GUPGD čini veliki broj registriranih i evidentiranih spomenika kulture i vrijednih kulturno-povijesnih cjelina. Od brojnih cjelina zaštićena je povijesna jezgra Grada s pripadajućim kontaktnim područjem, ukupne površine 77,0 ha, s cjelinom otoka Lokruma površine 72 ha.

Slika 10 Dio kartografskog prikaza 4.2. Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora; područja posebnih uvjeta korištenja – Graditeljska baština, GUPGD

Izvor: mrežne stranice Grada Dubrovnika dostupno na

https://www.dubrovnik.hr/uploads/pages/183/4.2%20%20%20graditeljska_bastina.pdf [1.11.2021.]

Radi zaštite graditeljske baštine i povijesnih graditeljskih cjelina utvrđene su zone zaštite.

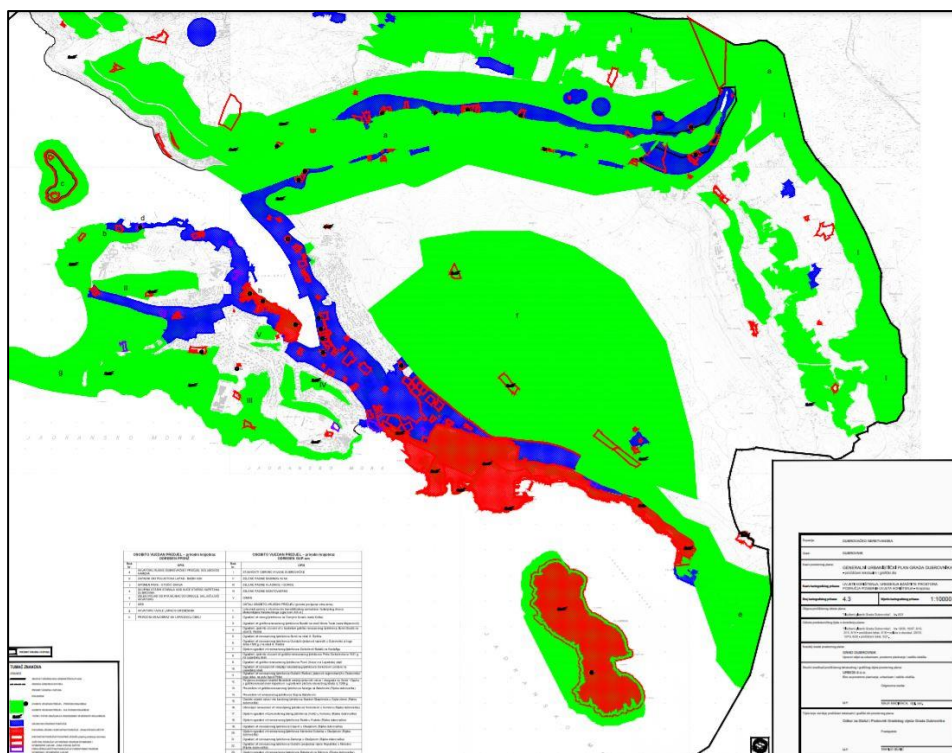
Zona stroge zaštite obuhvaća registrirano i preventivno zaštićeno kulturno dobro s pripadajućom česticom i neposrednim kontaktnim prostorom. Postupak zaštite usmjeren je na potpuno očuvanje izvornosti kulturnog dobra i njegova povijesnog i prostornog okoliša s mogućnošću rekonstrukcije na temelju prethodnih istražnih radova i detaljne konzervatorske

dokumentacije. U određivanju stupnjevanja režima zaštite posebno mjesto unutar zone stroge zaštite ima povijesna jezgra Dubrovnika i njoj pripadajuća kontaktna zona. Povijesna jezgra s gradskim zidinama i utvrdama te gradskim jarkom registrirana je 1966. godine kao kulturno dobro te od 1979. godine uvrštena u UNESCO-ov registar Svjetske kulturne baštine (obuhvat 18,8 ha), zajedno s otokom Lokrumom (72,0 ha). U okviru rješenja o registraciji povijesne jezgre je i neposredna, kontaktna zona grada (obuhvat 58,2 ha). Kontaktna zona povijesne jezgre obuhvaćena je također režimom stroge zaštite. Međutim, s obzirom na površinu zone kao i na karakter prostora i postojeće izgradnje, na pojedinim je mjestima moguća interpolacija novih građevina.

Zona umjerene zaštite, obuhvaća preventivno zaštićena ili evidentirana pojedinačna kulturna dobra ili cjeline ambijentalne vrijednosti. Režim zaštite uvjetuje očuvanje izvornih karakteristika pojedinačnih kulturnih dobara ili cjelina s ograničenim mogućnostima građevnih Intervencija.

Zaštićeni kulturni krajobraz izdvojen je kao zasebna kategorija u okviru režima zaštite i označen je režimom stroge zaštite, koji uvjetuje očuvanje krajobraznih obilježja, a obuhvaća zaštitu obalnog područja, istaknutih zona visokovrijednog zelenila, obradivih površina i atraktivnosti prostora.

Oblikovno vrijedne cjeline obuhvaćaju strogo zaštićene, preventivno zaštićene ili evidentirane cjeline visoke spomeničke ili ambijentalne vrijednosti: 1. zaštićenu povijesnu jezgru Dubrovnika s kontaktnim područjem i proširenjem na istočnom dijelu prema Sv. Jakovu radi brojnih povijesnih ladanjskih sklopova (ljetnikovaca) i njihovih vrtova te zbog izvornog ostatka dubrovačke srednjovjekovne agrikulture –XIII. st. te na zapadnom dijelu prema Konalu, uvali Lapad i Gružu zbog ladanjskih sklopova i njihovih vrtova (XVI. – XVIII. st.), 2. kultivirano područje ladanjskih sklopova u Rijeci dubrovačkoj (ispod Jadranske turističke ceste), 3. ruralne cjeline Petrovog sela, Pobrežja, Prijevora, Dračevog sela, G. i D. Čelopeci, Gornje Obuljeno, Rožat, Knežicu, Sustjepan.

Slika 11 kartografski prikaz broj 4.3. Posebna ograničenja u korištenju prostora - krajobraz (oblikovno vrijedna područja naselja)

Izvor: mrežne stranice Grada Dubrovnika dostupno na

https://www.dubrovnik.hr/uploads/pages/183/4.3%20%20%20podrucja_posebnih_uvjeta_koristenja_krajobraz.pdf [1.11.2021.]

6.3.3.2. Uvjeti uređenja športsko-rekreacijskih, javnih i zaštitnih zelenih površina, GUPGD

Športsko-rekreacijske površine u Gradu Dubrovniku odnose se na površine sljedećih oznaka: Športsko-rekreacijski centar s golfom – R1, Športska igrališta – R2, Kupališne zone – R3, Športski centar (Gospino polje) – R4, Športsko-rekreacijski centar – R5.

Golf park sa golfskim igralištima i potrebnim pratećim sadržajima i smještajnim kapacitetima određuju se prvenstveno u funkciji športa i rekreacije a planiraju se sukladno konceptu razvoja elitnog i cjelogodišnjeg turizma za područje Dubrovnika. Na površinama sportskih igrališta mogu se uređivati otvorena igrališta, bazeni, prateće građevine i objekti infrastrukture. Kupališne zone obuhvaćaju plaže na poluotoku Babinu kuku, plažu u Uvali Lapad i ostale uređene plaže, koje se moraju krajobrazno urediti, te prirodne plaže koje se zadržavaju u

prirodnom obliku, potpuno očuvanoga zatečenog prirodnog obilježja. Za sportski centar Gospino polje uvjeti gradnje određeni su prostornim planom užeg područja. Sportsko rekreacijski centar odnosi se na područja Glavica/Babin kuk i zonu parka Montovjerna koja obuhvaća prostor pejzažno vrijednih zelenih sjevernih padina brda Montovjerna, između Ulice od Montovjerne i ulice M.Hamzića. Unutar zone planira se uređenje umjetnog penjališta, gradnje vidikovca, uređenja botaničkog vrta, trim staze te gušće pješačke mreže šireg područja.

Javne zelene površine planirane su na površinama koje se moraju krajobrazno urediti, a unutar kojih je moguće uređenje pješačkih staza, odmorišta, paviljona, dječjih igrališta, javne rasvjete i opremanje urbanom opremom. Obuhvaćaju postojeće i planirane parkove, igrališta te ostale javne zelene površine uz prometne koridore, biciklističke ili pješačke staze te zelene površine na područjima koja nisu primjerena gradnji, a u kontaktnom su području s prometnim površinama. Planom se povećavaju navedene površine s obzirom da unose nove vrijednosti u strukturu naselja te povećavaju njegovu atraktivnost. Unutar ove zone moguća je rekultivacija i održavanje autohtone vegetacije bez mogućnosti nove izgradnje.

Javni park – Z1 je javni neizgrađeni prostor oblikovan vegetacijom i parkovnom opremom, namijenjen šetnji i pasivnom odmoru građana. Park Orsula određen je na istočnoj strani obuhvata plana, južno od državne ceste D8, u obuhvatu kontaktne zone svjetskog dobra. Svi zahvati uređenja terena (pristupi, pješačke staze, javni zahod i sl.) služe javnoj namjeni i moraju se uklopiti u postojeću konfiguraciju terena uz poštivanje smjernica zaštite prirode te konzervatorskih smjernica. Zahvati se prvenstveno odnose na zaštitu i unaprjeđenje krajobrazu, čijim karakteristikama je podređena namjena u cjelini.

Vrtovi, perivoji – Z2 su područja ladanjskih kompleksa Gučetić-Lazarević, Rastić-Donovina, Bozdari-Škaprlenda i Bunić-Bona-Kaboga u Rijeci Dubrovačkoj (okružje svjetskog dobra) te perivoji na Lokrumu (svjetsko dobro). Uređenju ovih područja treba prethoditi suglasnost nadležnog konzervatorskog odjela te izrada projekta krajobraznog uređenja. U zoni Botaničkog vrta na Lokrumu moguća je gradnja staklenika, isključivo u svrhu poboljšanja znanstvenog, stručnog i obrazovnog rada, a koja će biti usklađena s Planom upravljanja Rezervatom te smjernicama i uvjetima nadležnog Konzervatorskog odjela i tijela nadležnog za zaštitu prirode i okoliša.

Spomen park (Daksa) – Z3 je neizgrađeni prostor čije su oblikovne karakteristike zadane sadržajem i ima naglašenu vegetacijsku komponentu. Područje je u obuhvatu okružja svjetskog dobra. U spomen parku predviđa se gradnja spomen obilježja.

Zaštitne zelene površine čine zaštitno i krajobrazno zelenilo, spomen park Daksa i park šuma Petka.

Zaštitno i krajobrazno zelenilo – Z je pretežno neizgrađeni prostor oblikovan radi potrebe zaštite krajobraza i okoliša (nestabilne padine, tradicijski krajolici, zaštita od buke, zaštita zraka, zaštita spomenika kulture) u kojem se zadržavaju postojeće a zabranjuje gradnja novih građevina. Uz postojeće građevine čuvaju se i pripadajući perivoji. U zaštitnom i pejzažnom zelenilu moguće je urediti pristupne putove do 2,0 m širine i staze te stepenice za prilaz moru. Park šuma Velika i Mala Petka – PŠ, je prirodna šuma zaštićena temeljem Zakona o zaštiti prirode, velike krajobrazne vrijednosti namijenjena odmoru i rekreaciji. U park-šumi su dopušteni samo oni zahvati i radnje čija je svrha njezino održavanje ili uređenje. Potrebna je afirmacija zaštitnog zelenila koje tako postaje pristupačnije građanstvu radi pasivnog i aktivnog uživanja u kontaktu sa prirodom. Mjere zaštite, očuvanja i uređenja odredit će se Pravilnikom o unutarnjem redu i Planom upravljanja. Iste donosi ustanova nadležna za upravljanje zaštićenim područjem.

6.3.3.3. Urbana pravila, GUPGD

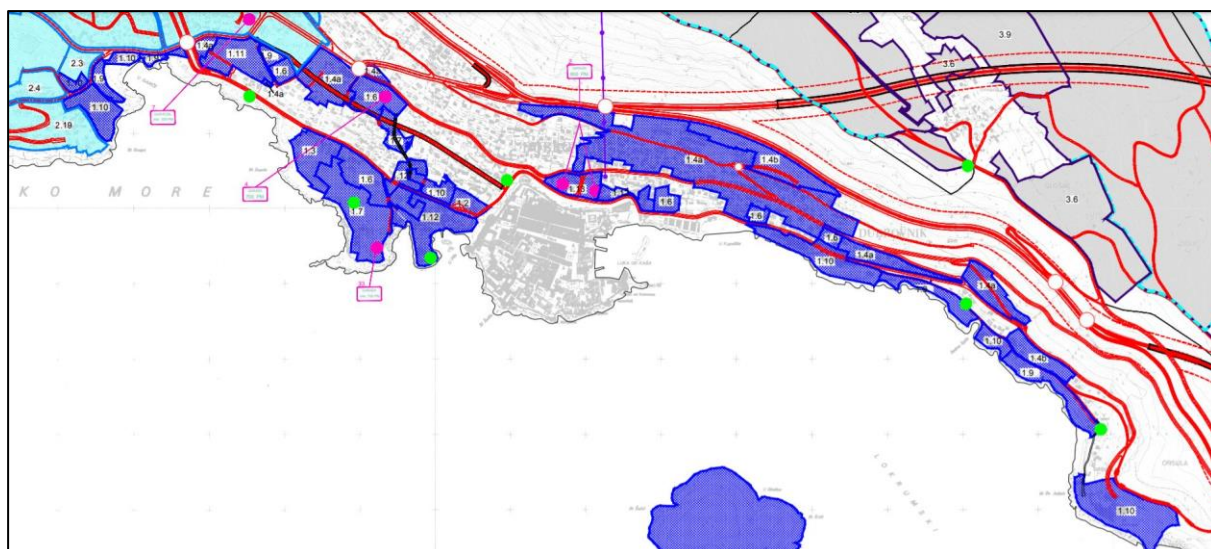
Urbana pravila se temelje na vrjednovanju prostora prema prirodnim i urbanističko arhitektonskim obilježjima, posebno tipu dovršenosti urbane strukture, postojanju mreže javnih prostora i sadržaja, urbanog zelenila i komunalne opremljenosti, a njima se utvrđuju uvjeti i oblici korištenja, uređivanja i zaštite prostora te urbanističko tehnički uvjeti za gradnju. Prema stupnju konsolidiranosti gradski prostor se dijeli na visokokonsolidirana (zaštićena) područja visoke urbanističko arhitektonske determiniranosti i kvalitete, konsolidirana područja koja su oblikovno vrijedna područja grada i područja grada u transformaciji, te nisko konsolidirana područja neplanski izgrađena i neizgrađena.

Za visokokonsolidirana područja, u koja spada prostor pod pod UNESCO-vom zaštitom vrijede opća pravila: zaštita stanovanja (nije moguća prenamjena stambenog prostora u neku drugu namjenu); zaštita i rekultivacija povijesnih vrtova; za cjelinu obvezna izrada UPU (zaštićena povijesna jezgra i kontaktno područje).

Posebna urbana pravila za područja koja predstavljaju elemente zelene infrastrukture u neposrednom okruženju svjetskog dobra data su u tabelarnom prikazu.

Tablica 6. Prikaz posebnih urbanih pravila, GUPGD

područje	Urbana pravila
Plato Pila - M2	1. prostor površine od 1,9 ha između gradskih zidina, Donjega konala, ulice Između vrta, objekata u Pilama i do mora, koji u naravi predstavlja “predvorje” Grada tj. neposredni funkcionalni i prostorni kontakt s povijesnom jezgrom Grada 2. na cjelokupnom prostoru Platoa Pila potrebno je poštovati postojeće povijesne stambeno-vrtne insule te smjernice definirane Konzervatorskim elaboratom 3. moguće je etapno uređenje prostora, i to na sljedeći način: u prvoj etapi - postavljanje spomen-obilježja, uređenje pješačkih i parkovnih površina južno od postojeće prometnice te u sljedećim etapama, nakon uklanjanja postojećih objekata, izmještanje postojeće prometnice uz novu regulaciju prometa; uređenje površina javnog prijevoza (autobusnog stajališta, okretišta i stajališta javnog gradskog prijevoza te taksi stajališta) i izgradnja novih pojedinačnih građevina javne namjene s uređenjem ostalih pješačkih i parkovnih površina 4. urbanističko rješenje Platoa Pila temelji se na urbanističko arhitektonskom natječaju
Parkovi Gradac i Bogišića park – Z1	1. održavanje i zaštita parkova respektirajući njihova oblikovna, povijesna, ekološka, edukativna i rekreativna obilježja 2. održavanje staza i putova te uređivanje novih ako nisu u koliziji s postojećom vegetacijom 3. postava urbane opreme, skulptura i rasvjete, 4. obveza izradbe projekta hortikulturnog uređenja,
Lokrum – Z3	1. obveza izrade plana područja posebnih obilježja 2. do izradbe navedenog plana moguća je rekonstrukcija postojećih zaštićenih objekata i cjelina u skladu s posebnim uvjetima propisanim konzervatorskom dokumentacijom 3. pri ishodu dozvole za rekonstrukciju postojećih objekata obvezni su uvjeti zaštite prirode 4. dopušta se izvođenje prizemnog sanitarnog čvora za potrebe posjetitelja Rezervata maksimalne tlocrtno površine 50 m²
Zaštitno i krajobrazno zelenilo	1. dopuštena je rekonstrukcija postojećih građevina uz povećanje GBP-a do 10%, 2. omogućuje se uređenje stubišta i šetnica za prilaz moru i odmorišta.

Slika 12 Dio Kartografskog prikaza 4.5. Oblici korištenja i način gradnje - urbana pravila, Generalni urbanistički plan Grada Dubrovnika

Izvor: mrežne stranice Grada Dubrovnika dostupno na https://www.dubrovnik.hr/uploads/pages/183/4.5%20%20%20urbana_pravila.pdf [1.11.2021.]

6.3.3.4. Zaštita prirodnih, kulturnih i krajobraznih vrijednosti, GUPGD

Planom su definirane opće mjere zaštite prirodnih vrijednosti:

1. potrebno je zabraniti sve radnje i aktivnosti kojima se u zaštićenim i evidentiranim prirodnim vrijednostima narušavaju ili umanjuju svojstva zbog kojih su zaštićene (branje ili uništavanje biljaka, uznemiravanje, hvatanje ili ubijanje životinja, uvođenje novih svojti i sl.),
2. za prirodne vrijednosti zaštićene temeljem Zakona o zaštiti prirode, javna ustanova koja upravlja pojedinim prirodnim vrijednostima treba donijeti Plan upravljanja.
3. potrebno je provesti istraživanja te izraditi studije i projekte za područja predviđena za zaštitu kako bi se utvrdila njihova vrijednost i na osnovi toga treba provesti postupak stavljanja pod zaštitu i odrediti režim posjećivanja,
4. prije bilo kakvih zahvata na zaštićenim i evidentiranim prirodnim vrijednostima, potrebno je izvršiti potpunu inventarizaciju i valorizaciju staništa i posebno izdvojiti i zaštititi vrste i područja te ishoditi uvjete zaštite prirode od nadležnog upravnog tijela.

Planom su definirane i posebne mjere zaštite prirodnih vrijednosti prema tabelarnom prikazu:

Tablica 7. Posebne mjere zaštite prirodnih vrijednosti, GUPGD

Vrijednost	Mjere očuvanja i zaštite
Park šuma Velika i Mala Petka	1. prioritetna namjena park-šume je rekreacijsko-zdravstvena, 2. očuvanje i rekultivacija zelenila, 3. postojeće građevine (izgrađene s građevinskom dozvolom ili izgrađene do 15. veljače 1968.) u zoni mješovite namjene M12 – izgrađeno i u izgrađenim zonama turizma T1, unutar park-šume moguće je rekonstruirati u skladu s urbanim pravilima, a postojeće građevine veće visine od propisanih i protivne namjeni prostora mogu se održavati u okviru postojećeg gabarita, 4. unutar granica park-šume zabranjuje se svaka nova stambena izgradnja, 5. uređenje park-šume na temelju cjelovitog krajobraznog uređenja 6. obvezna je izrada Plana upravljanja i Pravilnika o unutarnjem redu
posebni rezervat šumske vegetacije Lokrum	1. u rezervatu šumske vegetacije dopušteni su samo zahvati, radnje i djelatnosti kojima se poboljšavaju ili održavaju uvjeti važni za očuvanje svojstava zbog kojih je proglašen rezervatom 2. za rezervat šumske vegetacije treba izraditi program gospodarenja sukladno Zakonu o zaštiti prirode i posebnim propisima, 3. obvezna je izrada Plana upravljanja i Pravilnika o unutarnjem redu
Močiljska špilja geomorfološki spomenik prirode	1. na geomorfološkom spomeniku prirode i prostoru u njegovoj neposrednoj blizini nisu dopuštene radnje koje ugrožavaju njegova obilježja i vrijednosti zbog kojih je zaštićen, nije dopušteno uništavati, uklanjati ili odnositi dijelove špiljskih taložina 2. obvezna je izrada Plana upravljanja i Pravilnika o unutarnjem redu
Rijeka dubrovačka značajni krajobraz	1. nisu dopušteni zahvati i radovi koji narušavaju obilježja zbog kojih je proglašen, 2. uklanjanje neplanskih građevina koje svojom namjenom i gabaritima odstupaju od odredbi Generalnog plana 3. obvezna je izrada Plana upravljanja i Pravilnika o unutarnjem redu
Zaštitne zelene i pejzažne površine (Babin Kuk, Hladnica; Gorica, Montovjerna, padine Srđa, padine Rijeke Dubrovačke)	1. čuvanje vrijednih prirodnih i kultiviranih predjela Grada pošumljavanjem i hortikulturnim uređenjem na temelju hortikulturnog projekta, 2. zabrana svake izgradnje građevina, izuzevši uređenja vidikovaca i objekata infrastrukture, 3. moguće je uređenje odmorišta i vidikovaca, 4. za sječu stabala debljine debla minimalno 20 cm mjereno 100 cm od kote terena, potrebno je dobiti suglasnost mjerodavnog odjela Grada Dubrovnika i odobrenje za sadnju zamjenskih stabala na alternativnoj lokaciji.
Rekultivacija osobito vrijednih poljoprivrednih površina	održavanje i zaštita kultiviranog krajobraza (tradicionalno obrađivani povrtnjaci, voćnjaci i oranice) uz zadržavanje postojeće parcelacije, bez nove izgradnje i proširivanja i asfaltiranja postojećih putova,

Zaštitne zelene i pejzažne površine s postojećim građevinama	1. rekultivacija i hortikulturno uređenje zaštitnih zelenih i pejzažnih površina uz ekološki osjetljiva područja (Rijeka Dubrovačka, Ombla), 2. postojeće građevine mogu se rekonstruirati do maksimalno 10% BRP-a uz obveznu suglasnost nadležne konzervatorske službe, 3. zabranjena je nova izgradnja, osim građevina infrastrukture, koje je potrebno pažljivo oblikovati na način da se ne ugrozi krajobrazna slika područja.
---	--

6.4. Rezultati istraživanja odabranog primjera – Dubrovnik, Hrvatska

Dubrovnik je, zbog statusa grada UNESCO-ve svjetske baštine izložen različitim pritiscima razvoja baziranim na turizmu. Posljedica su društveno-ekonomske i ekološke promjene, koje utječu na očuvanje iznimne univerzalne vrijednosti zbog koje Dubrovnik ima status svjetskog dobra. Promjene su vidljive u preizgrađenosti urbanog prostora, sužavanju javnog prostora, smanjenju javnih zelenih površina i zagušenju prometne infrastrukture. Posljedično, izraženi su mnogi ekološki problemi. Prethodna istraživanja su pokazala da su u Dubrovniku ekološki problemi povezani s neuravnoteženom urbanom morfologijom (nestanak zelenih površina kao upijajućih površina i gubitak povezanosti zelenih površina). Primjena načela zelene infrastrukture, očuvanje i povezivanje ekološki vrijednih zelenih površina unutar urbanog tkiva, navodi se presudnom za rješenje problema. Pregledom odnosa prostorno planske dokumentacije i zelene infrastrukture (pri čemu su razmatrana zaštićena prirodna područja, prirodni i kulturni krajolici te zelene površine sa svojim različitim namjenama i funkcijama) uočava se da:

- obveze proizašle iz prostorno-planske dokumentacije višeg reda (PPDNŽ) nisu primijenjene u GUPGD - *Studija zelene infrastrukture/ sustava* za vrijedna područja prirodnih krajolika nije sastavni dio plana niti je planom propisana obveza izrade takve studije;
- ne postoji stručna podloga koja bi detaljno inventarizirala i analizirala otvorene prostore čime se otežava upravljanje zelenim sustavom grada;
- je za kontaktnu zonu svjetskog dobra Starog grada Dubrovnika primijenjena obaveza izrade konzervatorske i konzervatorsko-krajobrazne dokumentacije radi utvrđivanja specifičnih odredbi za provođenje u navedenom obuhvatu, te je u tijeku integriranje iste u GUPGD kroz proces izmjena i dopuna;

- granica obuhvata okružja svjetskog dobra nije ucrtana u kartografskim prikazima GUPGD-a;
- izrada konzervatorske i konzervatorsko-krajobrazne dokumentacije za krajolike visoke osjetljivosti (koji uključuju UNESCO lokalitete te obalni i krajobrazi mora), krajolike koji su izloženi velikim pritiscima razvoja, degradirane krajolike u kojima treba predložiti mjere poboljšanja stanja suvremenim planerskim pristupom, te urbane i ruralne krajolike koji se brzo mijenjaju zbog intenzivne izgradnje još nije započeta;
- preporučeni *Plan zaštite krajolika za upravljanje zaštićenim područjima* nije izrađen;
- u GUPGD nisu poštivane obveze iz prostorno-planske dokumentacije višeg reda (PPUGD) - nije izrađen *Prostorni plan područja posebnih obilježja za Lokrum* (zaštićen kao posebni rezervat šumske vegetacije); nije izrađen *Urbanistički plan uređenja Grad* za područje povijesne jezgre, tj. obuhvat određen konzervatorskim smjernicama;
- osim navedenog, u Generalnom urbanističkom planu Grada Dubrovnika se zelene površine ne sagledavaju kao skup povezanih otvorenih prostora, nego kao pojedinačne pojave u prostoru, gdje razlikujemo: zaštitno zelenilo i pejzažne površine - Z, javne parkove - Z1, spomen park - Z2, te vrtove i perivoje – Z3;
- je evidentna potreba uspostavljanja prostorne baze podataka elemenata zelene infrastrukture kao i granica krajobraznih podtipova i područja zaštite.

Zaključno, kako je u PPDNŽ određeno, potrebno je izraditi Studiju zelene infrastrukture Grada Dubrovnika kroz koju bi se identificirali postojeći elementi zelene infrastrukture, njihovo stanje i prostorni raspored, te vrednovao njihov postojeći značaj ali i njihov potencijal za razvoj novih funkcija u sustavu zelene infrastrukture. Studijom bi se definirao razvojni koncept zelene infrastrukture te smjernice za njegovu implementaciju, a rezultati studije bi se implementirali u prostorno-planske i strateške dokumente.

7. KOMPARATIVNA ANALIZA PLANOVA UPRAVLJANJA ZAŠTIĆENOM SVJETSKOM BAŠTINOM UNESCO-A GRADOVA DUBROVNIK, BATH I FIRENCA

7.1. Kriteriji za odabir gradova za usporedbu

Odabir gradova za detaljnu usporedbu sa gradom Dubrovnikom, koji je uže područje istraživanja, definiran je temeljem kriterija: sličnosti u vremenskom kontekstu priznavanja statusa svjetskog dobra i uvrštenja na Popis svjetske kulturne baštine (osamdesete godine dvadesetog stoljeća); uočenih različitosti u razvoju strateških dokumenata – planova upravljanja; te dobre prakse provedbe dokumenata i razvoja projekata.

Kao potencijalni primjeri dobre prakse u strateškom planiranju razvoja zelene infrastrukture odabrani su sljedeći gradovi: Bath, Engleska i Firenca, Italija.

Bath je odabran kao primjer dobre prakse, gdje se krajolik prepoznao kao važna sastavnica svjetskog dobra, te je razlogom upisa na Listu svjetske kulturne baštine još od 1987. Štoviše, nominacija je doprinijela proširenju svijesti o povijesnom urbanom krajoliku. Kroz tri generacije planova upravljanja i strategiju koja je u korelaciji s planom, osigurava se unaprjeđenje elemenata zelene infrastrukture te ostvarenje ambicije da Bath bude prepoznat kao jedan od najcjelovitijih krajobraznih gradova na svijetu.

Firenca je, s druge strane, odabrana kao primjer dobre prakse, gdje se sustav zelene infrastrukture ostvaruje kroz izradu strateških dokumenata kao potpore prostorno – planskoj dokumentaciji, te također, služi za primjer implementacije pojedinih projekata orijentiranih na sastavnice zelene infrastrukture, a koji su prepoznati u planu upravljanja.

Slika 13 Položaj odabranih gradova na karti Europe

Izvor: obrada autorice

7.2. Dubrovnik – svjetsko dobro „Stari grad Dubrovnik“

7.2.1. Stari grad Dubrovnik - Plan upravljanja svjetskim dobrom 2021. - 2026.

Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“ za provedbeno razdoblje 2021. - 2026.⁴⁰ predstavlja prvi dokument namijenjen ukupnom povijesnom urbanom krajoliku Dubrovnika, koji obuhvaća područje svjetskog dobra s kontaktnom zonom i pripadajućim okruženjem.

Slika 14 Prikaz obuhvata svjetskog dobra, kontaktne zone i okruženja svjetskog dobra Starog grada Dubrovnika

Izvor: Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“ dostupno na <https://www.dubrovnik.hr/vijesti/plan-upravljanja-svjetskim-dobrom-unesco-a-starim-gradom-dubrovnikom-15196> [26.11.2021.]

⁴⁰ Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“, 2021.; <https://www.dubrovnik.hr/vijesti/plan-upravljanja-svjetskim-dobrom-unesco-a-starim-gradom-dubrovnikom-15196> [26.11.2021.]

Područje svjetskog dobra čini povijesna jezgra s gradskim zidinama, dio predjela Pila s tvrđavom Lovrijenac, Lazaretima, otokom Lokrumom i pripadajućim akvatorijem.

Kontaktna zona u najvećem dijelu obuhvaća povijesni urbani krajolik Dubrovnika, uključujući povijesne predjele Konale, Boninovo i Gruž zapadno od gradske jezgre, Ploče i Sv. Jakov istočno, te vršnu zonu i južnu padinu Srđa.

Okružje (setting) uključuje ladanjski krajolik Rijeke dubrovačke, fortifikacijski krajolik platoa Srđ, turistički krajolik Lapada i Babinog kuka te očuvanu prirodnu stjenovitu obalu i šumovite uzvisine predjela Montovjerne te Velike i Male Petke.

Planom su utvrđeni osnovni izazovi u prostornom razvoju, kao i u konceptu upravljanja. Kao odgovor na izazove, po tematskim područjima, definirano je šest strateških aktivnosti i dvanaest ciljeva.

Pored ciljeva i aktivnosti koje su definirane akcijskim planom ističu se i dvije "horizontalne" teme, usklađene s novim ciljevima EU za razdoblje 2021.-2027.: zelena tranzicija uz prilagodbu klimatskim promjenama i digitalizacija.

Tema zelene tranzicije uz prilagodbu klimatskim promjenama prepoznata je u definiranju niza aktivnosti, čijom provedbom bi se stvorila adekvatna razina otpornosti, te umanjio rizik za buduću zaštitu, očuvanje i valorizaciju svjetskog dobra i njegova okruženja.

Tablica 8. Doprinos zelenim ciljevima i prilagodbi klimatskim promjenama, PU svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“

Aktivnost Plana upravljanja	Doprinos zelenim ciljevima i prilagodbi klimatskim promjenama
AKTIVNOST 1.3.: Izrada i provedba Strategije za izgradnju kapaciteta dionika	Strategija će povećati kapacitete dionika u sferi zaštite okoliša i sprječavanju negativnih antropogenih utjecaja, čime se postiže i efekt ublažavanja budućih klimatskih promjena.
AKTIVNOST 1.5: Unaprjeđenje funkcija Zavoda za obnovu Dubrovnika prema tijelu za dinamično upravljanje i praćenje podataka	Jedna od funkcija Zavoda je i integriranje baze podataka, između ostalih i baze podataka o stanju okoliša na području grada. Ovim putem steći će se uvid u rizične aktivnosti i njihove potencijalne utjecaje na klimatske promjene.
AKTIVNOST 2.2.: Razvoj protokola za provedbu Procjene utjecaja na kulturno dobro (HIA)	Protokolom će se utvrditi odnos postupaka procjene utjecaja na okoliš (PUO, OPUO, SPUO) i postupka HIA. Preklapanjem ovih dviju razina zaštite pruža se realna razina statusa okoliša svjetskog dobra i usmjerava upravljačka tijela u koordiniranom djelovanju koje sprječava negativne utjecaje na klimatske promjene.
AKTIVNOST 3.2.: Izrada Urbanističkog plana uređenja (UPU-a) za područje svjetskog dobra s detaljnom razinom obrade	Donošenje predloženog akta podliježe postupku strateške procjene utjecaja na okoliš (SPUO) pa time i utvrđenju pozitivnih i negativnih utjecaja na klimatske promjene koje su dio studija u SPUO postupcima.

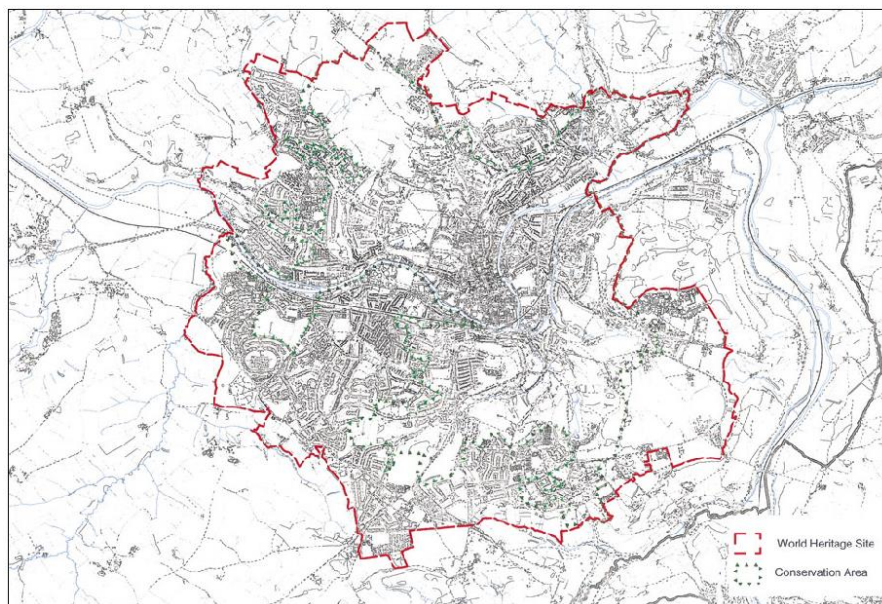
AKTIVNOST 3.3.: Razviti lokalne uredbe nove generacije za standardizaciju projektiranja, dizajna i postavljanja jednostavnih građevina, urbane opreme i drugih intervencija u javnom prostoru za svjetsko dobro	Potrebno je da sve uredbe uzmu u obzir aspekt zaštite okoliša i integriraju ga prilikom uređenja i korištenja urbanog prostora.
AKTIVNOST 4.1.: Unaprjeđenje kapaciteta svih javnih službi koje se brinu za prostor svjetskog dobra	U okviru redovnog rada i nadzora nepravilnosti moguće je doći do saznanja o djelatnostima/zahvatima s negativnim učincima za klimatske promjene i ukazati na iste radi ublažavanja budućih klimatskih promjena.
AKTIVNOST 4.3.: Unaprijediti mehanizam za dijalog s građanima	Mogućnost ranog detektiranja problematičnih aktivnosti/imisija u okoliš i njihovih potencijalnih negativnih utjecaja na klimatske promjene te mogućnost efikasne i pravovremene reakcije nadležnih tijela.
AKTIVNOST 5.3.: Potaknuti pripremu i održavanje različitih obrazovnih programa	U edukaciju uključiti i specifične stručne aktivnosti usmjerene na sektor zaštite okoliša i utjecaje klimatskih promjena.
AKTIVNOST 6.1.: Očuvati i unaprijediti gradsko zelenilo i prirodno okruženje	Održavanje zelenih površina u urbanim naseljima umanjuje štetne učinke emisija urbanih sredina te sprječava porast prosječne temperature i dnevnog zagrijavanja. Očuvanje prirodnog okruženja osigurava otpornost ekosustava koji služe kao katalizator negativnih utjecaja na promjene u klimi, posebice morskih ekosustava.
AKTIVNOST 6.2.: Osigurati održivo i odgovorno korištenje i očuvanje Lokruma	Očuvanje zaštićenih područja podrazumijeva očuvanje vrsta i staništa važnih za ravnotežu svjetskih ekosustava i bolju otpornost nekog područja na klimatske promjene.
AKTIVNOST 6.3.: Razvoj projekta sufinanciranja istraživanja, očuvanja i obnove povijesnih vrtova	Razvojem projekta sufinanciranja istraživanja, očuvanja i obnove povijesnih vrtova osigurala bi se njihova adekvatna zaštita i primjerena valorizacija.
AKTIVNOST 7.1.: Osnovati fond socijalnog stanovanja i model zadružnog stanovanja na području pod zaštitom	Održivo upravljanje stanovanjem i optimiziranje korištenja urbanih područja smanjuje pritisak na sastavnice okoliša i unaprjeđuje otpornost okoliša.
AKTIVNOST 7.4.: Obnova stambenog fonda i unaprjeđenje stambenih uvjeta radi postizanja otpornosti na rizik od potresa	Rekonstrukciju voditi uz uvažavanje principa zelene infrastrukture i održivosti građevine radi smanjenja potrošnje energenata čime se smanjuje ukupni ekološki otisak zgrade; uz korištenje materijala dobivenih u procesima koji smanjuju učinke negativnih klimatskih promjena.
AKTIVNOST 7.5.: Poboljšati kvalitetu života stalnih stanovnika	Predložene mjere pretpostavljaju smanjenje emisija u okoliš što je pretpostavka smanjenja negativnih utjecaja klimatskih promjena.
AKTIVNOST 7.7.: Ugraditi mjerače buke i razviti učinkovit sustav kontrole	Kao aktivnost 7.5.
AKTIVNOST 8.2.: Modernizirati i povećati učinkovitost upravljanja otpadom i smanjiti stvaranje otpada	Otpad i gospodarenje otpadom jedan su od vodećih uzroka stvaranja negativnih utjecaja klimatskih promjena. Održivo upravljanje otpadom smanjuje pritisak koji otpad stvara na okoliš i osigurava bolji status okoliša.
AKTIVNOST 8.3.: Obnoviti i unaprijediti infrastrukturnu mrežu na području svjetskog dobra	Smanjenje onečišćenja voda, posljedično mora. Jača otpornost mora kao najvećeg katalizatora klimatskih promjena.
AKTIVNOST 9.1.: Nastaviti proaktivnu provedbu aktivnosti Programa zaštite okoliša Grada Dubrovnika	Povećana kvaliteta okoliša osigurava pozitivan smjer promjena u klimi na koji se čovječanstvo postepeno adaptira.
AKTIVNOST 9.2.: Praćenje utjecaja na zdravlje i baštinu	Kao cilj 7 aktivnost 7.
AKTIVNOST 10.1.: Izraditi plan nosivog kapaciteta za sva područja obuhvata svjetskog dobra	Kontrola destinacije u smislu smanjenja, odnosno ograničenja broja potencijalnih posjetitelja direktno utječe na smanjenje ekološkog otiska posjetitelja koji bi organizirali putovanje u isto vrijeme prema istoj destinaciji.

	Iako ekonomski neodrživ, model smanjenih aktivnosti putovanja avionom, autima, brodovima pozitivno bi se reflektirao na stanje klime.
AKTIVNOST 10.3.: Uspostaviti praćenje održivosti turizma	Omogućit će se pregled procjene pritiska turizma na okoliš te samim time i na negativne utjecaje na klimatske promjene.
AKTIVNOST 10.4.: Poboljšati i ojačati ulaganja prihoda ostvarenog od turizma na svim područjima zaštite svjetskog dobra u prirodnu i kulturnu baštinu	Dio prihoda usmjeravati na mitigaciju negativnih klimatskih promjena.
AKTIVNOST 10.5.: Razviti županijsku i gradsku strategiju integriranog upravljanja turizmom	Uz uvažavanje načela održivog razvoja u planiranju preklapanja s drugim gospodarskim granama i diversifikacije turističkih ciljeva te rasterećenja najposjećenijih mjesta ojačala bi se otpornost okoliša zaštićenog dobra.
AKTIVNOST 11.1.: Osigurati da promet ne blokira zaštićeno područje	Razvojem i izgradnjom alternativnih prometnica smanjio bi se utjecaj štetnih prometnih imisija na zaštićenom području koje utječu negativno na klimatske promjene.
AKTIVNOST 11.2.: Izraditi plan održive urbane mobilnosti	Održivo upravljanje prometom i smanjenje emisija štetnih plinova pozitivno utječe na očuvanje ozonskog omotača, posljedično i klimatske promjene.
AKTIVNOST 11.3.: Potaknuti razvoj integriranog prijevoza putnika	Razvojem i izgradnjom alternativnih prometnih rješenja smanjio bi se utjecaj štetnih prometnih imisija na zaštićenom području koje utječu negativno na klimatske promjene.
AKTIVNOST 11.4.: Osigurati razvoj održive mobilnosti u kontaktnoj zoni	Kao kod aktivnosti 11.2. i 3.
AKTIVNOST 12.1.: Izrada Plana pripravnosti i upravljanja rizicima za svjetsko dobro	Objedinile bi se aktivnosti za ublažavanje rizika i mogućih posljedica rizika.
AKTIVNOST 12.2.: Pratiti provedbu mjera identificiranih u Procjeni rizika za Grad Dubrovnik	Pojedini rizici mogu korelirati s rizicima za negativne klimatske promjene te bi predstavljali rana upozorenja.
AKTIVNOST 12.7.: Organizirati kontinuiranu edukaciju djece, građana i lokalnih stručnjaka o prirodnim i antropogenim rizicima	Povećana svijest i znanja građana o pritiscima na okoliš i što oni znače za njihovu kvalitetu života mogu utjecati na pozitivne promjene u ponašanju građana (smanjeno stvaranje otpada, smanjeno korištenje neobnovljivih izvora energije ...) koji osiguravaju pozitivne učinke na klimatske promjene.

7.3. Bath – svjetsko dobro „Grad Bath“

Bath je grad i mondeno kupalište (toplice) na obali rijeke Avon, jugoistočno od Bristola, u grofoviji Somerset u Engleskoj. Osnovao su ga Rimljani, radi korištenja izvora mineralne vode. U srednjem vijeku se razvio u važan centar prerade vune, sa dominantnom tekstilnom i strojograđevnom industrijom, a zatim je u 18. stoljeću izrastao u elegantan grad neoklasicističke arhitekture u Palladijevom stilu. Danas su najrazvijenije uslužne djelatnosti, informatička industrija i izdavaštvo. Poznat je po međunarodnom glazbenom i filmskom festivalu. Šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća grad Bath bio je važan primjer britanskih nastojanja u definiranju konzistentne metodologije urbanističke konzervacije.

Bath je od 1987. godine uvršten na UNESCO-vu Listu svjetske kulturne baštine, a nominacija se nije odnosila samo na cijelo povijesno područje s rimskim toplicama, već je uključila i krajolik koji ga okružuje, prirodno omeđen brdima, te je u to vrijeme doprinijela proširenju svijesti o povijesnom urbanom krajoliku. Bath je jedno od rijetkih svjetskih dobara, kod kojih je područje cijelog grada upisano kao svjetsko dobro. Jedan od ključnih razloga takvog upisa je doprinos koji je nerazvijeni krajolik dao razvoju i karakteru grada. Krajolik je odgovoran za oblikovanje grada kroz povijest.

Slika 15 Prikaz obuhvata svjetskog dobra grada Batha

Izvor: mrežne stranice UNESCO-a dostupno na <https://whc.unesco.org/en/list/428/> [26.11.2021.]

7.3.1. Grad Bath - Plan upravljanja svjetskim dobrom 2003.-2009.

Plan upravljanja svjetskim dobrom grada Batha za razdoblje 2003. -2009. ⁴¹ izrađen je u vrijeme kada su planovi upravljanja lokalitetima svjetske baštine bili rijetki i kao takav pružio je model za mnoge lokalitete širom svijeta. U tom dokumentu krajolik je prepoznat kao bitna odrednica Iznimne univerzalne vrijednosti. „*Krajolik – posebno geologija čini srž individualnosti grada Batha, pružajući oboje - vapnenac za gradnju grada (od Rimskih vremena do danas) i Vruće izvore koji su upravo razlog osnivanju grada. Krajolik također tvori širi ambijent grada, posebno važno zbog svoje estetske ljepote.*“

Istaknuto je da krajolik i zeleni gradski prostori također čine šire okruženje grada, te da bi neprimjeren razvoj mogao negativno utjecati na status Svjetske kulturne baštine. Smanjenje poljoprivredne aktivnosti na rubu grada pokazatelj je potencijalnog gubitka karaktera krajolika. Vizure koje tvore drveće, šume i živice su prepoznate kao vrijedan element urbanog okoliša, uz problematiku nedostatnih financijskih sredstava za upravljanje šumama ili urbanim zelenilom, što ugrožava njihov dugoročni opstanak, te biološku raznolikost čini ranjivom.

Parkovi i otvoreni prostori okarakterizirani su kao dragocjena značajka svjetskog dobra, posebno zbog dobrobiti za lokalnu zajednicu, te se ukazuje na potrebnu posebnu pažnju s obzirom na razvoj prometa i posljedični gubitak krajobraznog karaktera. Za povijesne parkove Batha zahtijevaju se trajni projekti obnove i poboljšanja, te pažljivo upravljanje kako bi se održala njihova cjelovitost.

Rijeka Avon sa svojim kanalima predstavljena je kao nedovoljno iskorišten i slabo prezentiran resurs koji se kao vizualni sastavni dio i kontekstualno okruženje svjetskog dobra može poboljšati za koristi zajednice, te kao potencijalni prometni put i važan koridor za divlje životinje, a istaknuta je i važna uloga u upravljanju poplavnim vodama u dolini Avona.

7.3.2. Grad Bath - Plan upravljanja svjetskim dobrom 2010. - 2016.

U drugoj generaciji plana upravljanja⁴², vezano za krajolik, navodi se potreba izrade Studije okruženja svjetskog dobra kao dopunskog planskog dokumenta, te potreba uspostave kontaktne

⁴¹ City of Bath WHS Management Plan, 2003.;

https://www.bathworldheritage.org.uk/sites/world_heritage_site/files/heritage/City%20of%20Bath%20WHS%20Management%20Plan%202003-2009.pdf [28.09.2020.]

⁴² City of Bath WHS Management Plan, 2010.;

https://www.bathworldheritage.org.uk/sites/world_heritage_site/files/heritage/City%20of%20Bath%20World%20Heritage%20Site%20Management%20Plan%202010.pdf [28.09.2020.]

zone kao sekundarne zaštite svjetskog dobra. Ponavlja se važnost drveća i šuma za izvanrednu univerzalnu vrijednost područja, no ističu se i negativni vizualni utjecaji na pojedine ključne prostore kulturne baštine.

Nadalje, očuvanje vizure koja pridonosi karakteru grada, ovisi o pokrivenosti drvećem te se planom zahtijeva upravljanje temeljeno na Strategiji za drveće i šume na području svjetskog dobra.

7.3.3. Grad Bath - Plan upravljanja svjetskim dobrom 2016. - 2022.

Treća generacija plana upravljanja⁴³ naglašava da je prepoznatljivost vrijednosti Batha rezultat skladnog odnosa izgrađenog prostora i krajolika grada uključujući zelene prostore, riječne i kanalske koridore i ruralno okruženje koje se proteže u centar grada. Prepoznate su koristi krajolika za zdravlje i okoliš, no ističe se potreba za jačom zaštitom. Odgovarajuće upravljanje krajolikom, okoliš i njegova pristupačnost bitni su za održavanje biološke raznolikosti i prirodnog zdravlja. Navodi se da okoliš pored vrijednosti za ljude i zajednicu doprinosi zaštititi autentičnosti, cjelovitosti i značaja svjetskog dobra.

7.3.4. Grad Bath - Studija okruženja svjetskog dobra, 2013.

Studija okruženja svjetskog dobra grada Batha⁴⁴ izrađena je 2013. godine kao dodatni mehanizam zaštite svjetskog dobra i njegovog okruženja. Svrha izrade je pružanje informacija i razvijanje alata potrebnih za učinkovitu zaštitu i odgovarajuće upravljanje okruženjem.

U studiji se ističe važnost okruženja za vrednovanje, razumijevanje i zaštitu baštine u cijelosti, a posebice svjetskog dobra.

Potrebno je jasno određenje obuhvata okruženja radi očuvanja Iznimne univerzalne vrijednosti, te autentičnosti, integriteta i značaja svjetskog dobra te kako bi se osigurala odgovarajuća zaštita i upravljanje.

Doprinos okruženja gradu opisan je kroz: važnost zelenih površina, drveća i otvorenog sela u jačanju lokalne posebnosti i poticanju osjećaja mjesta; doprinos posebnoj kvaliteti okoliša sa

⁴³ City of Bath WHS Management Plan, 2016.;

https://www.bathworldheritage.org.uk/sites/world_heritage_site/files/heritage/World%20Heritage%20Site%20Management%20Plan%202016-2022.pdf[28.09.2020.]

⁴⁴ City of Bath WHS Setting Supplementary Planning Document, 2013.;

https://www.bathworldheritage.org.uk/sites/world_heritage_site/files/heritage/World%20Heritage%20Site%20Setting%20Supplementary%20Planning%20Document.pdf[28.09.2020.]

značajnim prednostima za gospodarstvo; mogućnosti koje okruženje pruža za rekreaciju i proizvodnju lokalne hrane te tako doprinosi zdravom načinu života; te mogućnosti za očuvanje prirode i za ljude.

Identificirane su važne karakteristike okruženja:

- zeleno neizgrađeno poljoprivredno zemljište, zelene površine, drveće i šume te naselja unutar okruženja daju karakter prostoru.
- pogled koji se pruža iz grada na zelene obronke, šume i otvorene prostore i obrnuto, iz okoline na grad i okolni krajolik.
- Povijesna povezanost s gradom iz ključnih rimskih i gregorijanskih razdoblja. To uključuje arheološka nalazišta, povijesne rute u grad od kojih je većina u upotrebi do danas, povijesne građevine, mogućnosti uživanja u krajoliku unutar okruženja, uključujući tumačenje i uvažavanje 'živopisnih' kvaliteta krajolika.

Kontinuirano upravljanje ključno je za održavanje karaktera i značaja svjetskog dobra i njegovog okruženja. Neke od ključnih tema uključuju:

- Korištenje poljoprivrednog zemljišta unutar okruženja za ispašu.
- Održavanje karaktera krajolika i pripadajućih krajobraznih značajki.
- Zadržavanje pogleda na ključna područja i s njih.
- Upravljanje i sadnja drveća kako bi se osigurala zdrava pokrivenost drvećem, uključujući horizont, duž doline Avon, unutar parkova, vrtova, ulica i otvorenih prostora, i u šumama.

Učinkovito upravljanje može se postići kroz lokalne politike planiranja i smjernice, kroz planove upravljanja za određena područja, kroz Plan upravljanja svjetskim dobrom i kroz sudjelovanje zajednice u projektima.

U strategiji se razrađuje proces procjene utjecaja na svjetsko dobro za razvojne zahvate i druge promjene u okruženju svjetskog dobra, a kojima se može ugroziti izvanredna univerzalna vrijednost ili sastavnice svjetskog dobra, te u slučajevima gdje je potrebna procjena utjecaja na okoliš.

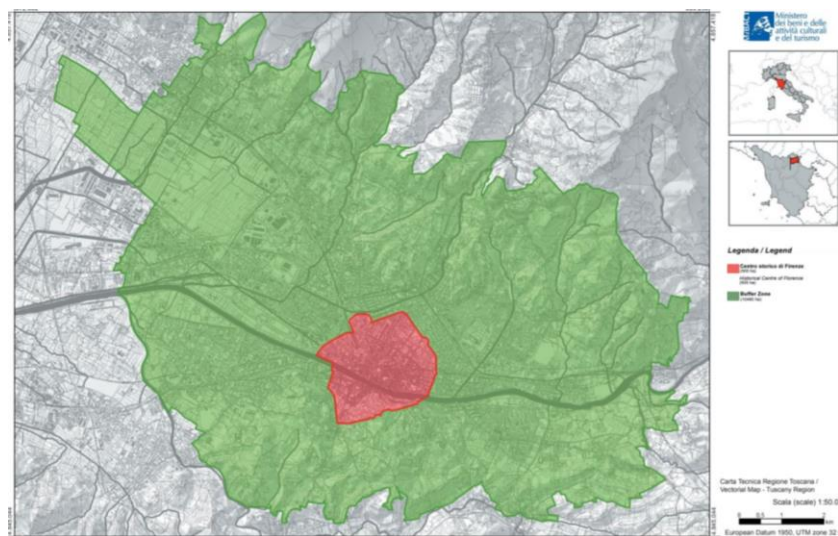
7.4. Firenca – svjetsko dobro „Povijesno središte Firenze“

Firenca, grad i upravno središte istoimene pokrajine i regije Toskana u srednjoj Italiji. Leži na obalama rijeke Arno, koje su međusobno povezane mostovima. Ubraja se među najljepše gradove svijeta; mnoštvo očuvanih kulturno-povijesnih spomenika daje mu epitet grada muzeja; od 1982. godine je upisan na UNESCO-vom Popisu svjetske kulturne baštine.⁴⁵

Jedan je od najposjećenijih gradova umjetnosti na svijetu, sa visokom koncentracijom kulturne baštine u prostoru, sa jednim od najvažnijih muzeja na svijetu Uffizi.

Odnos grada Firenze i rijeke Arno razmatraju Alberti i Paloscia u radu *Firenca i rijeka: nove urbane perspektive*.⁴⁶ Autori tako ističu da značajan udio zelenila (park Cascine na sjeveru; Le Piagge, koridor u duljini 3 km uz rijeku Arno; Argingrosso, široki preljevni bazen na drugoj strani rijeke), unatoč riziku od poplava i lošoj pristupačnosti, predstavlja velike mogućnosti za sam grad, te prezentiraju istraživanja i projekte Sveučilišta u Firenci, bazirane na ulozi koju rijeka Arno može preuzeti u budućnosti.

Zaključuje se kako je uz pretpostavku održivosti, revitalizacija urbanih rijeka jedna od najvažnijih tema trenutnog ciklusa transformacija u europskim gradovima koja treba odgovoriti na potrebe i očekivanja suvremenog života, ne ugrožavajući vrijednosti povijesnih gradova.

Slika 16 Prikaz obuhvata svjetskog dobra i kontaktne zone Povijesnog središta Firenze

Izvor: mrežne stranice UNESCO-a dostupno na <https://whc.unesco.org/en/list/174/> [26.11.2021.]

⁴⁵ Firenca. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 28. 9. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19701>>[28.09.2020.]

⁴⁶ Alberti, Francesco & Paloscia, Raffaele. (2018). Florence and the river: new urban perspectives. International Journal of Engineering & Technology. 7. 47. 10.14419/ijet.v7i1.4.9201. [28.09.2020.]

7.4.1. Povijesno središte Firenze - Plan upravljanja svjetskim dobrom 2006. - 2008.

U planu upravljanja svjetskim dobrom Povijesnim središtem Firenze⁴⁷ za razdoblje 2006. – 2008. nije identificirana vrijednost zelene infrastrukture ni krajolika, iako je uvjet integriteta svjetskog dobra potvrđen netaknutošću urbanog okoliša povijesnog središta te okolnih brda u okruženju. U planiranju aktivnosti vezanih za upravljanje posjetiteljima, navodi se korištenje parkova⁴⁸ i zelenih površina. Nadalje, u okviru teme mobilnosti navode se biciklističke staze uz rijeku Arno, te aktivnosti u kontekstu smanjenja zagađenja zraka. Planski dokumenti poput Strukturnog plana i Plana zaštite kulturnih dobara i Hidrogeološkog plana obrađuju temu poplava rijeke Arno.

7.4.2. Povijesno središte Firenze - Plan upravljanja svjetskim dobrom 2016. - 2021.

U Planu upravljanja svjetskim dobrom Povijesnim središtem Firenze⁴⁹ izrađenom 2016. g je istaknuto da se Grad Firenca obvezuje postati „zeleni održivi grad“, te da radi na smanjenju emisije ugljičnog dioksida za 20% do 2020. Nadalje, naglašava se potreba uspostave kontaktne zone jer ista ima presudnu ulogu za identifikaciju krajolika i elemenata okoliša koje treba čuvati i razvijati.

U akcijski plan je uvršteno tematsko područje pod nazivom Rijeka Arno i klimatske promjene, te dva smjera djelovanja: ublažavanje i prilagodba. Ublažavanje se odnosi na strategije za podizanje svijesti o rizicima. Prilagodba se odnosi na strateško planiranje i izradu protokola za ponašanje u hitnim slučajevima, pri čemu se strateško planiranje fokusira na izradu važnih dokumenata upravljanja rizicima.

Iako je povijesno središte grada Firenze na području potencijalno podložno poplavama, ističe se da je rijeka uvijek bila važan resurs usko povezan s poviješću, kulturom i okruženjem grada. Ideja je stvoriti novu, sugestivnu viziju rijeke Arno u kojoj se ona smatra resursom o kojem treba brinuti, poboljšavati je i uživati u njoj. Na temelju veće svijesti o važnosti rijeke Arno moguće je planirati buduće aktivnosti koje građane, posjetitelje i spomeničku i umjetničku

⁴⁷ Historic Centre of Florence UNESCO WORLD HERITAGE Management Plan 2006-2008, 2006.; http://www.firenzepatrimoniomondiale.it/wp-content/uploads/2015/12/Management_Plan_2006_2008.pdf. [28.09.2020.]

⁴⁸ U području obuhvata svjetskog dobra je 13 pojedinačnih parkova, od kojih po površini značajno se ističe monumentalni park Cascine, na oko 118 hektara uz desnu obalu rijeke Arno

⁴⁹ Historic Centre of Florence UNESCO WORLD HERITAGE Management Plan, 2015.; <http://www.firenzepatrimoniomondiale.it/wp-content/uploads/2015/12/Piano-gestione-en-web.pdf>[28.09.2020.]

baštinu Firenze čine sigurnim, a istovremeno čineći rijeku dostupnim, atraktivnim i ugodnim dijelom grada.

Opći ciljevi prioriteta Rijeke Arno i klimatske promjene tako su podizanje svijesti o rijeci kao okolišnom i socio-kulturnom resursu, razvoj rijeke kao javnog i prirodnog prostora o kojem se treba brinuti i kojeg treba uživati, te upoznavanje sa načinima upravljanja rizikom od poplave i događajima povezanim s klimatskim promjenama.

7.4.3. Povijesno središte Firenze - Plan upravljanja i održivosti svjetskog dobra 2021. - 2026.

Pred kraj provedbenog razdoblja važećeg plana upravljanja svjetskim dobrom, izrađuje se nova generacija plana, naziva Plan upravljanja i održivosti svjetskog dobra za razdoblje 2021. do 2026. godine. Kroz INTERREG-ov projekt „ATLAS svjetska baština“ izrađen je preliminarni dokument kao podloga izradi plana, te su definirani prioriteti (makro područja), ciljevi i projekti koji trebaju biti uvršteni u plan upravljanja i održivosti svjetskim dobrom. Za istaknuti je potrebu sagledavanja pitanja upravljanja rizicima od katastrofa sa većom pažnjom, te potrebu direktne primjene sljedećih dokumenata: Preporuke za unapređenje i zaštitu povijesnog urbanog krajolika - HUL (2011), Ciljevi Agende 2030 za održivi razvoj (2015) i Aktivnosti Helsinškog akcijskog plana za Europu (2015. - 2016.)

7.5. Komparativna analiza – Pregledni prikaz planova upravljanja svjetskim dobrima

Međusobnom komparativnom analizom uspoređuju se glavne značajke planova upravljanja svjetskim dobrima odabranih gradova, te međuodnos planova sa zelenom infrastrukturuom, te konceptom Povijesnog urbanog krajolika. U formi tabelarnih prikaza utvrđuju se zajedničke i razlikovne značajke vezano za kontekst: prostora, UNESCO zaštite, implementaciju planova upravljanja. Nadalje, analizira se vizija razvoja podržana planom upravljanja. Identificira se zastupljenost zelene infrastrukture kroz pregled zelenih aktivnosti u planovima upravljanja. Također, za promatrane gradove analizira se kontekst te način prepoznavanja i osiguranja zaštite i učinkovitog upravljanja Povijesnim urbanim krajolikom.

Slika 17 Naslovnice važećih planova upravljanja svjetskim dobrima gradova Dubrovnik, Bath i Firenca

Izvor: obrada autorice

Značajke za usporedbu: položaj i površina grada, tipologija grada, UNESCO zaštita – naziv svjetskog dobra, vrsta svjetskog dobra, zadovoljeni kriteriji upisa na Popis svjetske baštine

Tablica 9. Pregledni prikaz bitnih značajki gradova Dubrovnik, Bath i Firenca

	DUBROVNIK	BATH	FIRENCA
Zemlja	Hrvatska	Engleska, Velika Britanija	Italija
Površina grada	21,35 km ²	29 km ²	102,4 km ²
Položaj grada	Grad na obali Jadranskog mora	Grad na obali rijeke Avon i Rim	Grad na obalama rijeke Arno
Tipologija grada	Utvrđena gradska jezgra	Jezgra grada s rimskim topicama	Utvrđena gradska jezgra
Broj stanovnika	42.615 st (2011.)	94.782 st (2011.)	382.258 st (2017.)
UNESCO zaštita/ godina upisa	Stari grad Dubrovnik 1979.	Grad Bath 1987.	Povijesno središte Firence 1982.
Vrsta svjetskog dobra	Kulturna baština/ gradska jezgra / kulturni krajolik	Kulturna baština/ kulturni krajolik	Kulturna baština/ gradska jezgra / kulturni krajolik
Kriteriji upisa	(i), (iii), (iv)	(i), (ii), (iv)	(i), (ii), (iii), (iv), (vi)

Značajke za usporedbu: Obrazloženje zadovoljenih kriterija upisa na Popis svjetske kulturne baštine

Tablica 10. Pregledni prikaz kriterija upisa na Popis svjetske baštine za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca

	KRITERIJ	OBRAZLOŽENJE
DUBROVNIK	I	Povijesni urbani i arhitektonski kompleks Dubrovnika do danas je zadržao bitne elemente srednjovjekovne strukture utvrđenog grada: bedeme, urbanu matricu ulica i trgova, impresivne javne građevine i veliki broj privatnih stambenih građevina. Ne razmatrajući umjetničku vrijednost pojedinih građevina, ovdje nalazimo prvenstveno kompleks izvanredne vrijednosti koji pokazuje volju za stvaranjem, razvojem i uljepšavanjem urbanog krajolika kao da je umjetničko djelo.
	III	Gradski povijesni kompleks Dubrovnika jedinstveno je ostvarenje srednjovjekovne arhitekture i urbanizma, koje je imalo značajan utjecaj na prostoru jadranske obale i Balkana. Ono pruža jedinstven dokaz o snazi Republike kao trgovačkog središta na Jadranu. Između svih srednjovjekovnih europskih gradova, Dubrovnik se ističe uspostavljenim odnosom između pojedinih građevina i cjelokupnog kompleksa kao i ogromnom arhivskom dokumentacijom koja omogućuje da se svaki stadij njezina razvoja proučava u svjetlu povijesti.
	IV	Gotovo sve faze razvoja grada kroz stoljeća su sačuvane u njegovoj strukturi, a osobito opsežni urbanistički zahvati 13. st. kojima je ovaj grad dobio jedinstvo. Među izvanrednim srednjovjekovnim, renesansnim i baroknim građevinama unutar veličanstvenih utvrda s monumentalnim gradskim vratima su Knežev dvor (nastao u 15. st. gotičko- renesansnom preobrazbom srednjovjekovnog kaštela); gotičko-renesansna carinarnica – Sponza (iz 16. st.); franjevački samostan (sagrađen u 14. st.) s romaničko-gotičkim klaustrom, zvonikom i barokiziranom crkvom; prostran dominikanski gotički samostan (započet u 13. stoljeću) također s impozantnim klaustrom, zvonikom i crkvom; barokna katedrala Gospe Velike (obnovljena nakon potresa 1667. na mjestu romaničke katedrale) i brojne druge barokne crkve, poput one sv. Vlaha (zaštitnika grada) i isusovačke crkve sv. Ignacija s monumentalnom skalinadom.
BATH	I	Grandiozni neoklasični paladijski polumjeseci, terase i trgovi u Bathu koji se prostiru po okolnim brežuljcima i smješteni u njegovoj zelenoj dolini, predstavljaju izvrsnu integraciju arhitekture, urbanog dizajna i krajolika te namjernog stvaranja prekrasnog grada. Ne samo da su pojedinačne zgrade od velike važnosti, one su dio šireg cjelokupnog gradskog krajolika koji je evoluirao tijekom stoljeća na skladan i logičan način, spajajući javne i privatne zgrade i prostore na način koji odražava Palladijeve propise ublažene slikovitim estetizmom. Kvaliteta arhitekture i urbanog dizajna grada Batha, njegova vizualna homogenost i ljepota uvelike su dokaz umijeća i kreativnosti arhitekata i vizionara 18. i 19. st. koji su primjenjivali i razvijali paladijanizam kao odgovor na specifične mogućnosti koje nudi lječilišni grad,

FIRENCA		njegovo fizičko okruženje i prirodni resursi (osobito topli izvori i lokalni Bath oolitski vapnenac). Arhitekt John Wood Senior, poduzetnik i vlasnik kamenoloma Ralph Allen i proslavljeni društveni kreator Richard "Beau" Nash - zajedno su dali poticaj za početak društvenog, ekonomskog i fizičkog preporoda, što je rezultiralo gradom koji je bio domaćin tadašnjim društvenim, političkim i kulturnim liderima. Tijekom jednog stoljeća nakon toga, arhitekti su radili bez glavnog plana, no to ih nije spriječilo da pokušaju povezati svaki pojedinačni razvoj s onima oko njega i sa širim krajolikom, stvarajući grad koji je skladan, logičan i iznimno lijep, u skladu sa svojim prirodnim okruženjem.
	II	Bath je primjer odmaka u 18. st. od jednolikih uličnih rasporeda renesansnih gradova okrenutih prema unutra koji su dominirali kroz 15. – 17. st., prema ideji da se u krajolik implementiraju građevine i gradovi kako bi se postigli slikoviti pogledi i oblici, što je imalo odjek diljem Europe osobito u 19. st. Ovo ujedinjenje prirode i grada, viđeno u cijelom Bathu, možda je najbolje prikazano u Kraljevskom polumjesecu (John Wood Younger) i Lansdown Crescent (John Palmer). Urbane i krajobrazne prostore Batha stvaraju zgrade koje ih zatvaraju, pružajući niz međusobno povezanih prostora koji organski teku i koji vizualno (a ponekad i fizički) uvlače zelenu okolnu prirodu kako bi stvorili osebujan osjećaj vrtnog grada, koji potvrđuje načela vrtnih gradova koje su razvili urbanisti iz 19. st.
	IV	Bath odražava dvije velike ere u ljudskoj povijesti: rimsku i gregorijansku. Kompleks Rimskih terma i hrama, zajedno s ostacima grada Aquae Sulis koji je izrastao oko njih, daju značajan doprinos razumijevanju i uvažavanju rimskog društvenog i vjerskog društva. Preuređenje iz 18. st. jedinstvena je kombinacija izvanredne urbane arhitekture, prostornog uređenja i društvene povijesti. Bath oslikava glavne teme neoklasičnog grada iz 18. st.; monumentalizacija običnih kuća, integracija krajolika i grada, te stvaranje i međusobno povezivanje urbanih prostora, dizajnirano i razvijeno kao odgovor na rastuću popularnost Batha kao lječilišne destinacije i bogatog društvenog života te da korisnicima pruži odgovarajuće slikovito okruženje i sadržaje. Iako je Bath dobio najveću važnost u rimsko i gregorijansko doba, grad ipak odražava kontinuirani razvoj tijekom dva tisućljeća sa spektakularnom srednjovjekovnom opatijskom crkvom koja se nalazi uz rimski hram i terme, u srcu 18. st. i suvremenog grada.
	I	Urbani kompleks Firenze je sam po sebi jedinstveno umjetničko ostvarenje, apsolutno remek djelo, plod kontinuiranog stvaranja tijekom više od šest stoljeća. Osim muzeja (Arheološki muzej, Uffizi, Bargello, Pitti, Galleria dell'Accademia), ovdje se nalazi najveća koncentracija univerzalno poznatih umjetničkih djela na svijetu – Katedrala Santa Maria del Fiore, Krstionica i Campanile of Giotto, Piazza della Signoria dominiraju Palazzo Vecchio i Palazzo Uffizi, San Lorenzo, Santa Maria Novella, Santa Croce i kapela Pazzi, Santo Spirito, San Miniato i samostan San Marco u kojem se nalaze slike Fra Angelica.

II	Od 14. stoljeća, Firenca je izvršila prevladavajući utjecaj na razvoj arhitekture i monumentalne umjetnosti – prvo u Italiji, pa i diljem Europe: umjetnička načela renesanse tamo su s početka 15. st. definirali Brunelleschi, Donatello i Masaccio. Upravo su se u firentinskom miljeu formirali i afirmirali dva univerzalna genija umjetnosti – Leonardo da Vinci i Michelangelo.
III	Povijesno središte Firence na izniman način i svojom jedinstvenom koherentnošću svjedoči o svojoj moći trgovačkog grada srednjeg vijeka i renesanse. Firenca je iz svoje prošlosti sačuvala čitave ulice, utvrđene palače (Palazzo Spini, Palazzo del Podestà, Palazzo della Signoria), lože (Loggia del Bigallo, Loggia dei Lanzi, Loggia degli Innocenti i del Mercato Nuovo), fontane, čudesni most s nizom trgovina iz 14. st., Ponte Vecchio. Različiti obrti, organizirani u uspješne umjetnosti, ostavili su nekoliko spomenika kao što je Orsanmichele.
IV	Firenca, prvorazredna ekonomska i politička sila u Europi od 14. do 17. st., u tom je razdoblju bila prekrivena prestižnim građevinama koje su svjedočile bogatstvo bankara i prinčeva: Palazzo Rucellai, Palazzo Strozzi, Palazzo Gondi, Palazzo Riccardi -Medici, Palazzo Pandolfini, Palazzo Pitti i vrtovi Boboli – kao i sakristija San Lorenzo, pogrebna kapela Medicijevih, te Biblioteca Laurenziana i drugi.
VI	Firenca je materijalno povezana s događajima od univerzalne važnosti. U miljeu neoplatonske akademije kovan je koncept renesanse. Firenca je rodno mjesto modernog humanizma inspiriranog Landinom, Marsilijom Ficinom, Picom della Mirandola i drugima.

Značajke za usporedbu: Obrazloženje integriteta i autentičnosti

Tablica 11. Pregledni prikaz integriteta i autentičnosti za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca

	INTEGRITET
DUBROVNIK	Svjetsko dobro uključuje sve bitne elemente potrebne za izražavanje izvanredne univerzalne vrijednosti. Ističe se jedinstveni monumentalni, u cijelosti očuvan kompleks kamenih gradskih zidina s kulama, bastionima, predziđem, opkopima i gradskim vratima (13.–17. stoljeće). Dobro također uključuje sve prostore unutar i izvan gradskih zidina koji pokazuju njegov značaj u smislu srednjovjekovnoga urbanističkog planiranja i arhitektonskih postignuća s javnim, sakralnim i stambenim građevinama visoke kvalitete iz razdoblje srednjeg vijeka, renesanse i baroka. Unatoč štetama uzrokovanim potresima 1667. i 1979. godine i za vrijeme agresije na Dubrovnik 1991.–1995. godine, elementi koji izražavaju izvanrednu univerzalnu vrijednost su dovoljno očuvani. Osim stalne prijetnje potresa, moguće buduće prijetnje su turistički pritisak i depopulacija, te neodgovarajući razvoj u okruženju svjetskog dobra.

BATH	Ostaci poznatih rimskih termi, hrama Sulisa Minerve i rimske arheologije dobro su očuvani, kao i područja urbanizma i arhitekture gregorijanskog doba, te veliki elementi krajolika unutar kojeg je smješten grad. Usprkos određenom gubitku zgrada gregorijanske arhitekture prije upisa, grad ostaje uglavnom netaknut kako u pogledu zgrada tako i planiranja. Opsežan raspon međusobno povezanih prostora tvoreni polumjesecima, terasama i trgovima opstaje u skladnom odnosu s okolnim zelenim krajolikom. Odnos gregorijanskog grada s okolnim brežuljcima ostaje jasno vidljiv. Kao moderan grad, Bath je i dalje osjetljiv na razvoj velikih razmjera i na prometne pritiske, kako unutar samog dobra tako i u njegovom okruženju, što bi moglo negativno utjecati na osjećaj vrtlog grada i pogled na svjetsko dobro i zeleno okruženje.
FIRENCA	Povijesno središte Firenze sadrži sve elemente potrebne za izražavanje svoje izvanredne univerzalne vrijednosti. Okružen arnolfskim zidinama koje datiraju iz 14. stoljeća, grad uključuje "quadrilatero romano", koji se sastoji od sadašnje Piazza della Repubblica, uskih, popločanih ulica srednjovjekovnog grada i renesansnog grada. Urbano okruženje povijesne jezgre ostaje gotovo netaknuto i okolna brda pružaju savršenu skladnu pozadinu. Ovaj krajolik zadržava svoje toskanske značajke, dodajući svoje vrijednosti. Mnoge prijetnje povijesnom središtu odnose se na utjecaj masovnog turizma, poput onečišćenja zraka u gradskom prometu, te sve manjeg broja stanovnika. Prirodne katastrofe, posebno opasnost od poplava, identificirane su kao prijetnja kulturnoj baštini i krajoliku. ⁵⁰

	AUTENTIČNOST
DUBROVNIK	Unatoč prolasku stoljeća, obrata bogatstva i različitih životnih stilova, dubrovačka povijesna jezgra sačuvala je svoju kasnosrednjovjekovnu urbanu matricu, u kojoj – zahvaljujući načelu da svaka zgrada mora biti u skladu s cjelinom – postoje različiti stilovi gradnje, savršen sklad od razdoblja romanike do baroka. Ovaj sklad plod je visoko razvijene svijesti stanovnika o vrijednostima i ljepotama svoga grada. Iako je 1667. godine teško stradao u potresu, Dubrovnik je uspio sačuvati gotičke i renesansne crkve, samostane, palače i fontane, a obnova nakon potresa unijela je u gradsko tkivo i barok. Opet oštećen tijekom agresije na Hrvatsku 1991.–1995. godine oružanim napadom, sada je u središtu velikog programa obnove.
BATH	Vrući izvori, koji su razlog izvornog razvoja grada, nedvojbene su autentičnosti. Ključni rimski ostaci su sačuvani, zaštićeni i izloženi u muzejskom okruženju, a Rimske terme još uvijek se mogu cijeniti zbog svoje izvorne uporabe. Većina velikog fonda gregorijanskih zgrada kontinuirano je nastanjena od svoje izgradnje i zadržala je visok stupanj izvornosti. Popravci su uglavnom bili pažljivi, utemeljeni na opsežnoj dokumentaciji i potpomognuti programom obnove s kraja dvadesetog stoljeća.

⁵⁰Plan upravljanja iz 2006. rješava ovaj problem definiranjem hitnih mjera koje treba poduzeti u slučaju poplava.

	Ranjivija je ukupna interakcija između skupina zgrada na terasama, polumjesecima i trgovima i pogledima na okolni krajolik koji su pridonijeli vizualnom skladu grada. Postoji potreba da se novim razvojem poštuje planiranje gregorijanskih terasa, poštuje razmjer i ritam njegovih struktura, te doprinose slikovitim pogledima.
FIRENCA	Okružje Firenze, okruženo toskanskim brežuljcima i podijeljeno rijekom Arno, ostalo je nepromijenjeno kroz stoljeća. Firentinci, svjesni vlastite arhitektonske prošlosti, uspjeli su očuvati izvorne tehnike gradnje tradicionalnim građevinskim materijalima kao što su „pietra forte“, „pietra serena“, gipsani radovi i freske. Povijesno središte Firenze sačuvalo je svoje prepoznatljive karakteristike, kako u pogledu volumena zgrade, tako i u pogledu ornamenata. Grad je poštivao svoje srednjovjekovne korijene kao što je urbani oblik s uskim uličicama i renesansni identitet, primjer je impozantna struktura Palazzo Pitti. Te su vrijednosti i dalje prepoznate unutar povijesne jezgre, bez obzira na transformacije u 19. stoljeću poduzete tijekom razdoblja u kojem je Firenca bila glavni grad Italije. Jedinstvene firentinske rukotvorine i tradicionalne trgovine u povijesnoj jezgri konkretno su svjedočanstvo lokalne prošlosti. Tako jamče kontinuitet izvanredne tradicije koja ovjekovječuje povijesnu sliku grada.

Značajke za usporedbu: prostorni obuhvat područja pod zaštitom, slojevi zaštite, izrađeni planovi upravljanja

Tablica 12. Pregledni prikaz prostornog obuhvata i slojeva zaštite za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca

	DUBROVNIK	BATH	FIRENCA
Površina svjetskog dobra	96.7 ha (otok Lokrum 72 ha)	2.900 ha (uključuje okruženje)	505 ha ⁵¹
Kontaktna zona površina i godina upisa	Da / 1.188,6 ha (2018.)	Ne	Da / 10.480 ha (2015.)
Okruženje	Da	Da	Ne
Plan upravljanja	Plan upravljanja 2021.-2026.	Plan upravljanja 2003.-2009. Plan upravljanja 2010.-2016. Plan upravljanja 2016.-2022.	Plan upravljanja 2006.-2008. Plan upravljanja 2016.-2021.

⁵¹ u izradi je Plan upravljanja i održivosti svjetskog dobra 2021.-2026. –Prijedlog za proširenjem obuhvata svjetskog dobra na San Miniato al Monte

Značajka za usporedbu: vizija upravljanja svjetskim dobrom

Tablica 13. Pregledni prikaz vizije upravljanja za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca

Grad	Vizija
DUBROVNIK	Grad Dubrovnik štiti i upravlja svjetskim dobrom poštujući zahtjeve društvene, ekološke i gospodarske održivosti. Upravljanje se provodi s ciljem unaprjeđenja i zaštite baštine, ljudi i okoliša u dogovoru s lokalnom zajednicom i ostalim dionicima, uzimajući u obzir njihove potrebe, istovremeno težeći ciljevima održivog kulturnog, okolišnog, demografskog, ekonomskog, turističkog, infrastrukturnog i planskog razvoja.
BATH	Izvanredna univerzalna vrijednost svjetskog dobra Grada Batha biti će sačuvana i poboljšana za ovu i buduće generacije. Bath će biti primjer održivog urbanog upravljanja, nastojeći uravnotežiti potrebe inventivnog i poduzetničkog grada 21. stoljeća s očuvanjem i unapređenjem jedinstvene baštine koja je od svjetskog značaja. Bit će to centar izvrsnosti za upravljanje i očuvanje urbane baštine, utemeljen na snažnim i učinkovitim partnerstvima lokalnih, nacionalnih i međunarodnih zajednica i organizacija. Utjecaj na izvanrednu univerzalnu vrijednost biti će ključan za razmatranje u svim predloženim zahvatima, uvažavajući da promjene malih razmjera mogu biti jednako utjecajne kao i velike intervencije. Postojati će jako određenje protiv razvoja koji bi štetio izvanrednoj univerzalnoj vrijednosti samog svjetskog dobra ili njegovog okruženja. Bath će svima biti pristupačan i ugodan; dobro koje razumije i slavi svoju izvanrednu univerzalnu vrijednost, ljepotu i karakter. Status svjetskog dobra nastaviti će se koristiti za potporu i unapređenje vitalnosti i dobrobiti lokalne zajednice.
FIRENCA	Uvjereni smo da samo održivi razvoj usredotočen na čovjeka, na međusobno poštovanje i na međukulturni dijalog može pružiti temelj na kojem se može izgraditi nova i dosljedna vizija živog, naprednog i gostoljubivog grada.

Značajka za usporedbu: Zelene aktivnosti u planovima upravljanja

Tablica 14. Pregledni prikaz zelenih aktivnosti u planovima upravljanja za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca

Grad	Plan upravljanja	Cilj	Aktivnost
DUBROVNIK	Plan upravljanja 2021.-2026.	Valorizacija i odgovarajuće očuvanje okoliša	Očuvati i unaprijediti gradsko zelenilo i prirodno okruženje; Osigurati održivo i odgovorno korištenje i očuvanje Lokruma; Razvoj projekta sufinanciranja istraživanja, očuvanja i obnove povijesnih vrtova
		Provedba i praćenje aspekata zaštite okoliša	Nastaviti proaktivnu provedbu aktivnosti Programa zaštite okoliša Grada Dubrovnika; Praćenje utjecaja na zdravlje i baštinu
BATH	Plan upravljanja 2003.-2009.	Zaštita i očuvanje građevina, krajolika i arheologije	Utvrđiti način promocije krajolika, geološke i industrijske baštine kao važnih elemenata svjetskog dobra i poboljšati njihovo upravljanje; Ažuriranje „Glasnika povijesnih parkova i vrtova u Avonu“; Prepoznavanje svih parkova, vrtova ili groblja koje je potrebno obnoviti; provesti program rada; Razviti i primijeniti strategiju za poboljšano upravljanje i korištenje plovinih putova u WHS-u; Razviti i primijeniti strategije za šume, otvorene prostore, drveće i ozelenjavanje ulica unutar WHS-a; Osigurati prilagodbu klimatskim promjenama uz uravnotežen odnos javne koristi i štete na svjetskom dobru
	Plan upravljanja 2010.-2016.	Osigurati da se krajolik i prirodni elementi svjetskog dobra i njegovog okruženja zaštite, prepoznaju, razumiju i upravljaju zajedno sa svjetskim dobrom	Usvajanje Studije okruženja; Nastavak monitoringa učinkovitosti postojeće zaštite okruženja – razmatranje uspostave kontaktne zone; Uključiti zaštitu izvora u Core strategy; Izraditi strategiju za drveće i šume za WHS
		Osigurati prilagodbu klimatskim promjenama uz uravnotežen odnos javne koristi i štete na svjetskom dobru	Uspostavljanje partnerstva
	Plan upravljanja 2016.-2022.	Otpornost okoliša	Suradnja sa svim relevantnim vlastima radi ublažavanja rizika od poplave rijeke Avon s obzirom na utjecaj na ljude, povijesne zgrade i arheologiju; Izrada Strategije lokalnog upravljanja rizikom od poplave i drugih relevantnih dokumenata; Nastavak monitoringa vrućih izvora i zaštita odgovarajućim politikama Podržati uspostavu učinkovite cjelovite upravljačke strukture za rijeku Avon i kanal Kennet- Avon; Podržati akcije za smanjenje onečišćenja zraka prvenstveno uzrokovanog vozilima, što je izravan rizik za ljude i povijesne strukture unutar WHS-a
FIRENCA	Plan upravljanja 2006.-2008.	Zaštita, očuvanje i unaprjeđenje	„Veliki Boboli“ itinerar – zelena šetnica u Oltrarnu
		Održivi razvoj grada	Biciklističke rute
	Plan upravljanja 2016.-2021.	Upravljanje turizmom	Firenze greenway – ponuditi građanima i posjetiteljima novi itinerar istovremeno prirodne i gradske šetnice
		Rijeka Arno i klimatske promjene	Plan upravljanja rizikom od poplave

Značajka za usporedbu: Povijesni urbani krajolik u važećim planovima upravljanja

Tablica 15. Pregledni prikaz povijesnog urbanog krajolika u planovima upravljanja za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca

Grad	DUBROVNIK	BATH	FIRENCA
Cilj	Upravljanje povijesnim urbanim krajolikom	Zaštita i razumijevanje prirodnog okruženja kao ključnog atributa OUV-a	Zaštita i razumijevanje baštine
Aktivnosti	Integriranje konzervatorske podloge za kontaktnu zonu svjetskog dobra u Generalni urbanistički plan	Podržati partnerstvo „Bathscape“ kao mehanizam za provođenje projekata usmjerenih na očuvanje krajolika WHS-a te na otvaranje i održavanje povijesno važnih vizura	Ažuriranje konzervatorske podloge kontaktne zone sa studijom vizura
	Razvoj protokola za provedbu Procjene utjecaja na kulturno dobro (HIA)		Integriranje konzervatorske podloge za kontaktnu zonu u postojeće planske instrumente
	Jačanje stručnih kompetencija za planiranje povijesnog urbanog krajolika i jačanje prostorno-planske dokumentacije u zaštiti i očuvanju kulturnih dobara		Definiranje instrumenata upravljanja povijesnim urbanim krajolikom unutar i izvan svjetskog dobra
	Inicirati uspostavu Uprave za povijesne gradove		Povećati jedinstvenost dobra valorizacijom integriteta i zaštitom svih elemenata koji čine drevni teritorijalni sustav

7.6. Rezultati istraživanja

Promatrani gradovi Dubrovnik, Bath i Firenca su upisani na Popis svjetske baštine osamdesetih godina prošlog stoljeća, kao kulturna baština/ kulturni krajolik. Uočavaju se značajne razlike u površini gradova i broju stanovnika, no sva tri grada su položajem vezana za plavu infrastrukturu – Jadransko more, rijeka Avon, rijeka Arno. Po tipologiji grada – Dubrovnik i Firenca su utvrđene gradske jezgre, a Bath gradska jezgra sa rimskim toplicama.

Svjetska dobra u sva tri grada zadovoljavaju Kriterij I - predstavljaju remek-djelo ljudskog stvaralačkog genija; te Kriterij IV - izvanredan su primjer vrste građevine, arhitektonske ili tehnološke cjeline ili krajolika koji ilustrira značajnu fazu u ljudskoj povijesti, te dodatno Dubrovnik daje jedinstveno svjedočanstvo o snazi Dubrovačke Republike kao trgovačkog središta na Jadranu (Kriterij III), Bath pokazuje važnu razmjenu ljudskih vrijednosti o razvoju arhitekture, urbanizma i krajobraza – vrtnih gradova devetnaestog stoljeća (Kriterij II), dok Firenca svoju iznimnu univerzalnu vrijednost potvrđuje utjecajem na razvoj arhitekture i monumentalne umjetnosti – razvoj renesanse (Kriterij II), svjedočenjem o moći trgovačkog grada srednjeg vijeka i renesanse (Kriterij III), nadalje je materijalno povezana s događajima od univerzalne važnosti - nastanka koncepta renesanse, te modernog humanizma(Kriterij VI).

Usporedbom značajki integriteta uviđa se da promatrana svjetska dobra u sva tri grada imaju u dovoljnoj mjeri očuvane elemente koji izražavaju izvanrednu univerzalnu vrijednost, te da su izloženi pritiscima: Dubrovnik - turistički pritisak i depopulacija, te neodgovarajući razvoj u okruženju svjetskog dobra; Bath - razvoj velikih razmjera i prometni pritisci, kako unutar samog dobra tako i u njegovom okruženju; Firenca - utjecaj masovnog turizma, poput onečišćenja zraka u gradskom prometu, te sve manjeg broja stanovnika. Također, kao prijetnja kulturnoj baštini i krajoliku identificirane su prirodne katastrofe, za Dubrovnik prijetnja potresa, a za Firencu opasnost od poplava.

Autentičnost promatranih svjetskih dobara je očuvana, zahvaljujući razvijenoj svijesti o vrijednostima i ljepotama grada i krajolika.

Usporedbom prostornog obuhvata područja pod zaštitom UNESCO-a ističe se grad Bath impozantnom površinom svjetskog dobra od 2900 ha iz razloga što svjetsko dobro obuhvaća područje okruženja, u odnosu na površinu svjetskog dobra od 505 ha grada Firence, a posebno Dubrovnika sa 96,7 ha (od čega se 72 ha odnose na otok Lokrum). Zbog navedenog karaktera zaštite koji uključuje okruženje, svjetsko dobro Batha nema uspostavljenu kontaktnu zonu, dok Dubrovnik i Firenca imaju, a iste su nedavno (Dubrovnik 2018; Firenca 2015) bile predmetom postupaka manjih izmjena granica.

Sva tri grada imaju izrađene planove upravljanja svjetskim dobrima sa jasno artikuliranom vizijom upravljanja u cilju očuvanja izvanredne univerzalne vrijednosti, no dok je u Bathu već treća, a u Firenci druga generacija plana na snazi, u Dubrovniku je tek usvojena prva generacija plana upravljanja.

Planovi upravljanja svjetskim dobrima promatranih gradova bave se ciljevima, unutar kojih su predložene projektne aktivnosti koje doprinose ispunjenju ciljeva a vezane su za zelenu infrastrukturu. Primjer su ciljevi *Valorizacija i odgovarajuće očuvanje okoliša*, *Provedba i praćenje aspekata zaštite okoliša* (Dubrovnik), *Otpornost okoliša* (Bath)⁵², te *Upravljanje turizmom, Rijeka Arno i klimatske promjene* (Firenca).⁵³

Tako su na primjeru Dubrovnika predložene aktivnosti *Očuvati i unaprijediti gradsko zelenilo i prirodno okruženje*;

Osigurati održivo i odgovorno korištenje i očuvanje Lokruma; Razvoj projekta sufinanciranja istraživanja, očuvanja i obnove povijesnih vrtova; Nastaviti proaktivnu provedbu aktivnosti Programa zaštite okoliša Grada Dubrovnika; Praćenje utjecaja na zdravlje i baštinu.

Grad Bath predlaže aktivnosti *Suradnja sa svim relevantnim vlastima radi ublažavanja rizika od poplave rijeke Avon s obzirom na utjecaj na ljude, povijesne zgrade i arheologiju, kao i na dijelovima područja na kojima podzemne vode i odvodnja predstavljaju rizik od poplave;*

Izrada Strategije lokalnog upravljanja rizikom od poplave i drugih relevantnih dokumenata;

Nastavak monitoringa vrućih izvora i zaštita odgovarajućim politikama;

Podržati uspostavu učinkovite cjelovite upravljačke strukture za rijeku Avon i kanal Kennet-Avon; Podržati akcije za smanjenje onečišćenja zraka prvenstveno uzrokovanog vozilima, što je izravan rizik za ljude i povijesne strukture unutar WHS-a.

Aktivnosti Firenze greenway – *ponuditi građanima i posjetiteljima novi itinerar istovremeno prirodne i gradske šetnice; Plan upravljanja rizikom od poplave*, odnose se na primjer Firenze.

Također, svi promatrani gradovi koriste alate za implementaciju Povijesnog urbanog krajolika u važećim planovima upravljanja. U promatranim gradovima Dubrovniku i Firenci aktivnosti su usmjerene na jačanje prostorno-planske dokumentacije u zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, te na izradu dodatnih planskih dokumenata – na primjeru Dubrovnika navode se aktivnosti *Integriranje konzervatorske podloge za kontaktnu zonu svjetskog dobra u Generalni urbanistički plan; Razvoj protokola za provedbu Procjene utjecaja na kulturno dobro (HIA);*

⁵² U ranijim planovima upravljanja svjetskim dobrom grada Batha ciljevi su: *Zaštita i očuvanje građevina, krajolika i arheologije; Osigurati da se krajolik i prirodni elementi svjetskog dobra i njegovog okruženja zaštite, prepoznaju, razumiju i upravljaju zajedno sa svjetskim dobrom; Osigurati prilagodbu klimatskim promjenama uz uravnotežen odnos javne koristi i štete na svjetskom dobru.*

⁵³ U ranijim planovima upravljanja svjetskim dobrom grada Firence ciljevi su: *Održivi razvoj grada; Zaštita, očuvanje i unaprjeđenje.*

Jačanje stručnih kompetencija za planiranje povijesnog urbanog krajolika i jačanje prostorno-planske dokumentacije u zaštiti i očuvanju kulturnih dobara; Inicirati uspostavu Uprave za povijesne gradove, na primjeru Firence aktivnosti Ažuriranje konzervatorske podloge kontaktne zone sa studijom vizura; Integriranje konzervatorske podloge za kontaktnu zonu u postojeće planske instrumente; Definiranje instrumenata upravljanja povijesnim urbanim krajolikom unutar i izvan svjetskog dobra; Povećati jedinstvenost dobra valorizacijom integriteta i zaštitom svih elemenata koji čine drevni teritorijalni sustav.

Grad Bath, za ispunjenje cilja *Zaštita i razumijevanje prirodnog okruženja kao ključnog atributa OUV-a* planom *podržava partnerstvo „Bathscape“ kao mehanizam za provođenje projekata usmjerenih na očuvanje krajolika WHS-a te na otvaranje i održavanje povijesno važnih vizura*, a koje je već prepoznato kao mehanizam za provođenje projekata usmjerenih na očuvanje krajolika, za koje su dokumentacijske osnove već postavljene.

Zaključno, grad Bath se ističe među promatranim gradovima, a njegova ključna prednost leži u kontinuitetu zaštite krajolika, koja se postiže sustavom planiranja, izradom i provođenjem dokumenata za upravljanje svjetskim dobrom i dodatnih dokumenata za upravljanje okruženjem, te proaktivnim planovima – multidisciplinarnim projektima kojima se upravlja vrijednim zelenim površinama.

8. IZBOR SUVREMENIH PROJEKATA U ISTRAŽIVANIM GRADOVIMA U KONTEKSTU ZELENE INFRASTRUKTURE

U ovom poglavlju će se prikazati nekoliko odabranih projekata koji su prepoznati u aktivnostima planova upravljanja svjetskim dobrima istraživanih gradova koji su odabrani za usporedbu sa Dubrovnikom. Prikazani projekti odnose se na implementaciju zelene infrastrukture u prostorni razvoj te predstavljaju raznolik raspon mogućnosti za koje se pretpostavlja da se mogu primijeniti na primjeru Dubrovnika. Projekti su odabrani temeljem detaljnosti dostupnih podataka te prema njihovom značaju i doprinosu razvoju zelene infrastrukture.

8.1. Bath - Strategija zelene infrastrukture

Strategija zelene infrastrukture za grad Bath i širu okolicu⁵⁴, kao dokument šire razine, izrađena je 2013. godine kako bi se postavio okvir za uspostavu kvalitetnih višenamjenskih mreža zelenih koridora i sastavnica na svim razinama, čije ispravno korištenje bi se osiguralo kvalitetnim upravljanjem. Potreba za izradom Strategije proizašla je iz okolnosti da, iako je koncept zelene infrastrukture podržan nacionalnom politikom, prirodno okruženje je u stvarnosti podcijenjeno te se smatra ograničenjem za razvoj. Unatoč važnosti krajolika za grad, ne postoji zajednički plan ili postupak za upravljanje i unapređenje važnih zelenih elemenata. Strategija ne predstavlja formalne smjernice za planiranje jer pokriva širok raspon programa, no elementi strategije postižu se direktnom primjenom kroz prostorno plansku dokumentaciju. Također, utječe i na druge srodne strateške dokumente, između ostalog i na Plan upravljanja svjetskim dobrom, te Studiju okruženja svjetskog dobra, Strategiju upravljanja rizikom od poplava i dr.

Strategija sadrži pregled principa zelene infrastrukture, postavlja ciljeve i identificira niz novih prioriteta i projekata. Sveukupni prioritet je postizanje pomaka u načinu donošenja odluka, na način da vrijednost prirodnog okoliša bude u središtu donošenja odluka, za sve procese oblikovanja, promjene i upravljanja okolišem.

Prema strategiji, sastavnice zelene infrastrukture čine: krajolik i graditeljska baština, bioraznolikost, drveće i šume, usluge ekosustava i upravljanje vodama, rekreacija i otvoreni prostori, aktivni pristup otvorenom, lokalna hrana.

Tablica 16. Prioriteti Strategije zelene infrastrukture za grad Bath i širu okolicu

Prioriteti	Aktivnosti
Prioriteti za ljude	Potaknuti aktivnosti koje donose korist starijim ljudima i mladima Osigurati poboljšani pristup zelenoj infrastrukturi za sve korisnike Riješiti prepreke za korisnike smanjene pokretljivosti Povećati mogućnosti za lokalnu proizvodnju hrane Poboljšati i promovirati pristup lokalnim i širim krajolicima za rekreaciju
Prioriteti za naselja	Osigurati da novi razvoj poštuje i poboljšava postojeću zelenu infrastrukturu i stvara nove komponente

⁵⁴ Valuing people place and nature – a green infrastructure strategy for Bath & NE Somerset, 2013.; https://www.bathnes.gov.uk/sites/default/files/gi_strategy_final_web_interactive_version.pdf [28.09.2020.]

	Povećati koristi od postojeće zelene infrastrukture Promovirati mogućnosti održivog prirodnog turizma i zelene industrije Zaštititi i poboljšati lokalne krajolike i poticati osjećaj za prostor Podržati koordinirano upravljanje zelenim okruženjem svjetskog dobra Uspostaviti zeleni okvir zelene infrastrukture za riječni i kanalski koridor
Prioriteti za prirodu	Zaštititi i ojačati robusne ekološke mreže u okruhu Povećati i poboljšati pristup divljini gdje je to prikladno Podržati mogućnosti za proizvodnju obnovljive energije, uključujući biomasu Smanjiti zagrijavanje urbanih područja
Prioriteti za krajolik i izgrađenu baštinu	Osiguranje odgovarajućeg upravljanja zelenim okruženjem Svjetskog dobra Razviti zelenu infrastrukturu koja štiti i poboljšava važne vizure i karakter krajolika Zaštititi i poboljšati identitete naselja i njihovih okruženja Zaštititi i poboljšati pristup važnim vidikovcima i baštini Istražiti mogućnosti za višenamjenski zeleni put Angažirati lokalnu zajednicu u aktivnoj brizi za krajolik i jačanje lokalnog osjećaja mjesta

8.2. Bath - Multidisciplinarni projekt *Bathscape*

Strategija zelene infrastrukture je utvrdila da, iako sustav planiranja štiti od negativnih posljedica razvoja područja, nedostaju proaktivni planovi – multidisciplinarni projekti koji bi upravljali vrijednim zelenim površinama u korelaciji sa Planom upravljanja svjetskim dobrom i Studijom okruženja. Cilj tog projekta bila bi zaštita zelenog okruženja grada Batha kroz promicanje, suradnju i zajedničko upravljanje kako bi se održala i štitila zelena infrastruktura i osigurala pristupačnost i korištenje kako za lokalnu zajednicu, tako i za posjetitelje, uz razvoj pješačkih i biciklističkih ruta, povezanih na javni transport.

Partnerstvo Bathscape od 2013. godine provodi istoimeni multifunkcionalni projekt⁵⁵ koji se bavi prijetnjama s kojima se suočava prirodni krajolik koji okružuje Bath i aktivnostima koje doprinose boljem prepoznavanju vrijednosti krajolika za zdravlje i dobrobit ljudi u gradu. Vizija projekta je olakšati pristup krajoliku za aktivno uživanje većem broju raznolikih ljudi. Ambicija je da Bath bude prepoznat kao jedan od najcjelovitijih krajobraznih gradova na svijetu, gdje su ljudi u gradu više povezani s prekrasnim seoskim krajolikom oko sebe. Na temelju konzultacija sa stanovnicima, vlasnicima zemljišta, dobrovoljcima, te mnogim lokalnim i nacionalnim organizacijama, Partnerstvo je pažljivo definiralo i oblikovalo ambiciozni *Bathscape Sheme* sa 25 međusobno povezanih projekata pod ključnim temama istraživanja, obnavljanja te edukacije, te prikupilo sredstva za njegovo ostvarivanje. Projektom je obuhvaćeno 80 hektara šume, 100 travnjaka i 30 važnih vidikovaca, 12 novih livada bogatih cvijećem kao i istraživanje 10 važnih arheoloških nalazišta.

8.3. Firenca - Projekt Zelena tranzicija i urbano pošumljavanje

Projekt *Zelena tranzicija i urbano pošumljavanje*⁵⁶ dio je strategije za održivi i integrirani razvoj grada Firence, a cilj mu je suzbijanje i ublažavanje utjecaja klimatskih promjena, kroz povećanje i obnovu drveća.

Projektom se predviđa sadnja 1.100 novih stabala u području Trespiano i 500 novih stabala u 5 gradskih četvrti. Osim sadnje novih stabala, program uključuje i daljnje zahvate koji će omogućiti zamjenu drveća na kraju njihovog životnog ciklusa, sadnju grmlja i živica, izgradnju novih razdjelnika prometa, obnovu cvjetnjaka i parkirališta te izgradnju novih sustava za navodnjavanje koji će opsluživati novo drveće i grmlje.

Kroz kampanju „Doniraj stablo“ osigurana je participacija građana kojima je na taj način omogućeno konkretno sudjelovanje u postavljanju temelja za zelenu tranziciju grada i za održivi oporavak, koji stavlja njegovo prirodno okruženje i njegovu životnu sposobnost u središte javnih politika i privatnih izbora građana.

⁵⁵ Mrežne stranice Bathscape Landscape Partnership, <https://www.bathscape.co.uk/> [28.09.2020.]

⁵⁶ Mrežne stranice Comune di Firenze, <https://ambiente.comune.fi.it/dalle-redazioni/transizione-verde-e-forestazione-urbana> [28.09.2020.]

8.4. Firenca - *Zeleni plan*

U vrijeme ovog istraživanja Grad Firenca izrađuje novi Operativni plan koji zamjenjuje dosadašnje propise o urbanističkom planiranju. U okviru operativnog plana izrađuje se *Zeleni plan*⁵⁷, prvi alat za zeleno planiranje grada. Zeleni plan je naznačen kao jedan od strateških ciljeva u smislu održivog razvoja, zaštite teritorija i obnove okoliša.

Zeleni plan ocrtava stratešku viziju sustava otvorenih prostora, slobodnog tla, rasprostranjene prirodnosti i biljnog naslijeđa urbanih i periurbanih krajolika, te definira načela i smjernice za planiranje, upravljanje i kvantitativno i kvalitativno povećanje, u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju, javnih zelenih površina i prirodnog kapitala. Zeleni plan integrira sadržaj Operativnog plana i može igrati ključnu ulogu u odgovornom usmjeravanju transformacija općinskog teritorija, na različitim razinama intervencije, u provedbi politika na lokalnoj razini koje prepoznaju zelenu infrastrukturu, otvorene prostore i višestruke funkcije prirodnom kapitalu, bitne za jamčenje krajobrazne i ekološke kvalitete ljudskih naselja.

Pripremne istraživačke aktivnosti bave se pitanjima procjene okoliša, urbanog šumarstva, krajolika i urbanog zelenog dizajna, održive transformacije otvorenih prostora, pejzažne integracije radova i infrastrukture te participativnog planiranja.

U Zelenom planu bit će sadržano: mapiranje, analiza i definiranje makro djelovanja na kontrastnim toplinskim otocima; pokazatelji biomase drveća / pokrova drveća; onečišćujuće vruće točke; ažuriranje mapiranja rizika; prirodne nesreće (mapiranje, analiza i definicija makroakcija sprečavanja).

Kroz Zeleni plan definirati će se sustav otvorenih prostora, biljnih struktura i krajolika; strategija i smjernice za projektiranje otvorenih prostora i zelene i plave infrastrukture; razraditi kriteriji i smjernice za projektiranje otvorenih prostora, parkova i vrtova.

8.5. Firenca – Projekt *Toscana Carbon Neutral*

Kroz regionalni projekt *Toscana Carbon Neutral*⁵⁸, čiji cilj je smanjenje emisija koje mijenjaju klimu u urbanim područjima da bi se postigla klimatska neutralnost do 2050. godine, odobreno je ozelenjavanje šest javnih površina u Firenci: tri biciklističke staze (lungarno della Zecca

⁵⁷ Mrežne stranice Comune di Firenze, <https://www.comune.fi.it/dalle-redazioni/partecipazione-agli-strumenti-urbanistici-di-firenze>[25.10.2021.]

⁵⁸ Mrežne stranice Comune di Firenze, <https://ambiente.comune.fi.it/dalle-redazioni/al-firenze-la-forestazione-urbana-di-piazze-senza-verde-e-piste-ciclabili>[25.10.2021.]

Vecchia, lungarno Cellini-piazza Ferrucci i preko Magellana) i tri trga (del Crocifisso, Santa Caterina d'Alessandria i Nobili).

8.6. Firenca – Projekt *Firenze Greenway*

*Firenze Greenway*⁵⁹ je zelena, ekološka urbana infrastruktura, namijenjena mobilnosti biciklista i pješaka. To je staza od oko 20 km koja je podijeljena na nekoliko već postojećih itinerera koji prolaze kroz područja UNESCO-ove zaštite (Povijesno središte Firenze i Ville Medicee) i kontaktnu zonu svjetskog dobra Povijesnog središta Firenze.

Glavni je itinerar Viale dei Colli, koju je Giuseppe Poggi dizajnirao u devetnaestom stoljeću u vrijeme kada je Firenca postala glavni grad Kraljevine Italije, djelomično izbrisavši srednjovjekovni izgled grada kako bi napravio mjesta za velike bulevare, trgove i palače s drvoredima prema stilu tog doba.

Firenze Greenway tumači krajolik devetnaestog stoljeća u svjetlu nove potrebe za gradom i selom, te želje građana iscrpljenih urbanim stresom da se vrate u prirodu, te služi kao odgovor na povijesni kontrast između grada i sela.

8.7. Zaključak analize odabranih primjera projekata u istraživanim gradovima

Prikazani primjeri projekata koji se provode u Bathu i Firenci, kroz ovo istraživanje, poslužili su kao poticaj za razmatranje mogućnosti realizacije istih ili sličnih u Dubrovniku. Iako su za Dubrovnik specifične ograničene prostorne mogućnosti uvjetovane topografijom i omeđenošću s jedne strane brdom Srđ, a s druge Jadranskim morem, identificirana su brojna vrijedna područja koja predstavljaju elemente zelene infrastrukture a na koja se po uzoru na Bath i Firencu mogu primijeniti alati i prakse kojima bi se unaprijedila njihova zaštita, razumijevanje i korištenje.

Otok Lokrum, koji je od 1948. zaštićen kao Posebni rezervat šumske vegetacije, svojom površinom od 72 ha svakako je najznačajniji pojedinačni element zelene infrastrukture u Dubrovniku. Iako odvojen morem, Lokrum čini cjelinu s povijesnom jezgrom Dubrovnika i dijeli status svjetske kulturne baštine. Svojim važnim cjelinama: benediktinskim samostanom i ljetnikovcem Maksimilijana Habsburškog s crkvom, utvrdom Royal, Mrtvim morem,

⁵⁹ Mrežne stranice Firenze Greenway, <https://www.firenzegreenway.com/>[25.10.2021.]

lazaretom, Botaničkim vrtom, Maksimilijanovim i klaustarskim vrtovima, tradicionalnim maslinicima čini sastavnicu iznimne univerzalne vrijednosti. U tijeku je realizacija projekta "Povijesni vrtovi dubrovačkog područja"⁶⁰ kojim se Rezervat Lokrum povezuje s Arboretumom Trsteno u cilju održivog korištenja prirodne baštine i upravljanja zaštićenim prostorima. Kroz projekt se ulaže u realizaciju Centra za edukacije i multimedijalne prezentacije, nabavlja brod za prijevoz putnika između dva lokaliteta, uspostavlja tematsko-poučna staza u povijesnom masliniku Arboretuma Trsteno i interpretacijski punktovi na otoku Lokrumu. Uvodi se napredni sustav za praćenje sastavnica okoliša na Lokrumu, instaliraju pametni spremnici za odvojeno prikupljanje i prešanje otpada na otoku Lokrumu, organiziraju radionice o tradicijskom uzgoju maslina, vinove loze i korištenja ljekovitog i aromatičnog bilja za lokalno stanovništvo. Obje lokacije se nastoji integrirati u život lokalne zajednice, kao mjesta susreta, učenja i odmora. Projekt pridonosi stvaranju novih iskustava za posjetitelje te podizanje njihove svijesti o potrebi i važnosti očuvanja bioraznolikosti i zaštite prirode, a korištenjem suvremenih tehnologija interpretacije i praćenja sastavnica okoliša omogućava suradnju s domaćim i inozemnim znanstvenim institucijama te dodatno odgovara na suvremene zahtjeve posjetitelja za novim doživljajima prirodne baštine.

Park Gradac otvoren 1898. godine, površine 1,7 ha, u kontaktnoj zoni svjetskog dobra, očuvan je u svojim izvornim gabaritima s otvorenom vizurom prema utvrđi Lovrijenac i staroj gradskoj jezgri, te samostanu i kupalištu Danče i morskoj pučini. Park je dio zone povijesnih vrtova te se kroz aktivaciju obalne linije može povezati u zeleni koridor. Osim povijesno-kulturološkog značaja, park ima prostorne, ambijentalne, krajobrazne, ekološke kao i sociološke funkcije, međutim, neodržavan je i zapušten te mu nedostaju sadržaji primjereni urbanom javnom parkovnom prostoru. Park se koristi kao pozornica za događaje u sklopu Dubrovačkih ljetnih igara. Provedbom urbanističko-arhitektonsko-krajobraznog natječaja⁶¹ u 2020. godini za iznalaženje najboljeg oblikovnog, funkcionalnog i ekonomičnog rješenja Parka Gradac, te anketnog natječaja za širi urbani krajobrazni pojas, stvorila se prilika da se prostor parka ponovno vrati u život Dubrovnika. Cilj natječaja bio je dobiti najkvalitetnije oblikovno i funkcionalno rješenje uređenja parka Gradac, kojim se treba postići obnova prepoznatljivih elemenata povijesne matrice te osigurati što kvalitetnije funkcioniranje prostora gradskog parka

⁶⁰ trogodišnji projekt započet 1. prosinca 2018. godine, sufinanciran sredstvima u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija za financijsko razdoblje 2014. – 2020. Europskog fonda za regionalni razvoj, za PROMICANJE ODRŽIVOG RAZVOJA PRIRODNE BAŠTINE. <https://www.pvdp.hr/hr/home> [15.11.2021.]

⁶¹ Mrežne stranice Grada Dubrovnika

https://www.dubrovnik.hr/uploads/posts/12295/program_natjecaja_aun_park_gradac1.pdf [15.11.2021.]

u današnjem vremenu uvodeći elemente suvremenog oblikovanja. Cilj anketnog natječaja bio je prikupljanje kvalitetnih i stručnih urbanističkih rješenja koja će obalni potez od vile "Čingrija" do kraja parka sagledati kao jedinstveni funkcionalni i oblikovni urbani krajobrazni pojas. Predložena rješenja trebala su osigurati kvalitetno osmišljen, sadržajno obogaćen i infrastrukturno povezan javni prostor kao alternativu pristupa povijesnoj jezgri, a s naglašenim krajobraznim oblikovnim karakteristikama.

Park šuma Velika i mala Petka od 1987. godine je zaštićeno područje zbog izuzetno razvijene cjelovite šume alepskog bora i makije, te predstavlja značajan pojedinačni element zelene infrastrukture. Smještena je na krajnjem zapadnom dijelu poluotoka Lapad i prostire se na oko 20 ha površine. Jedina je zaštićena prirodna vrijednost koja se nalazi na kopnenom dijelu užeg područja Grada Dubrovnika, no postupno se ugrožava izgradnjom po rubnim prostorima. S estetskog, turističkog i botaničkog stanovišta, vrijedan je krajolik, koji se može aktivirati u zdravstveno-rekreativnu funkciju, uređenjem biciklističkih i pješačkih staza i prostora za odmor.

Prostor Rijeke dubrovačke zaštićen je kao značajni krajobraz još od 1964. U prostornom je obuhvatu okružja svjetskog dobra, te je dijelom ekološke mreže Natura 2000. Dok se u Prostornom planu Dubrovačko-neretvanske županije predlaže ukidanje zaštite budući je područje izgubilo svojstva zbog kojih je zaštićeno, Obad Šćitaroci, Marić i Medović u radu *Perivoji Rijeke dubrovačke; čimbenici identiteta i kriteriji vrednovanja* zahtijevaju oporavak narušenoga krajolika i uvjetovanje novih zahvata koji neće nadalje razarati zatečeno i naslijeđeno.⁶²

Planirana je obnova i revitalizacija četiri ladanjska kompleksa – ljetnikovaca Rijeke dubrovačke u vlasništvu Grada Dubrovnika smještenih neposredno uz rijeku, povezanih morskim putem s Dubrovnikom, uz uspostavljanje funkcije društveno – kulturnih i interpretacijskih centara, gdje bi se omogućilo održivo korištenje i doprinos lokalnoj zajednici. Također, obnovom i uređenjem Renesansnog gravitacijskog vodovoda od Šumeta do Dubrovnika iz 1437. godine koji je bio u funkciji kopnene veze s Dubrovnikom, formirala bi se pješačka šetnica sa vidikovcima u dužini od 12 kilometara.

⁶² Obad Šćitaroci, M., Marić, M., i Medović, M. (2017). 'Perivoji Rijeke dubrovačke; Čimbenici identiteta i kriteriji vrjednovanja', *Prostor*, 25(2(54)), str. 172-189. [https://doi.org/10.31522/p.25.2\(54\).1](https://doi.org/10.31522/p.25.2(54).1)

Park Baltazara Bogišića⁶³ je pojedinačni element zelene infrastrukture smješten na Ilijinoj glavici koji je otvoren 1913., a kasnijom izgradnjom u neposrednoj okolini svodi se na današnje gabarite. Sadrži dječje igralište i sustav staza za komunikaciju prema povijesnoj jezgri, sa odmorištem i vidikovcem, te sa okolnim povijesnim vrtovima tvori zeleni klin. Danas je u zapuštenom i neodržavanom stanju, te su primarno potrebni zahvati obnove podzida, šetnica i hortikulturnog uređenja.

Park u Pilama, površine 0,3 ha, je u obuhvatu svjetskog dobra na zapadnom ulazu u povijesnu jezgru. Započet je projekt revitalizacije parka kojim će se u velikoj mjeri rekonstruirati izvorno oblikovanje s početka dvadesetog stoljeća, a među sačuvanim elementima je i novi/stari ulaz u park niz padinu uz kulu sv. Frana amfiteatralnog oblika. Novi ulaz u park otvara mogućnost korištenja sada neugledne i zapuštene padine kao prostora za spuštanje, ali i sjedenje, dok će se aktiviranjem prostora oko fontane omogućiti okupljanje ljudi, stvoriti prostor za odmor, ali i za razna društvena događanja. Zeleni parter formira se kao nova zelena oaza parka, a planira se i sadnja drvoreda rubnom sjeverozapadnom granicom obuhvata. Park će rekonstrukcijom dobiti i tematsko dječje igralište koje će se izgraditi kao interpretacija Grada s pripadajućim toboganima i penjalicama, a u sklopu dječjeg igrališta aktivirat će se i prostor ispod mosta kako bi bio u funkciji raznih izložbi i radionica. Predio parka od mosta prema moru zamišljen je kao mirni dio parka, maksimalno ozelenjen sa zonama za boravak.

Padine Srđa čine zaštitnu šumu koja se prema vrhu postepeno gubi i prelazi u kamenjar, unutar kojih je put u obliku serpentina koji se od predjela Konala uspinje do utvrde Imperial. Navedeno područje ima potencijal postati zeleni pojas koji štiti krajobraz urbanog zaleđa. Bilo bi potrebno nastaviti projekt pošumljavanja u cilju sprečavanja erozije tla, te planirani projekt obnove i uređenja postojeće memorijalne staze s križnim putem Dubrovnik-Srđ u dužini od 2300 metara.

Osim navedenim vrijednim područjima, urbani krajolik Dubrovnika obiluje i drugim prostorima, različitog mjerila čijom bi se obnovom i uvezivanjem u sustav, te odgovarajućim upravljanjem omogućio pozitivan utjecaj u ukupnom urbanom krajoliku Dubrovnika, poput

⁶³ Mrežne stranice Ministarstva kulture i medija RH, https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/slike/fotogalerija/2020godina/konzervatorske%20podloge%20Dubrovnik/Tipovi/03_Parkovni%20predjeli%20Pila%20i%20Boninova%20i%20Park%20B.%20Bogi%C5%A1i%C4%87a.pdf [15.11.2021.]

prostora oko Platane⁶⁴ na platou Pila, šetnice i parka Orsula istočno od povijesne jezgre, povijesnih vrtova, zelenila individualne izgradnje, stjenovitih obala te arheoloških zona.

9. ZAKLJUČAK

Središnja tema istraživanja je zelena infrastruktura u gradovima sa zaštićenim povijesnim urbanim cjelinama, koji su upisani na UNESCO-ov Popis svjetske kulturne baštine. Današnja suvremena načela i principi strateškog i urbanističkog planiranja, a posebice održivog razvoja, podrazumijevaju uspostavu integralnog pristupa vrjednovanju svih vrijednosti prostora, pa tako i razvijanju sustava zelene infrastrukture.

Za potrebe istraživanja, sagledane su aktualne relevantne spoznaje o zelenoj infrastrukturi u urbanim područjima. Pregledom zakonodavnog okvira na međunarodnoj i europskoj razini, te razini Republike Hrvatske objašnjen je postojeći okvir unutar kojeg se zelena infrastruktura ostvaruje.

Gradovi upisani na Popis svjetske kulturne baštine poznati su po svojoj izvanrednoj univerzalnoj vrijednosti, čije važne sastavnice su vrijedna urbanistička, arhitektonska i druga dostignuća, no njihovi krajolici i krajobrazno okruženje često u prošlosti nisu bili prepoznati. Razmatranje urbanog prostora kao urbanog krajolika kojeg uz povijesna središta tvori i njegovo okruženje okosnica je koncepta Povijesnog urbanog krajolika.

Zelena infrastruktura doprinosi povijesnom urbanom krajoliku, pri čemu mjestima daje identitet, no iz konteksta zaštite proizlaze ograničenja u mogućnostima razvijanja sustava zelene infrastrukture.

Za promatrano područje - grad Dubrovnik, analiziran je kontekst zaštite, prethodno istraživanje o zelenoj infrastrukturi te odnos prostorno planske dokumentacije i zelene infrastrukture. Izrada Studije zelene infrastrukture koja je određena Prostornim planom Dubrovačko neretvanske županije predstavlja osnovu na kojoj bi se temeljila implementacija ZI u prostorno-planske i strateške dokumente.

Kao uža tema razmatrana je zastupljenost zelene infrastrukture u planovima upravljanja svjetskim dobrima, kao dokumentima strateškog planiranja kojima se osigurava valjana zaštita i upravljanje područjima koja imaju status svjetske baštine.

⁶⁴ zaštićena 2010. godine kao spomenik parkovne arhitekture

Radi mogućnosti usporedbe odabrana su tri europska grada, Dubrovnik, Bath i Firenca, koji su upisani na Popis svjetske kulturne baštine.

Uspoređujući glavne značajke planova upravljanja svjetskih dobara odabranih gradova, međuodnos tih planova sa zelenom infrastrukturuom, te način prepoznavanja i osiguranja zaštite i učinkovitog upravljanja povijesnim urbanim krajolikom potvrdila se teza da planovi upravljanja svjetskim dobrima, kao dokumenti strateškog planiranja mogu poslužiti kao okvir unutar kojeg se obrađuje tematsko područje zelene infrastrukture. Među promatranim gradovima istaknuo se Bath radi kontinuiteta zaštite krajolika, što je rezultat sustavnog planiranja, te dugotrajne zastupljenosti teme zelene infrastrukture u izrađenim planovima upravljanja, koja je dovela do izrade multidisciplinarnih projekata kojima se upravlja vrijednim zelenim površinama.

Ovaj rad doprinos je identifikaciji ključnih vrijednih područja u ukupnom urbanom krajoliku Dubrovnika koja predstavljaju elemente zelene infrastrukture a na koja se, po uzoru na promatrane gradove, mogu primijeniti alati i prakse kojima bi se unaprijedila njihova zaštita, razumijevanje i korištenje, što je osobito važno za očuvanje izvanredne univerzalne vrijednosti Starog grada Dubrovnika u kontekstu povijesnog urbanog krajolika.

LITERATURA

1. Alberti, Francesco & Paloscia, Raffaele. (2018). Florence and the river: new urban perspectives. *International Journal of Engineering & Technology*. 7. 47. 10.14419/ijet.v7i1.4.9201.
2. Andlar, G., Hrdalo, I., Udovč & Tanja (2018) *Studija i Strategija razvoja zelene infrastrukture grada Siska*. 2018. Krajobrazna studija.
3. Dumbović Bilušić, B. (2015) *Krajoblik kao kulturno naslijeđe-metode prepoznavanja, vrjednovanja i zaštite kulturnih krajoblika Hrvatske*. Zagreb, Hrvatska, Ministarstvo kulture RH.
4. Hrdalo, I., Tomić, D. & Pereković, P. (2015) *Implementation of Green Infrastructure Principles in Dubrovnik, Croatia to Minimize Climate Change Problems*. *Urbani izziv*, 26 (supplement), 38-49 doi:10.5379/urbani-izziv-en-2015-26-supplement-003.
5. Obad Šćitaroci, M., Marić, M., i Medović, M. (2017). *Perivoji Rijeke dubrovačke; Čimbenici identiteta i kriteriji vrjednovanja*, *Prostor*, 25(2(54)), str. 172-189.

PRAVNI IZVORI

1. UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage; 1972; <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>
2. ICOMOS. Povelja o interpretaciji i prezentaciji lokaliteta kulturne baštine, 2008.; https://www.icomos.org/quebec2008/charters/interpretation/pdf/GA16_Charter_Interpretation_20081004_FR+EN.pdf
3. ICOMOS. Povelja o kulturnim rutama, 2008.; https://www.icomos.org/quebec2008/charters/cultural_routes/pdf/GA16_Charter_Cultural_Routes_20081004_FR+EN.pdf
4. ICOMOS. Deklaracija o očuvanju duha mjesta, 2008.; https://www.icomos.org/quebec2008/quebec_declaration/pdf/GA16_Quebec_Declaration_Final_EN.pdf
5. UNESCO. Recommendation on the Historic Urban Landscape (HUL); 2011; <https://whc.unesco.org/en/hul/>
6. Vijeće Europe. Konvencija o europskim krajobrazima, 2000.; <https://rm.coe.int/16807b6bc7>

7. Vijeće Europe. Strategija europske kulturne baštine za 21.stoljeće, 2000.;
<https://rm.coe.int/european-heritage-strategy-for-the-21st-century-strategy-21-full-text/16808ae270>
8. Vijeće Europe. Okvirna konvencija o vrijednosti kulturne baštine za društvo, 2000.;
<https://rm.coe.int/1680083746>
9. Opća skupština UNa, Agenda 2030 za održivi razvoj, 2015.;
<http://www.mvep.hr/files/file/2018/1812131803-rezolucija-unga-hr-prf-final.pdf>
10. Pariški sporazum, 2016.; <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>
11. Leipziška povelja o održivim europskim gradovima, 2007.;
https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/themes/urban/leipzig_charter.pdf
12. Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19)
13. Zakon o prostornom uređenju (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19)
14. Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske (NN 106/17)
15. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine (NN 13/21)

DOKUMENTACIJSKI I MREŽNI IZVORI

1. KRAJOLIK – ČIMBENIK STRATEGIJE PROSTORNOG RAZVOJA - stručna podloga za Strategiju prostornog razvoja Republike Hrvatske, 2014.;
https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Prostorno/StrategijaPR//Studija_Krajolik_07-2014.pdf
2. GREEN INFRASTRUCTURE HANDBOOK, 2019.; <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/MaGICLandscapes-Green-Infrastructure-Handbook.pdf>
3. STRENGTHENING BLUE-GREEN INFRASTRUCTURE IN OUR CITIES, 2106.;
<https://ramboll.com/-/media/38fc23d12a5d47dcb7b3821716d69270.pdf>
4. EUROPSKI ZELENI PLAN; https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hr
5. UNESCO World Heritage Centre. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention; WHC.19/01; 2019;
<https://whc.unesco.org/en/guidelines/>

6. ICCROM; ICOMOS; IUCN; UNESCO World Heritage Centre. Managing Cultural World Heritage—World Heritage Resource Manual; 2013;
<http://whc.unesco.org/en/managing-cultural-world-heritage/>
7. UNESCO. New life for historic cities: The historic urban landscape approach explained; 2013; <https://whc.unesco.org/document/123570>
8. Europska komisija. Safeguarding Cultural Heritage from Natural and Man-Made Disasters, 2018.; <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8fe9ea60-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-71040971>
9. Europska komisija. Partnerstvo Kultura i kulturna baština,
<https://ec.europa.eu/futurium/en/culturecultural-heritage/partnership-culture-cultural-heritage-cultural-heritage-resource-and>
10. Izvješće Svjetske komisije za okoliš i razvoj, 1987
11. Multifunkcionalnost zelene infrastrukture, 2012.;
https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/Green_Infrastructure.pdf
12. Strategija za zelenu infrastrukturu Europske unije;
https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/strategy/index_en.htm
13. Komunikacija Komisije „Zelena infrastruktura – Unapređenje Europskog prirodnog kapitala“ COM(2013) 249 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1577969537982&uri=CELEX:52013DC0249>
14. Prijedlog Uredbe Europskog Parlamenta i Vijeća EU o Europskom fondu za regionalni razvoj i Kohezijskom fondu, COM(2018) 372 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1579951986596&uri=CELEX:52018PC0372>
15. Strategija za zaštitu biološke raznolikosti do 2020. godine, (COM(2011) 244 final);
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1579508757688&uri=CELEX:52011DC0244>
16. Smjernice za strateški okvir za daljnju podršku implementaciji zelene i plave infrastrukture na razini EU, 2019.;
<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2019/EN/SWD-2019-193-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>
17. Dubrovnik. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.; <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16446>
18. Mrežne stranice Ministarstva kulture i medija RH, Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske; <https://registar.kulturnadobra.hr/#/>

19. Krajobrazna studija DNŽ, 2016.;
<http://www.zzpudnz.hr/LinkClick.aspx?fileticket=ypPYdj2MCoE%3D&tabid=610>
20. City of Bath WHS Management Plan, 2003.;
https://www.bathworldheritage.org.uk/sites/world_heritage_site/files/heritage/City%20of%20Bath%20WHS%20Management%20Plan%202003-2009.pdf
21. City of Bath WHS Management Plan, 2010.;
https://www.bathworldheritage.org.uk/sites/world_heritage_site/files/heritage/City%20of%20Bath%20World%20Heritage%20Site%20Management%20Plan%202010.pdf
22. City of Bath WHS Management Plan, 2016.;
https://www.bathworldheritage.org.uk/sites/world_heritage_site/files/heritage/World%20Heritage%20Site%20Management%20Plan%202016-2022.pdf
23. City of Bath WHS Setting Supplementary Planning Document, 2013.;
https://www.bathworldheritage.org.uk/sites/world_heritage_site/files/heritage/World%20Heritage%20Site%20Setting%20Supplementary%20Planning%20Document.pdf
24. Firenca. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19701>
25. Historic Centre of Florence UNESCO WORLD HERITAGE Management Plan 2006-2008; http://www.firenzepatrimoniomondiale.it/wp-content/uploads/2015/12/Management_Plan_2006_2008.pdf
26. Historic Centre of Florence UNESCO WORLD HERITAGE Management Plan, 2015.; <http://www.firenzepatrimoniomondiale.it/wp-content/uploads/2015/12/Piano-gestione-en-web.pdf>
27. Mrežne stranice Grada Dubrovnika, Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a Starim gradom Dubrovnikom; <https://www.dubrovnik.hr/vijesti/plan-upravljanja-svjetskim-dobrom-unesco-a-starim-gradom-dubrovnikom-15196>
28. Valuing people place and nature – a green infrastructure strategy for Bath & NE Somerset, 2013.;
https://www.bathnes.gov.uk/sites/default/files/gi_strategy_final_web_interactive_version.pdf
29. Mrežne stranice Bathscape Landscape Partnership, <https://www.bathscape.co.uk/>
30. Mrežne stranice Comune di Firenze, <https://ambiente.comune.fi.it/dalle-redazioni/transizione-verde-e-forestazione-urbana>
31. Mrežne stranice Comune di Firenze, <https://www.comune.fi.it/dalle-redazioni/partecipazione-agli-strumenti-urbanistici-di-firenze>

32. Mrežne stranice Comune di Firenze, <https://ambiente.comune.fi.it/dalle-redazioni/al-firenze-la-forestazione-urbana-di-piazze-senza-verde-e-piste-ciclabili>
33. Mrežne stranice Firenze Greenway, <https://www.firenzegreenway.com/>
34. Mrežne stranice projekta Povijesni vrtovi dubrovačkog područja, <https://www.pvdp.hr/hr/home>
35. Mrežne stranice Grada Dubrovnika
https://www.dubrovnik.hr/uploads/posts/12295/program_natjecaja_aun_park_gradac1.pdf
36. Mrežne stranice Ministarstva kulture i medija RH, https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/slike/fotogalerija/2020godina/konzervatorske%20podloge%20Dubrovnik/Tipovi/03_Parkovni%20predjeli%20Pila%20i%20Boninova%20i%20Park%20B.%20Bogi%C5%A1i%C4%87a.pdf

POPIS TABLICA

Tablica 1. Podaci o zaštiti iz Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske	29
Tablica 2. Osobito vrijedni predjeli - Prirodni krajolici, PPDNŽ	35
Tablica 3. Osobito vrijedni predjeli - Kulturni krajolici, PPDNŽ.....	35
Tablica 4. Prirodna baština – kategorije zaštićenih područja, PPDNŽ	36
Tablica 5 Povijesni vrtovi izvan povijesne prigradske vrtne zone, GUPGD	45
Tablica 6. Prikaz posebnih urbanih pravila, GUPGD	52
Tablica 7. Posebne mjere zaštite prirodnih vrijednosti, GUPGD	54
Tablica 8. Doprinos zelenim ciljevima i prilagodbi klimatskim promjenama, PU svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“	59
Tablica 9. Pregledni prikaz bitnih značajki gradova Dubrovnik, Bath i Firenca	69
Tablica 10. Pregledni prikaz kriterija upisa na Popis svjetske baštine za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca	70
Tablica 11. Pregledni prikaz integriteta i autentičnosti za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca	72
Tablica 12. Pregledni prikaz prostornog obuhvata i slojeva zaštite za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca	74
Tablica 13. Pregledni prikaz vizije upravljanja za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca	75

Tablica 14. Pregledni prikaz zelenih aktivnosti u planovima upravljanja za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca	76
Tablica 15. Pregledni prikaz povijesnog urbanog krajolika u planovima upravljanja za svjetska dobra gradova Dubrovnik, Bath i Firenca	77
Tablica 16. Prioriteti Strategije zelene infrastrukture za grad Bath i širu okolicu	81

POPIS SLIKA

Slika 1 Grafički prikaz granice obuhvata svjetskog dobra i kontaktne zone iz 1994.	27
Slika 2 Grafički prikaz granice obuhvata svjetskog dobra i kontaktne zone iz 2018.	28
Slika 3. Karta ekološki problematičnih zona u Dubrovniku	30
Slika 4 Idejna shema urbane zelene infrastrukture.....	31
Slika 5 Dio kartografskog prikaza br. 3.1.2. Područja posebnih uvjeta korištenja – Uvjeti zaštite kulturne baštine, PPDNŽ	33
Slika 6. Dio kartografskog prikaza br. 3.1.1. Područja posebnih uvjeta korištenja – Prirodna baština, PPDNŽ	37
Slika 7 Dio kartografskog prikaza 1. Korištenje i namjena površina, GUPGD.....	42
Slika 8 Dio kartografskog prikaza 1. Korištenje i namjena površina, GUPGD.....	42
Slika 9 Dio kartografskog prikaza 4.1. Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora; područja posebnih uvjeta korištenja – Prirodna baština, GUPGD	44
Slika 10 Dio kartografskog prikaza 4.2. Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora; područja posebnih uvjeta korištenja – Graditeljska baština, GUPGD	47
Slika 11 kartografski prikaz broj 4.3. Posebna ograničenja u korištenju prostora - krajobraz (oblikovno vrijedna područja naselja).....	49
Slika 12 Dio Kartografskog prikaza 4.5. Oblici korištenja i način gradnje - urbana pravila, Generalni urbanistički plan Grada Dubrovnika	53
Slika 13 Položaj odabranih gradova na karti Europe	57
Slika 14 Prikaz obuhvata svjetskog dobra, kontaktne zone i okruženja svjetskog dobra Starog grada Dubrovnika	58
Slika 15 Prikaz obuhvata svjetskog dobra grada Batha	62
Slika 16 Prikaz obuhvata svjetskog dobra i kontaktne zone Povijesnog središta Firence	66
Slika 17 Naslovnice važećih planova upravljanja svjetskim dobrima gradova Dubrovnik, Bath i Firenca.....	69

BIOGRAFIJA

Mihaela Skurić rođena je 1980. godine u Dubrovniku. Osnovnu školu završila je u Cavtatu, a maturirala na Gimnaziji Dubrovnik, opći smjer. Građevinski fakultet u Zagrebu, upisala je 1998. godine, te je diplomirala na smjeru konstrukcije 2003. godine. Poslijediplomski specijalistički studij Arhitektura i urbanizam, Prostorno uređenje Ciklus: Strateško planiranje i održivi razvoj upisala je 2019. godine.

Stručni ispit za obavljanje poslova graditeljstva polaže 2008. godine, u Hrvatsku komoru inženjera građevinarstva upisuje se 2009. godine, a od 2021. godine je član Hrvatskog centra za potresno inženjerstvo.

Svoj stručni rad započinje već tijekom studiranja praktičnim radom na izgradnji Mosta dr. Franja Tuđmana u Dubrovniku, a prvo zaposlenje u struci ostvaruje 2003. u GP Dubrovniku d.d. na poslovima inženjera na gradilištu na infrastrukturnim projektima te projektima obnove povijesnih građevina. Prilikom izvođenja radova na izgradnji autobusnog terminala na ZL Dubrovnik dobiva ponudu za prelazak na radno mjesto savjetnika direktora iz područja građevinarstva pri Zračnoj luci Dubrovnik d.o.o., koju funkciju obnaša od 2004. do 2005. Iste se godine vraća u GP, gdje napreduje u inženjera plana i kontrole, a potom u direktoricu sektora za ugovaranje i razvoj. U Zavodu za obnovu Dubrovnika radi od 2011. do 2018. kao viša savjetnica za poslove pripreme i nadzora, gdje, uz poslove stručnog nadzora nad izvođenjem radova obnove, posebice sanacije krovova i aseizmičke sanacije blokova zgrada, obavlja i organizaciju pripreme programa zaštite i obnove kulturnih dobara, kao i pripremu projekata za apliciranje na EU fondove. Od 2018. obnaša dužnost ravnateljice Zavoda za obnovu Dubrovnika.

Sudjelovala je na mnogim okruglim stolovima i tribinama na temu obnove Dubrovnika.